

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jan Příb

**PRÁVNÍ ÚPRAVA AD HOC A
INSTITUCIONÁLNÍHO MEZINÁRODNÍHO
ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ V ČESKÉ REPUBLICE A
PORTUGALSKU**

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 9. 1. 2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Chtěl bych tímto poděkovat zejména prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování rigorózní práce věnoval.

Obsah

1. Úvod.....	7
1.1. Cíle práce	7
1.2. Systematika práce.....	8
2. Obecně o rozhodčím řízení	9
2.1. Teoretické koncepce rozhodčího řízení	10
2.1.1. Teorie smluvní	11
2.1.2. Teorie jurisdikční	12
2.1.3. Teorie hybridní	12
2.1.4. Teorie autonomní	13
2.2. K historii rozhodčího řízení.....	13
2.2.1. Česká historie.....	14
2.2.2. Portugalská historie.....	15
2.3. Atributy rozhodčího řízení.....	16
2.3.1. Výhody rozhodčího řízení.....	16
2.3.2. Nevýhody rozhodčího řízení.....	18
3. Česká právní úprava.....	19
3.1. Právní prameny	19
3.2. Mezinárodní prvek v rozhodčím řízení	20
3.2.1. Rozhodné právo ve vztazích s mezinárodním prvkem.....	21
3.3. Formy rozhodčího řízení.....	22
3.3.1. Rozhodčí řízení ad hoc.....	23
3.3.1.1. Arbitrabilita sporu	24
3.3.1.1.1. Arbitrabilita subjektivní	25
3.3.1.1.2. Arbitrabilita objektivní.....	26
3.3.1.2. Rozhodčí smlouva.....	27
3.3.1.3. Rozhodci.....	30
3.3.1.3.1. Určení a jmenování rozhodců.....	32
3.3.1.3.2. Námitka nepřislušnosti	33
3.3.1.3.3. Zánik funkce rozhodce	34
3.3.1.4. Řízení	36
3.3.1.4.1. Organizace rozhodčího řízení	38
3.3.1.4.2. Místo rozhodčího řízení	39
3.3.1.4.3. Dokazování	39
3.3.1.5. Rozhodnutí	40
3.3.1.5.1. Rozhodčí nález	40
3.3.1.5.2. Usnesení	46
3.3.2. Rozhodčí řízení institucionální	46
3.3.2.1. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR.....	47
3.3.2.1.1. Řízení před rozhodčím soudem	48
3.3.2.2. Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha	53
3.3.2.2.1. Řízení před rozhodčím soudem	53
3.3.2.3. Rozhodčí soudy při komoditních burzách	58
3.3.2.3.1. Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno.....	59
4. Portugalská právní úprava.....	64
4.1. Právní prameny	64
4.2. Mezinárodní prvek v rozhodčím řízení	66
4.2.1. Rozhodné právo ve vztazích s mezinárodním prvkem.....	67

4.3. Formy rozhodčího řízení.....	68
4.3.1. Rozhodčí řízení ad hoc.....	69
4.3.1.1. Arbitrabilita sporu.....	69
4.3.1.2. Rozhodčí smlouva.....	71
4.3.1.3. Rozhodci	72
4.3.1.3.1. Určení a jmenování rozhodců	73
4.3.1.3.2. Námitky	75
4.3.1.3.3. Zánik funkce rozhodce	76
4.3.1.4. Řízení	79
4.3.1.4.1. Zahájení rozhodčího řízení	80
4.3.1.4.2. Místo rozhodčího řízení	80
4.3.1.4.3. Dokazování	81
4.3.1.4.4. Zastoupení	80
4.3.1.5. Rozhodnutí	82
4.3.1.5.1. Rozhodčí nález	83
4.3.1.5.2. Zatímní a předběžná opatření	89
4.3.2. Rozhodčí řízení institucionální	90
4.3.2.1. Obchodní arbitrážní centrum při Portugalské obchodní a hospodářské komoře... 91	
4.3.2.1.1. Rozhodné právo	92
4.3.2.1.2. Místo rozhodčího řízení	92
4.3.2.1.3. Arbitrabilita sporu.....	92
4.3.2.1.4. Rozhodčí smlouva	93
4.3.2.1.5. Rozhodci	94
4.3.2.1.6. Průběh řízení	96
4.3.2.1.7. Rozhodčí nález	98
4.3.2.2. Arbitrážní centrum při Advokátní komoře	99
4.3.2.2.1. Rozhodčí smlouva	100
4.3.2.2.2. Rozhodci	100
4.3.2.2.3. Průběh řízení	101
4.3.2.2.4. Rozhodčí nález	103
5. Společná mezinárodní úprava	105
5.1. Evropská úprava	105
5.2. Stálé rozhodčí soudy	106
6. Komparace	108
6.1. Odlišnosti v právních úpravách	109
6.2. Rozhodčí řízení de lege ferenda z pohledu českého práva	111
7. Závěr	115
8. Přílohy.....	116
9. Seznam použité literatury	119
Resumé, abstract	122
Název práce, klíčová slova.....	124

1. Úvod

1.1 Cíle práce

Cílem této práce je především poskytnout informace o ad hoc a institucionálním mezinárodním rozhodčím řízení v České republice a Portugalsku, jakož i dále provést porovnání a analýzu předmětných právních úprav a na základě získaných poznatků zhodnotit českou právní úpravu z pohledu de lege ferenda. Důvodů, proč se předmětem volby této rigorózní práce stalo právě zvolené téma, je několik. Mezi nejvýznamnějšími z nich lze zmínit především skutečnost, že se obě národní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení dočkaly v posledních letech významných a důležitých změn. V oblasti českého právního řádu se jedná především o zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon o rozhodčím řízení (dále jen „NRZ“), v portugalské právní úpravě se jedná o zcela nový zákon o dobrovolném rozhodčím řízení (zákon č. 63/2011 *da Arbitragem Voluntária*, dále též jen „NLAV“), kterým se nahrazuje dosavadní zákon o dobrovolném rozhodčím řízení (zákon č. 31/1986 *da Arbitragem Voluntária*, dále jen „LAV“). Vzhledem ke skutečnosti, že NLAV nabylo účinnosti až dne 14. března 2012, jedná se zejména s ohledem na poměrně krátkou dobu, která od jeho účinnosti uplynula, v případě portugalské právní úpravy o oblast, z českého pohledu, do jisté míry neznámou.

S ohledem na skutečnost, že k nabytí účinnosti novely zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále též jen „ZRŘ“), zákonem č. 19/2012 Sb., došlo dne 1. 4. 2012, tj. v přibližně stejné době jako v případě NLAV, jedná se o zajímavou příležitost pozorovat a porovnat právní vývoj v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení i rozhodčího řízení obecně v obou státech. Současně bude zajímavé porovnat, jakým způsobem se v oblasti rozhodčího řízení v České republice projevila rekodifikace soukromého práva zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „NOZ“), zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále též jen „ZMP“) a dalšími právními předpisy. Zajímavé bude rovněž sledovat, jakým způsobem reflektuje NLAV současný hospodářsko-politický vývoj Portugalska, a to zejména v porovnání s dosavadním zákonem o rozhodčím řízení, LAV.

V této kapitole bych se rád rovněž zmínil o důvodech, proč volba tématu padla právě na Portugalsko a Českou republiku. V případě České republiky jde o volbu takřka z povinnosti, neboť se jedná o právní řád, který se českého občana ve všech jeho aspektech dotýká nejvíce, byť teoreticky nemusí mít s mezinárodním rozhodčím řízením žádnou zkušenost. Volba portugalské právní úpravy, jako druhého posuzovaného právního řádu, vyplývá, z více důvodů. Prvním z nich je, navzdory geografické vzdálenosti, určitá rysová podobnost obou států. Jde o státy s přibližně stejnou rozlohou a počtem obyvatel, stejným státním zřízením, o členské státy Evropské unie na obdobném stupni hospodářské rozvinutosti. Nadto jsou ekonomiky obou států orientovány proexportně, přičemž v případě České republiky je tento fakt determinován především jejím sousedstvím s hospodářsky silnou Spolkovou republikou Německo, u Portugalska hraje kromě významného obchodního partnerství se Španělskem roli i minulost světové koloniální velmoci, z kterého pramení čilé obchodní styky s Brazílií, s Angolou, Mosambikem a dalšími bývalými africkými koloniemi. Jinými slovy, jedná se státy s podobnými charakteristickými rysy, u nichž je možné, samozřejmě s ohledem na odlišný historicko-politický vývoj, předpokládat podobnost jak jednotlivých právních úprav mezinárodního rozhodčího řízení¹, tak komplexních právních řádů obecně. Druhým důvodem, proč volba tohoto tématu padla právě na Portugalsko, je, z pohledu české odborné veřejnosti, již výše zmiňovaná neznámost portugalského právního řádu obecně, což platí dvojnásob v případě portugalského mezinárodního rozhodčího řízení institucionálního.

Účelem této rigorózní práce je proto poskytnout komplexní informace o mezinárodním rozhodčím řízení z pohledu české a portugalské právní úpravy, s reflexí dosavadního vývoje, komparací a hodnocením případných odlišností a v neposlední řadě též pohledem na jednotlivé právní úpravy de lege ferenda.

1.2 Systematika práce

Tato práce je, s ohledem na snazší orientaci, rozdělena (kromě úvodu) do několika částí. První část rigorózní práce se věnuje obecnému úvodu do problematiky mezinárodního rozhodčího řízení, včetně jeho historického exkurzu a zařazení rozhodčího řízení v rámci

¹ Nadto obě právní úpravy zákonů o rozhodčím řízení vycházejí z modelové koncepce Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži (UNCITRAL).

alternativních způsobů řešení sporů. V této části budou vysvětleny jednotlivé koncepce a pohledy na rozhodčí řízení, včetně rozboru jeho výhody a nevýhody. Části druhá a třetí této práce se budou zabývat jednotlivými právními úpravami, tj. českou a portugalskou. Tyto části budou dále členěny do kapitol a podkapitol, věnovaných jednotlivým atributům rozhodčího řízení (rozhodčí smlouvě, arbitrabilitě, funkci rozhodce, atd.). Čtvrtá část této práce bude věnována společné právní úpravě a šestá část komparaci obou právních úprav, včetně výše zmiňovaného pohledu de lege ferenda.

2. Obecně o rozhodčím řízení

Úvodem této části stručně k významu mezinárodního rozhodčího řízení. Pod tímto pojmem se, mimo jiné, prolínají dva instituty: institut rozhodčího řízení a institut mezinárodního prvku, přičemž lze v tomto ohledu konstatovat, že oba elementy v posledních letech zažívají značného rozkvětu, neboť se v souvislosti s rychlým rozvojem technologií během posledních několika desetiletí stává mezinárodní obchodování čím dál tím snazším a setkává se se stále větší využívaností. S tímto fenoménem také nepřímo v důsledku souvisí i vyšší využívanost mezinárodního i vnitrostátního rozhodčího řízení. „Původně bylo rozhodčí řízení využíváno k řešení sporů mezi podnikateli. Nyní je tento způsob řešení sporů stále častěji využíván i v případě sporu mezi podnikatelem a spotřebitelem, tedy mezi fakticky nerovnými smluvními subjekty.²“ Vzhledem ke zvyšujícímu se objemu mezinárodního obchodu tak zákonitě narůstá i počet sporů z nich vyplývajících. S ohledem na značnou přetíženost státních soudů a jejich poměrně zdlouhavému rozhodovacímu procesu se rozhodčí řízení i z tohoto důvodu stává vítanou alternativou k soudnímu rozhodování sporů.

Pro správné pochopení rozhodčího řízení je třeba, alespoň ve stručnosti, toto řízení správně vymezit, a to zejména vůči řízení soudnímu. Soudy jsou především orgánem státním, jejichž působnost a pravomoc je zákonem vymezena k ochraně státem definovaných hodnot. „Specifické rysy soudnictví jako celku jsou spatřovány v tom, že soudnictví uskutečňuje pouze soudy jménem státu, zákonem stanovenými metodami a v zákonem stanovených procesních formách.³“ Oproti tomu rozhodčí činnost rozhodčího soudu či rozhodce spočívá v rozhodování soukromoprávních sporů nestátními osobami soukromoprávního charakteru,

² Řezníčková, I.: Spory, které rozhodne možná rozhodce In Právní rádce 3/2011, str. 13.

³ Schelle, K.; Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy, Praha, Eurolex Bohemia, 2002, str. 9.

většinou na základě předtím uzavřené smlouvy sporných stran nebo obligatorně příkazem zákonodárce⁴, byť s jistým zachováním veřejnoprávních prvků, především pak v procesní úpravě a na poli vynutitelnosti rozhodnutí. Jak uvádějí Lew, Mistelis a Kröll⁵, hlavní znak rozhodčího řízení může být, v rámci distinkce oproti řízení soudnímu, spatřován v možnosti subjektů, kterými mohou být fyzické či právnické osoby, nechat svůj spor rozhodnout soukromoprávní osobou, např. stálým rozhodčím soudem nebo nezávislým rozhodcem. Rozhodčí řízení je tedy formou závazného řešení sporů mimo rámec státního soudního systému.

Rozhodčí řízení je dále třeba vnímat jako jeden ze způsobů, který se stranám při řešení sporů nabízí, pro správné pochopení je třeba jej odlišit zejména od jiných forem tzv. ADR - alternativního řešení sporů (*alternative dispute resolution*), mezi které patří kromě rozhodčího řízení především mediace a conciliace,⁶ technická expertiza nebo arbitráž a tzv. mini-trial. Společným znakem těchto forem mimosoudního řešení sporů je dobrovolné podřízení se stran takovému typu řízení; jmenování třetí osoby, jejíž úlohou bude zprostředkovat jednání mezi stranami; existence smluvního vztahu mezi stranami a touto třetí osobou a dohody jako úspěšného výsledku řízení a současně též menší dosah právní regulace na řízení nebo výsledky tohoto řízení.⁷

2.1 Teoretické koncepce rozhodčího řízení

Stejně jako není možné rozhodčí řízení zcela jednoznačně definovat, nelze rovněž ani přesně vymezit jeho právní povahu. V literaturách jsou obecně rozeznávána dvě fundamentální teoretická pojetí rozvíjející koncepty rozhodčího řízení, a to teorie smluvní a teorie jurisdikční, a to v závislosti na určení poměru vztahu státu k řízení rozhodčímu na

⁴ V českém právním řádu se žádné takto obligatorně přikázané rozhodčí řízení nevyskytuje. V minulosti se obligatorního řízení využívalo v rámci sporů hospodářských organizací států RVHP. O obligatorní rozhodčí řízení se rovněž jedná v případě sporů z investic mezi fyzickými a právnickými osobami a státy, na jejichž území tyto osoby investují na základě dvoustranných smluv o ochraně a podpoře investic (Srov. Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení, *Bulletin advokacie* č. 5/2003, str. 29).

⁵ Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S.: *Comparative international commercial arbitration*, The Hague, Kluwer Law International, 2003.

⁶ Jak uvádí Raban, jsou tyto termíny vesměs zaměnitelné, drobnější rozdíl lze najít ve funkci konciliátora a mediátora jako zprostředkovatelů smíru. (Raban, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*, Praha, C.H.Beck, 2004).

⁷ Srov. Rozehnalová, N.: *Mezinárodní právo obchodní II. díl - Řešení sporů*, Brno, MU Brno, 2. vydání, 1999, str. 18.

straně jedné a volnosti smluvních stran na straně druhé, a následně další teorie tyto dvě základní teorie rozvíjející.⁸ Primární otázkou, kterou se autoři ve snaze (mezinárodní) rozhodčí řízení teoreticky uchopit, je, zda má rozhodčí řízení, jakožto soukromoprávní vztah, podléhat právní regulaci státu a do jaké míry je tato právní regulace nezbytná?

Problematika pojetí rozhodčího řízení samozřejmě není otázkou jen ryze teoretickou, neboť na jejím řešení závisí důsledky praktické. Praktický význam otázky koncepce rozhodčího řízení je možné spatřovat např. v případě řešení otázek, rozhodčí smlouvu neupravených, v judikatuře při právním výkladu případného problematického ustanovení, v legislativním záměru zákonodárce změnit dosavadní právní úpravu apod.

2.1.1 Teorie smluvní

Podle zastánců smluvní teorie je třeba na rozhodčí řízení nazírat jako na dobrovolnou dohodu sporných stran, která jim dává možnost s řízením nadále neomezeně volně disponovat, neboť jsou to právě smluvní strany, které se rozhodly svůj spor konsenzuálně řešit formou rozhodčího řízení a předem se zavázaly rozhodčí nález splnit. Samotné rozhodčí řízení je tedy zastánci této teorie vnímáno jako soukromoprávní záležitost, tj. je třeba jej považovat jen za součást rozhodčí smlouvy, nikoliv za občanskoprávní proces. „Rozhodce vystupuje v řízení jako zástupce stran, jeho funkcí je zjistit, na čem se sporné spory v hlavní smlouvě dohodly a takovéto zjištění pak následně uvést ve vydaném rozhodčím nálezu.“⁹ Jeho role v řízení je tedy vymezena narovnáním konkrétního sporného majetkového vztahu mezi stranami. Význam státu je podle této teoretické koncepce velmi malý, neboť se (vyjma např. případu přezkumu rozhodčích nálezů) fakticky omezuje pouze na vymezení zákonných mantinelů, v jejichž mezích se strany a rozhodci při řízení pohybují. Nízká zainteresovanost státní moci bývá ostatně zastáncům této teorii často vytýkána, neboť absence efektivní státní kontroly nemůže smluvní straně bezpečně zajistit právo na spravedlivý proces, jakožto jedno z tradičně ústavně zaručených občanských práv.¹⁰

⁸Srov. Rubino-Sammartano, M.: *International Arbitration law and practice*, The Hague, Kluwer Law International, 2001.

⁹ Srov. Bezouška, P. et Kocina, J.: Právní povaha rozhodčího řízení – aplikační problémy in *Právní rádce* 16/2010, str. 586.

¹⁰ Ke smluvní teoretické koncepci rozhodčího řízení se přiklonil i Ústavní soud České republiky, mj. v usnesení sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002, ve kterém judikoval, že „Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky má povahu odborné organizace zprostředkávající služby

2.1.2 Teorie jurisdikční

Jurisdikční, neboli rozsudková teorie naopak oproti teorii smluvní v rozhodčím řízení zdůrazňuje význam státní složky, neboť se, podle zastánců této teoretické koncepce, možnost uzavření rozhodčí smlouvy, možnost ustanovení rozhodců, pravomoci rozhodců a vykonatelnost rozhodčího nálezu opírají o zákony a tedy i autoritu určitého státu.¹¹ Jinými slovy je to právě státní moc, která vymezuje, jakým způsobem, za jakých podmínek a zda vůbec bude rozhodčí řízení probíhat. V zásadě je možné, pohledem jurisdikční teorie, rozhodčí řízení subsumovat pod občanskoprávní řízení soudní, s tím rozdílem, že v řízení soudním rozhoduje soudce na základě zákona, v řízení rozhodčím rozhodce na základě rozhodčí smlouvy, tj. jeho jmenování závisí na vůli stran. Rozhodčí nález, jako výsledek řízení, je proto aktem, jemuž státní moc pouze uděluje charakter vykonatelného právního titulu.

Předmětná teorie současně vychází z presumpce kontradiktornosti rozhodčího řízení; rozhodci proto vykonávají skutečnou rozhodovací pravomoc, jim svěřenou zákonem. Úkolem rozhodce je vyřešit předložený spor, tzn. rozhodnout o nárocích stran.¹² Rozhodce však, na rozdíl od koncepce rozhodčího řízení dle teorie smluvní, právo, stejně jako soudce, nalézá, avšak netvoří.

2.1.3 Teorie hybridní

Teorie hybridní, neboli smíšená, v sobě kombinuje prvky teorie smluvní a teorie jurisdikční. Podle hybridní teorie se chápání rozhodčího nálezu pohybuje mezi soudním rozsudkem a smlouvou narovnávající závazkový právní vztah mezi stranami. Podle smíšené teorie je rozhodčí nález něco mezi rozsudkem a smlouvou. Strany pouze smluvně stanoví

pro osoby, které chtějí, aby rozhodce jejich právní vztah vyjasnil a napevno postavil, takže rozhodčí nálezy rozhodčího soudu ani rozhodčích senátů jmenovaných ad hoc nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Rozhodci rozhodují spory, jestliže jejich pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami. Rozhodci (stejně jako rozhodčí soud samotný) nenalézají právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňují, tedy narovnávají) závazkový vztah v zastoupení stran. Jejich moc není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud. Uzavřením platné rozhodčí smlouvy se strany dobrovolně a vědomě vzdávají práva na projednání své věci nezávislým a nestranným soudem ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny“.

¹¹ Srov. Rozehnalová, N. (1999), str. 28.

¹² Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení, Bulletin advokacie č. 5/2003, str. 36.

pravomoci rozhodce, tzn., že poskytnou oprávnění spor projednat a rozhodnout. Jakmile je rozhodce jmenován, vystupuje jako soudce a vydává pro strany závazné a vykonatelné rozhodnutí.¹³ Jinými slovy, rozhodčí řízení jako celek lze chápat jako soukromoprávní smlouvu uzavřenou z iniciativy sporných stran, rozhodovací činnost rozhodce je pak vnímána jako činnost *sui generis*, přičemž následný výkon rozhodčího nálezu je pak obdobou výkonu rozhodnutí soudních.

2.1.4 Teorie autonomní

Autonomní, neboli nezávislá teorie koncepce rozhodčího řízení je relevantní zejména pro mezinárodní rozhodčí řízení. Podle zastánců autonomní teorie je rozhodčí řízení řízením *sui generis* překračujícím rámec národní právní úpravy, a je třeba jej vnímat jako celek v mezinárodním měřítku se zvláštní pozorností věnovanou mezinárodní obchodní arbitráži.¹⁴ Rozhodčí řízení je tak naprosto nezávislé na národních právních řádech. V řešení sporů by se tak neměla aplikovat ustanovení národních právních úprav a spory by měly být rozhodovány výhradně na základě nestátních pravidel, neboť vůle stran, která je jediným právním základem pro existenci smlouvy a tedy i jediným právním základem pro konání rozhodčího řízení, stojí mimo jakýkoliv právní řád.¹⁵

2.2 K historii rozhodčího řízení

Byly to právě historicko-politické události, které právní úpravy rozhodčího řízení v různých státech zformovaly do současných podob. Události přesahující hranice jednoho státu jsou tak mimo jiné důvodem, proč dnes můžeme najít více či méně podobné právní úpravy, přičemž některé společné aspekty mezinárodního rozhodčího řízení lze, například díky členstvím v mezinárodních organizacích, nalézt napříč celým spektrem právních řádů. Porozumět okolnostem, které ovlivňovaly vývoj právní úpravy rozhodčího řízení, je pak důležité zejména v případech nutnosti právní interpretace historickou metodou, kterou se

¹³ Tamtéž, str. 36 a 37.

¹⁴ Např. Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2. vydání, 2005, str. 22.

¹⁵ Herboczková, J.: Způsoby výběru práva rozhodného pro meritum sporu v mezinárodním rozhodčím řízení, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012.

zjišťuje zamýšlený záměr zákonodárce v době vydání právního předpisu. Nadto správné porozumění historickým událostem může pomoci lepší pochopení podstaty právního institutu rozhodčího řízení obecně.

Rozhodčí řízení je samo o sobě právním institutem velmi starým. Jak uvádí Pietrowski¹⁶, jeho počátky lze nalézt již v době starověkého Řecka a Říma v podobě rozhodčího řízení mezi státy. Řízení mezi soukromými stranami se rozvíjí až v epoše středověké Evropy v souvislosti s rozvojem „mezinárodního obchodu“, když v období feudalismu vzniká potřeba úpravy obchodních vztahů, resp. sporů z obchodních vztahů, čímž dochází ke vzniku zárodků rozhodčích soudů, jaké známe v dnešní době. Na území Evropy k tomuto rozvoji dochází od 12. století. Výsledkem středověkého rozhodčího řízení byly nepsané rozhodčí nálezy, které však byly vykonatelné pouze na základě morální a společenské autority vydavatele rozhodčího nálezu.¹⁷

2.2.1 Česká historie

O počátcích rozhodčího řízení na území českého státu můžeme hovořit od 14. století, kdy zde vznikají zárodky rozhodčích soudů. Značný rozvoj institutu rozhodčího řízení ovšem nastává až v období tzv. industrializace a souvisí tak se vznikem velkých národních a mezinárodních společností. Na území České republiky se jako o počátcích rozhodčího řízení v jeho moderní podobě může hovořit od konce 19. století, kdy byl vydán rakouský civilní řád soudní s uvozovacím zákonem (č. 112/1895 ř.z. a č. 113/1895 ř. z.), později převzatý v období první československé republiky a platící až do roku 1950. V období první republiky pak v Československu fungovaly rozhodčí soudy v několika specializovaných podobách, celkově lze konstatovat, že právní úprava rozhodčího řízení byla v té době velmi obsáhlá a rozčleněná, existovaly například rozhodčí soudy pro nemocenské pojištění veřejných zaměstnanců, rozhodčí soudy stavební, rozhodčí soud dělnického úrazového pojištění atd.

Důležitým milníkem ve vývoji rozhodčího řízení na českém, resp. československém území je rok 1948. V důsledku změny situace na politické scéně se mění i právní úprava rozhodčího řízení v Československu. Přestává platit převzatý rakouský civilní řád soudní, je

¹⁶ Pietrowski, R.: Evidence in International Arbitration In Arbitration International, Volume 22, Number 3, 2006.

¹⁷ Srov. Lisse, L.: Rozhodčí řízení de lege ferenda In Právní rádce 1/2011, str. 5.

nahrazen novým občanským soudním řádem (č. 142/1950 Sb.), který omezuje možnost projednání sporů v rámci rozhodčího řízení pouze na československou právnickou osobu. Dalším restriktivním omezením pro oblast rozhodčího řízení znamenalo podepsání Úmluvy o řešení občanskoprávních sporů vznikajících ze vztahů hospodářské a vědeckotechnické spolupráce v rozhodčím řízení z roku 1972, známou též jako tzv. Moskevská úmluva (č. 115/1974 Sb.). V důsledku tohoto právního aktu bylo obligatorně zavedeno rozhodčí řízení pro rozhodování sporů vznikajících z hospodářské spolupráce států Rady vzájemné hospodářské pomoci¹⁸, a volnost stran, pro rozhodčí řízení charakteristická, byla radikálně omezena¹⁹. Strany si mohly rozhodčí smlouvou zvolit rozhodčí soud v zemi třetí (tj. ani sídla žalujícího, ani žalovaného), která byla smluvní stranou Moskevské úmluvy.²⁰ K úpravě rozhodčího řízení do podoby, v jaké jej známe dnes, však dochází až po změně politické situace v roce 1989.

2.2.2 Portugalská historie

Vzhledem ke skutečnosti, že se Portugalsko nachází na území dřívější Římské říše, lze počátky rozhodčího řízení shledávat již ve starověku. O rozhodčím řízení v novodobé podobě pak v Portugalsku můžeme hovořit od roku 1961, kdy došlo k vydání Občanského soudního řádu (*Código de Processo Civil*, zákon č. 44129/61 z 28. prosince 1961, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „CPC“), který obsahoval úpravu jak obligatorního rozhodčího řízení, tak dobrovolného rozhodčího řízení. Zatímco úprava řízení obligatorního v rámci CPC zůstala v platnosti dodnes, dobrovolné rozhodčí řízení bylo od roku 1986 upraveno LAV, inspirovaným Vzorovým zákonem o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL z roku 1985 (ačkoliv můžeme v LAV nalézt ustanovení od Vzorového zákona odlišná)²¹ a také francouzskou právní úpravou rozhodčího řízení. S ohledem na rozvoj v oblasti především mezinárodního rozhodčího řízení však vznikla potřeba přijetí nového, moderního zákona o rozhodčím řízení. Výsledkem těchto snah je přijetí zákona č. 63/2011 o dobrovolném rozhodčím řízení, ve znění pozdějších předpisů, *Lei da Arbitragem Voluntária*, ze dne 14. 12.

¹⁸ Rozhodčí soudy tedy sloužily pro rozhodování sporů s Bulharskem, Kubou, Maďarskem, Mongolskem, Německou demokratickou republikou, Polskem, Rumunskem, Sovětským svazem, Vietnamem a teoreticky i Albánií, která však již v roce 1961 svojí činnost v RVHP ukončila.

¹⁹ Srov. Růžička, K. str. 29.

²⁰ Srov. Rozehnalová, N. (1999), str. 24.

²¹ Nejvýznamnější odlišností od Vzorového zákona UNCITRAL je nejspíše aplikovatelnost zákona o rozhodčím řízení jak na spory mezinárodní, tak i na spory vnitrostátního charakteru.

2011, který je s ohledem na stejný název předchozí právní úpravy označován jako tzv. nový zákon o dobrovolném rozhodčím řízení, *Nova Lei da Arbitragem Voluntária*, dále též jen „NLAV“).

2.3 Atributy rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení a obzvláště mezinárodní rozhodčí řízení se v nedávné době staly uznávanou protiváhou k soudnímu řešení sporů. Podle oficiálních statistik stálých rozhodčích soudů v zahraničí²² má využívanost mezinárodního rozhodčího řízení rostoucí tendenci. Z těchto statistik lze zjistit, že se během minulých patnácti let využívanost institucí rozhodčího řízení téměř ztrojnásobila²³. Tento fakt je jen odrazem neoddiskutovatelných výhod, kterými rozhodčí řízení oproti řízení soudnímu disponuje. Ačkoliv se právní úpravy v jednotlivých státech se samozřejmě odlišují (neexistuje prozatím žádná jednotná úprava), základní principy rozhodčího řízení jsou společné napříč všemi národními právními úpravami, např. v rámci zásad a pravidel pro dokazování v mezinárodním rozhodčím řízení.²⁴ Rovněž nelze opomenout odlišnosti v rozhodčím řízení ad hoc a před stálým rozhodčím soudem, nicméně se domnívám, že na základě atributů společných pro všechny typy rozhodčího řízení lze alespoň přibližně definovat jeho výhody a nevýhody. Tyto rozdíly pak vymezují odlišnost rozhodčího řízení především oproti řízení soudnímu, jako hlavnímu konkurentovi v oblasti rozhodování sporů.

2.3.1 Výhody rozhodčího řízení

Hlavní výhodou rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu je vyšší míra neformálnosti. Tento pojem v sobě zahrnuje další množství faktorů, především v oblasti ovlivnitelnosti řízení z vůlí stran, což se týká zejména možnosti výběru rozhodčí instituce, která bude spor

²² Tyto statistiky jsou k nalezení na oficiálních internetových stránkách těchto institucí, např. Mezinárodní obchodní komory <http://www.iccwbo.org>, Čínské mezinárodní ekonomické a obchodní rozhodčí komise <http://www.cietac.org>, HongKongského mezinárodního rozhodčího centra <http://www.hkiac.org>, Americké arbitrážní asociace <http://www.adr.org>, Stockholmské obchodní komory <http://www.sccinstitute.com>, Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu <http://www.lcia.org> a dalších.

²³ Srov. Born, G.: *International commercial arbitration: commentary and materials*, Kluwer Law International, 2009.

²⁴ Srov. Pietrowski, R., str. 374.

rozhodovat. Možnost volby rozhodce dále stranám umožňuje vybrat si skutečného odborníka v dané oblasti, strany rovněž disponují možností smluvně si upravit procesní náležitosti řízení, zvolit si místo řízení, zvolit si jazyk, ve kterém bude řízení probíhat, což dále souvisí s možností předkládat dokumenty a důkazy v originálech bez nutnosti překladu atd. Všechny tyto skutečnosti mohou ovlivnit jak rychlost, tak i nákladnost celého řízení. Rozhodčí řízení nadto bývá často rychlejší než řízení soudní, které může být obstrukcemi strany, která nemá na rychlém vyřešení sporu zájem, „uměle“ prodlužováno.

Větší míra neformálnosti rozhodčího řízení se oproti řízení soudnímu odráží rovněž v doručování písemností. Jelikož není rozhodčí řízení projevem státní moci, na doručování písemností nejsou kladeny tak striktní podmínky jako u řízení soudního.²⁵

Jako další výhodu rozhodčího řízení obecně, a zejména pak rozhodčího řízení mezinárodního, lze shledat v oblasti uznání a vykonatelnosti rozhodčích nálezů v zahraničí. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou Česká republika i Portugalsko smluvními stranami Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (tzv. Newyorské úmluvy), je vedle vzájemné vykonatelnosti rozhodčích nálezů zaručen též výkon zahraničních rozhodčích nálezů v České republice a Portugalsku i českých a portugalských rozhodčích nálezů v zahraničí (tj. ve všech státech, které Newyorskou úmluvu ratifikovaly). K současnému stavu je smluvní stranou Newyorské úmluvy celkem 147 států²⁶ (resp. 148 při započítání autonomních Cookových ostrovů, přidružených k Novému Zélandu), což zaručuje uznání a výkon rozhodčích nálezů ve většině světa. Pro srovnání, Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Nařízení Brusel I.)²⁷ a Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (tzv. Nařízení Brusel II.), jakožto zřejmě nejvýznamnější dokumenty pro oblast uznání a výkonu soudních rozhodnutí z pohledu českého a portugalského práva, jsou závazné pouze pro 27, resp. 26 smluvních stran, tj. členských států EU.²⁸

²⁵ Srov. Růžička (2003), str. 25.

²⁶ <http://www.newyorkconvention.org/new-york-convention-countries/contracting-states>.

²⁷ Stejnou závaznost bude mít pravděpodobně i Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, kterým se, s účinností od 10. ledna 2015, resp. 10. ledna 2014 v případě článků 75 a 76, nařízení Brusel I. ruší.

²⁸ Poněkud specifické je v otázce závaznosti předmětných právních předpisů postavení Dánska, pro které se nařízení Brusel I. aplikuje až na základě dohody mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech jménem Společenství, jež vstoupila v účinnost ke dni 1. 1. 2007. Obdobně se na Dánsko nevztahuje režim nařízení Brusel II.

Za další výhodu rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu lze taktéž považovat jeho neveřejnost. Na rozdíl od řízení soudního, které je dle čl. 96 odst. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava ČR“), veřejné, tak mají strany možnost nechat rozhodnout svůj spor bez zveřejnění těch informací, jejichž uveřejnění si strany nepřejí.

2.3.2 Nevýhody rozhodčího řízení

Nevýhodu rozhodčího řízení zásadnějšího charakteru lze spatřovat především v případné nesprávnosti volby osoby rozhodce. Jakkoliv lze samotnou možnost volby rozhodce stranami zařadit mezi výhody rozhodčího řízení, nelze pominout případná rizika vyplývající z volby osoby nesprávné, např. pokud se ve vztahu k meritu věci zvolený rozhodce ukáže být osobou nedostatečně kvalifikovanou, osobou způsobující průtahy řízení apod. Nedostatečná kvalifikace rozhodce může navíc vyústit až v nesprávnost rozhodčího nálezu, což může mít v případě právních řádů, které proti vydaným rozhodčím nálezům nepřipouštějí opravné prostředky, až ekonomicky likvidační důsledky.

Druhou nevýhodou (mezinárodního) rozhodčího řízení je jeho nákladnost. S ohledem na skutečnost, že rozhodčí řízení může probíhat jak před stálými rozhodčími soudy, tak v podobě ad hoc, nelze náklady rozhodčího řízení jednoznačně definovat, nicméně se zřetelem k sazebníkům nákladů stálých mezinárodních rozhodčích soudů je možné obecně konstatovat, že v případě sporů o malé částky je rozhodčí řízení před těmito stálými rozhodčími soudy, v poměru k meritu sporu, neúměrně nákladné.²⁹

Jako další nevýhodu rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu lze uvést možné komplikace, jež mohou nastat v případě, kdy osoba, která byla stranami určena jako rozhodce

²⁹ Obdobně je možné konstatovat neúměrnost výše poplatku za řízení, když se v civilněprávním řízení před českými státními soudy aplikuje na základě zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů „zastropování“ nejvyššího možného vyměřitelného soudního poplatku, oproti tomu například v řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře a Agrární komoře České republiky ve sporech s hodnotou předmětu sporu nad 1.500.000.000,- Kč činí poplatek za řízení 9.011.300,- Kč a 0,2 % z hodnoty předmětu sporu převyšující 1.500.000.000,- Kč, tj. je nepoměrně vyšší než v případě řízení soudního.

v rozhodčí smlouvě, odmítne funkci rozhodce vykonávat.³⁰ Obdobná situace může též nastat i v případě, kdy jmenovaný rozhodce ze své funkce „neočekávaně“ odstoupí.

3. Česká právní úprava

3.1 Právní prameny

Prameny české právní úpravy rozhodčího řízení se vyskytují napříč celým spektrem českého právního řádu. Jsou jimi zákony a mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy³¹. Ze zákonů v oblasti rozhodčího řízení jsou pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení významné zejména zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZRŘ“), zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „OSŘ“)³², NOZ (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (dále též jen „ZOK“) a ZMP (zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém).³³ Opomenout přitom nelze ani Listinu základních práv a svobod, která zakotvuje možnost účastníků spor v rámci rozhodčího řízení projednat, když čl. 36 odst. 1 stanoví, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

Mezinárodními smlouvami je Česká republika vázána dvoustrannými a vícestrannými, přičemž u dvoustranných smluv se jedná nejčastěji o smlouvy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů a o právní pomoci uzavřenými ještě za dob Československa. Těmito dvoustrannými smlouvami jsou např. Úmluva mezi republikou Československou a republikou Portugalskou o uznání a výkonu soudních rozhodnutí (č. 23/1931 Sb.), Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech

³⁰ Srov. náleží Ústavního soudu České republiky, sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 5. 10. 2011.

³¹ Čl. 10 Ústavy ČR: Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

³² Podle § 30 ZRŘ pro řízení před rozhodci.

³³ ZMP s ohledem na rekodifikaci soukromého práva ke dni 1. 1. 2014 nahradil zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, obdobně jako NOZ nahradil ke stejnému datu zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

občanských a trestních (č. 98/1984 Sb.) a Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Španělskem o právní pomoci, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských (č. 6/1989 Sb.).

Většího významu než smlouvy dvoustranné však mají pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení, především pro část týkající se uznání a výkonu rozhodčích nálezů, smlouvy vícestranné. Z vícestranných smluv je nutno zmínit především Evropskou úmluvu o mezinárodní obchodní arbitráži (č. 176/1964 Sb.),³⁴ Newyorskou úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (č. 74/1959 Sb.),³⁵ a dále Washingtonskou úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 (č. 420/1992 Sb.), Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích nálezů (č. 192/1931 Sb.) a Ženevský protokol o doložkách o rozsudím (č. 191/1931 Sb.).

Podle Rozehnalové pak lze mezi prameny zařadit také Rozhodčí pravidla UNCITRAL a Řády stálých rozhodčích soudů; za právní pramen *sui generis* je pak díky jeho unifikačním snahám třeba považovat rovněž i Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL z roku 1985.³⁶

3.2 Mezinárodní prvek v rozhodčím řízení

Pro určení, zda je rozhodčí řízení řízením mezinárodním, je nutné nejprve správně vymezit tzv. mezinárodní prvek. Mezinárodní prvek v rozhodčím řízení je určovatelem, jehož absence znamená, že se jedná o rozhodčí řízení vnitrostátní; naopak přítomnost mezinárodního prvku zakládá postup podle ustanovení upravujících průběh rozhodčího řízení mezinárodního. V rámci ZRŘ ani v jiných českých právních pramenech však paradoxně mezinárodní prvek definován není. Pro vymezení mezinárodního prvku rovněž nelze analogicky použít cizí právní řády, neboť kritéria pro jeho chápání jsou v různých právních řádech odlišná³⁷ a ani autoři se na jednotné definici mezinárodního prvku zcela neshodují.

³⁴ Seznam přistoupivších států k Evropské úmluvě: <http://www.jurisint.org>.

³⁵ Newyorská úmluva nahrazuje níže uváděný Ženevský protokol z roku 1923 a Ženevskou úmluvu z roku 1927; ve vztahu ke státům, které newyorskou úmluvu nepodepsaly, se i nadále aplikuje Úmluva Ženevská.

³⁶ Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL je třeba jako právní pramen *sui generis* považovat zejména z důvodu, že byl zdrojem při přípravě ZRŘ, tj. tuto skutečnost je možno zohlednit např. při výkladu sporných ustanovení ZRŘ, vymezení mezinárodního prvku (viz níže) apod.

³⁷ Srov. Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S., str. 60.

Např. Blackaby, Partasides, Redfern a Hunter³⁸ řadí mezi určovatele státní příslušnost fyzických nebo právnických osob a právní podstatu sporu.

Pravděpodobně nejpřesněji tak bude možné, z pohledu českého právního řádu, vymezit mezinárodní prvek, s ohledem na inspiraci zákonodárce při tvorbě ZRŘ, aplikací čl. 1 odst. 3 Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL.³⁹ Podle tohoto ustanovení se rozhodčí řízení považuje za mezinárodní v taxativně vymezených případech, tj. mají-li strany sporu v době uzavření rozhodčí smlouvy svá sídla v rozdílných státech nebo kdy se místo rozhodčího řízení v souladu s rozhodčí smlouvou, podstatná část závazku vyplývající z obchodního vztahu nebo místo, se kterým má spor nejužší spojení, nachází v jiném státě, než ve kterém mají strany sporu sídlo, případně kdy se strany samy výslovně dohodnou, že předmět rozhodčí smlouvy se vztahuje k více než jednomu státu. V případě, že bude splněna některá ze shora uvedených podmínek, bude možné rozhodčí řízení, z pohledu českého právního řádu, považovat za mezinárodní.

3.2.1 Rozhodné právo ve vztazích s mezinárodním prvkem

Na rozdíl od sporů bez mezinárodního prvku, které se řídí výhradně českým právním řádem, ve sporech s mezinárodním prvkem je třeba jasně definovat tzv. rozhodné právo, tj. stanovit, kterým právním řádem se vztahy s mezinárodním prvkem, resp. práva a povinnosti z tohoto vztahu jeho účastníkům vyplývající, řídí. V zásadě mohou přitom, jak uvádí Rozehnalová, při určování aplikace rozhodného práva nastat dvě komplikující situace, kterými jsou případy souběhu právních pramenů a kolize právních norem.

Právní vztahy, ve kterých se mezinárodní prvek ve shora definované podobě vyskytuje, se z hmotněprávního hlediska obecně řídí buď normami přímými, tj. normami přímo stanovujícími práva a povinnosti účastníkům právního vztahu,⁴⁰ právním řádem určeným s ohledem na dohodu stran na rozhodném právním řádu (tj. dle ustanovení § 37 odst.

³⁸ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, J.M.: Redfern & Hunter on International Arbitration, The Kluwer International, 2009.

³⁹ Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL (United Nation Commission on International Law) z roku 1985 byl v roce 2006 novelizován, předmětné ustanovení však zůstalo, s ohledem na správnost výkladu pojmu mezinárodního prvku, beze změn.

⁴⁰ Např. Vídeňská úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží č. 160/1991 Sb.

1 ZRŘ, které stanoví, že jde-li v rozhodčím řízení o vztah s mezinárodním prvkem, rozhodci rozhodují spor podle práva, které si strany zvolily, v případě, že si strany právo nezvolí, užijí rozhodci právo státu podle tuzemských kolizně-právních předpisů, tak jak je stanoveno v § 37 odst. 2 ZRŘ) či právním řádem určeným s ohledem na kolizní normy.⁴¹ V souladu s tímto ustanovením dále § 119 ZMP stanoví, že právem rozhodným pro spor je právo zvolené stranami. Pokud strany toto právo nezvolily, určí rozhodné právo rozhodci na základě ustanovení ZMP. Ke kolizním ustanovením rozhodného práva lze přitom přihlídnout jen v případě, jestliže to vyplývá z volby práva učiněné stranami. Současně dále platí, že v případě sporů ze spotřebitelských smluv nesmí být volba práva spotřebiteli na újmu a nesmí znamenat snížení míry ochrany jeho práv podle ZRŘ či jiných právních předpisů. V českém právním řádu jsou kolizně-právními normami zejména ZMP⁴² a Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, č. 64/2006 Sb. m. s. a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (nařízení Řím I.).

Závěrem při určení rozhodného práva tedy je, zda se aplikuje český právní řád či právní řád jiný. Předmětem této práce je zpracovat případy, kdy dojde, na základě výše zmiňovaných určovatelů, k aplikaci právního řádu českého.

3.3 Formy rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení či arbitráž neexistuje, na rozdíl od řízení soudního, pouze v jediné unifikované podobě, ale ve více podobách. Kromě již výše zmiňovaného rozdělení na rozhodčí řízení fakultativní (dobrovolné, na základě smluvního ujednání stran) a obligatorní (příkazem zákonodárce), které se však v českém právním řádu již nevyskytuje je třeba rozhodčí řízení dělit především na rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy (tzv. rozhodčí řízení institucionální) a na rozhodčí řízení před konkrétními rozhodci (tzv. rozhodčí řízení ad hoc).

⁴¹ Srov. Klein, B. et Doleček, M., M.: Meritum - Rozhodčí řízení, Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 123.

⁴² Účelem ZMP je, jak stanoví § 1 předmětného zákona, upravit v poměrech s mezinárodním prvkem, jakým právním řádem kterého státu se soukromoprávní poměry řídí, upravit právní postavení cizinců a zahraničních právnických osob v soukromoprávních poměrech, upravit pravomoc a postup soudů a jiných orgánů při úpravě poměrů, upravit uznávání a výkon cizích rozhodnutí, právní pomoc ve styku s cizinou, některé záležitosti týkající se úpadku, jakož i některé záležitosti týkající se rozhodčího řízení včetně uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

3.3.1 Rozhodčí řízení ad hoc

V případech, kdy si sporné strany stálý rozhodčí soud nezvolí nebo v tomto ohledu mlčí, jedná se o rozhodčí řízení ad hoc.⁴³ Řízení probíhá před příležitostným rozhodcem nebo rozhodčím senátem, složeným z více rozhodců, ustavenými pouze pro tento konkrétní jednotlivý spor. V případě, že je rozhodným právem český právní řád, postupuje se v řízení zejména podle ustanovení ZRŘ. Ačkoliv se v rozhodčí praxi proces v řízení ad hoc, jak uvádí Rubino-Sammartano, zpravidla neřídí žádnými rozhodčími řády, právě tato možnost byla v minulosti předmětem sporu české soudní judikatury, a to zejména s ohledem na existenci tzv. arbitrážních center, která si vlastní rozhodčí řády vydávala, a při výběru rozhodce na ně v rozhodčích smlouvách odkazovala. V opozici proti sobě stála především usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31. 7. 2008 a usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008 ze dne 28. 5. 2009. Jak vyplývá z usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008, „*i jiné soukromé osoby než stálé rozhodčí soudy, zřízené v smyslu ustanovení § 13 ZRŘ, ve znění pozdějších předpisů mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí.*“. Toto usnesení de facto stíralo rozdíly mezi řízením před stálými rozhodčími soudy a rozhodčím řízením ad hoc před tzv. arbitrážními centry. Kontradiktorní rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008 mj. uvádí, že „*možnost vést seznam rozhodců je umožněna pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti [...] společnost, která není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zákona není ani oprávněna si vydávat své statuty a řády, jež by upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení a stanovovaly závazným způsobem, pokud si strany nedohodnou jinak, pravidla o nákladech řízení a odměňování rozhodců [...] neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce (rozhodců) ad hoc anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce (rozhodců) a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro obcházení zákona.*“ Paradoxně bylo předmětné rozhodnutí Vrchního soudu v Praze zařazeno Nejvyšším soudem ČR do tzv. zelené sbírky, tj. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, nicméně rozhodovací praxe nižších soudů se ve většině případů dále řídila usnesením

⁴³ Srov. Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S., str. 49.

Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008.⁴⁴ Jednotící názor na tuto problematiku zaujal Nejvyšší soud ČR až v roce 2011, když ve svém rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011, Velký senát přiklonil k výše citovanému usnesení Vrchního soudu v Praze, a to následující právní větou: „*jestliže rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na rozhodčí řád vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem (a nikoliv pro neurčení rozhodce nebo způsobu, jak má být určen).*“

S ohledem na výše uvedené lze konstatovat, že tzv. arbitrážní centra nejsou oprávněna vydávat vlastní rozhodčí řády. Tento názor lze dále opřít zejména o rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 23 Cdo 4743/2010 ze dne 23. 3. 2011, ve kterém se mj. uvádí „*Je zřejmé, že v rozhodčí doložce je odkazováno na subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, a proto pro něho nevyplývá oprávnění vydat Pravidla a jmenovat rozhodce ze seznamu jím vedeného, včetně sazebníku odměn a náhrad.*“ Tento závěr Nejvyššího soudu však, podle mého názoru, nelze vykládat tak, že by arbitrážní centra neměla možnost vést seznam rozhodců.⁴⁵ Jednak by tím byla existence arbitrážních center fakticky popřena, neboť tato centra by v případě nemožnosti vést seznam rozhodců a vydávat vlastní rozhodčí řády nemohla reálně vykonávat žádnou činnost. Zadruhé se domnívám, že závěr, že arbitrážní centra jsou oprávněna seznam rozhodců vést, lze dovodit i ze samotného jazykového výkladu předmětného judikátu, když podle jeho znění se nemožnost arbitrážního centra, resp. člena jeho orgánu, vztahuje pouze ke jmenování rozhodci, nikoliv k vedení seznamu samotnému.

3.3.1.1 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita je jednou ze základních podmínek rozhodčího řízení. Arbitrabilitu je přitom třeba rozlišovat ve dvou podobách, jako tzv. arbitrabilitu subjektivní a arbitrabilitu objektivní, přičemž obě formy jsou kumulativně základními podmínkami rozhodčího řízení.

⁴⁴ Dále je možno zmínit rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 22 Cn 18/2001, rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 759/2006, rozsudek Krajského soudu v Olomouci, sp. zn. 22 Cm 18/2001-90, atd.

⁴⁵ Tj. tak, jak vyložil Vrchního soudu v Praze ve shora citovaném usnesení.

3.3.1.1 Arbitrabilita subjektivní

Subjektivní arbitrabilitou se rozumí způsobilost účastníka řízení, tj. sporných stran, být stranami sporu, resp. jejich způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy.⁴⁶ Postavení cizinců a zahraničních osob v řízení je v českém právním řádu v obecné rovině upraveno § 9 ZMP. Podle předmětného ustanovení platí, že způsobilost cizince (tj. fyzické osoby) být účastníkem řízení a jeho procesní způsobilost se řídí právním řádem státu, v němž má cizinec obvyklý pobyt; stačí však, je-li způsobilý podle českého právního řádu. Pokud jde o zahraniční právnickou osobu, zde se podle § 9 odst. 2 ZMP způsobilost být účastníkem řízení a procesní způsobilost se řídí právním řádem, podle něhož taková osoba vznikla, stačí nicméně, je-li předmětná právnická osoba způsobilá podle českého právního řádu.

V případě českých fyzických osob se jedná o § 30 odst. 1 NOZ (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), přičemž plně svéprávným se člověk stává zletilostí, když zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Zároveň nicméně podle § 24 NOZ platí, že každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. V této souvislosti tedy bude nutné hodnotit, zda byla osoba při uzavírání rozhodčí smlouvy k tomuto úkonu v dostatečné míře způsobilá ad hoc, přičemž v opačném případě by mohl být shledán daný právní úkon neplatným. Co se týče subjektivní arbitrability českých právnických osob, tato je upravena ustanovením § 163 a násl. NOZ, když statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Člen statutárního orgánu je přitom v obecné rovině na základě § 164 odst. 1 NOZ oprávněn zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech. Na zahraniční právnické osoby se dále aplikuje § 3204 NOZ, jež stanoví, že způsobilost nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, kterou má jiná než fyzická zahraniční osoba podle právního řádu, podle něhož byla založena, této osobě náleží rovněž v oblasti českého právního řádu.

⁴⁶ Srov. Mistelis, L. et Brekoulakis, S.: Arbitrability: International & comparative perspectives, Kluwer Law International, 2009, str. 7.

3.3.1.1.2 Arbitrabilita objektivní

Objektivní arbitrabilita představuje způsobilost konkrétního sporu mezi stranami být předmětem rozhodčího řízení.⁴⁷ Jedná se tedy o výjimku z výlučné pravomoci státní moci rozhodovat spory pouze v rámci řízení soudního.⁴⁸ Jak uvádí Růžička, otázka arbitrability je zásadní otázkou, kterou musí vyřešit sami rozhodci, přičemž dojdou-li k závěru, že předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení, musí řízení zastavit, neboť vydání rozhodčího nálezu by v takovém případě bylo podle § 31 písm. a) ZRŘ důvodem pro jeho zrušení soudem. Pro posouzení objektivní arbitrability v mezinárodním rozhodčím řízení je proto základní otázkou přípustnost předmětu řízení z pohledu rozhodného práva. V českém právním řádu je přípustnost rozhodčí smlouvy ve sporech s mezinárodním prvkem upravena v § 36 odst. 1, věta první ZRŘ: „Přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona.“ V takovém případě se postupuje podle § 1 a 2 odst. 1 ZRŘ, které vztahují objektivní arbitrabilitu na majetkové spory⁴⁹ s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon.⁵⁰ Z rozhodování jsou rovněž vyloučeny spory veřejných neziskových ústavních zdravotnických organizací.⁵¹ Zákon však v intencích § 1 a 2 odst. 1 ZRŘ nespecifikuje, co majetkovými spory je či není.⁵² Obecně se domnívám, že se jedná o spory, jejichž předmětem je majetek či majetkové plnění, tj. např. v případě žaloby na určení vlastnictví, žaloby na plnění apod.; z rozhodčího řízení proto jsou naopak vyloučeny spory osobní povahy, tj. žaloby na určení osobního vztahu apod.⁵³ Problém

⁴⁷ Srov. Klein, B. et Doleček, str. 7.

⁴⁸ NRZ byla rozšířena objektivní arbitrabilita nově též na spory, o nichž to stanoví zvláštní zákon. Tímto zákonem je např. zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZEK“). § 127 odst. 1 ZEK stanoví, že v působnosti předsedy Rady Českého telekomunikačního úřadu je rozhodovat spory mezi osobami vykonávajícími komunikační činnosti podle § 7 ZEK, nebo mezi těmito osobami a jinými podnikateli působícími v jiném členském státě, v jejichž prospěch existuje povinnost přístupu nebo propojení na základě návrhu kterékoliv ze stran sporu. Jinými slovy, tyto spory jsou vyjmuty z pravomoci soudů. § 127 odst. 6 pak stanoví, že k řešení těchto sporů lze sjednat rozhodčí smlouvu podle ZRŘ, pokud jde o spory k peněžitému plnění.

⁴⁹ Jak se uvádí v bulletinu zřejmě nejvýznamnějšího českého stálého rozhodčího soudu, Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, v praxi převažují spory z kupních smluv, spory ze smluv o obchodním zastoupení, ze smluv zasilatelských, atd.

⁵⁰ Viz např. § 127 odst. 6 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ Na základě novely zákona o rozhodčím řízení zákonem č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů. Ustanovení tohoto zákona byla napadena skupinou poslanců Poslanecké sněmovny a skupinou senátorů Senátu Parlamentu České republiky; Ústavní soud však návrh usnesením odmítl jako neopodstatněný. Viz usnesení Pl. ÚS 47/05 ze dne 19. 2. 2007.

⁵² Srov. Raban, P., str. 77.

⁵³ K otázce objektivní arbitrability se vztahoval např. i poslanecký návrh zákona z roku 2010 (sněmovní tisk č. 78), kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, a zákon č. 216/1994., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Snahou tohoto

však nastává v případě, kdy se český rozhodce, více rozhodců či stálý rozhodčí soud podle ZRŘ musí zabývat arbitralitou sporu v případě, kdy se rozhodčí řízení, např. na základě ujednání stran, řídí jiným než českým právním řádem. V takovém případě je pak relevantní arbitrabilitou arbitrabilita podle právního řádu pro uplatňovaný nárok.⁵⁴ V případě nedostatku arbitrability podle ZRŘ nicméně nelze řešit spor, který je sice podle cizího právního řádu arbitrabilní, podle českého však již nikoliv.⁵⁵

Objektivní arbitrabilita je dále vázána podle § 2 odst. 2 ZRŘ na případy, v nichž mohou strany uzavřít smír. Podle § 99 odst. 1 OSŘ mohou účastníci řízení skončit soudním smírem, připouští-li to povaha věci.⁵⁶ Tím se rozumí, jak uvádí Bělohávek,⁵⁷ nepřipustnost uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž účastníci nejsou v typickém dvoustranném poměru, a jestliže hmotněprávní úprava vylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony.“

3.3.1.2 Rozhodčí smlouva

Existence platné rozhodčí smlouvy je nutnou náležitostí pro rozhodnutí sporu v rámci mezinárodního rozhodčího řízení; při absenci platné rozhodčí smlouvy zde není žádný právní podklad k donucení strany účastnit se rozhodčího řízení a pro následný výkon rozhodčího nálezu vůči straně.⁵⁸ Jinými slovy, jedná se o ujednání stran svěřit svůj spor k projednání namísto soudu třetí straně, odlišné od soudního orgánu, tj. rozhodci (rozhodcům) nebo stálému rozhodčímu soudu.

návru bylo vyloučení sporů vzniklých ze smluv o poskytnutí spotřebitelského úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření podle zvláštních zákonů jako objektu rozhodčího řízení, tzn., došlo by tím k nedostatku objektivní arbitrability a tedy nemožnosti rozhodnutí sporu v rámci rozhodčího řízení. Návrh zákona sice dospěl až do třetího čtení, nicméně byl následně vrácen.

⁵⁴ V judikatuře Evropského soudního dvora lze spatřovat ještě progresivnější právní názor, neboť hovoří o tzv. principu respektu k autonomii vůle účastníků rozhodčí smlouvy. Lisse, L. in *Rozhodčí řízení de lege ferenda*, Právní rádce 1/2011, str. 7.

⁵⁵ Srov. Klein, B. et Doleček, M., str. 13.

⁵⁶ Viz Drápal, L., Bureš, J.: *Občanský soudní řád I, II, 1.* vydání, Praha, C. H. Beck 2009, s. 644: „Povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Z uvedeného vyplývá, že povahou věci je vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků právního vztahu.“

⁵⁷ Bělohávek, A.: *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: komentář*, Praha, C. H. Beck, 2004.

⁵⁸ Srov. Born, G., str. 197.

V českém právním řádu je rozhodčí smlouva v rámci mezinárodního rozhodčího řízení upravena zejména § 2, 3 a 36 ZRŘ. Přípustnost rozhodčí smlouvy (tj. objektivní arbitrabilita, viz shora) se podle § 36 odst. 1 ZRŘ posuzuje vždy podle tohoto zákona, ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy⁵⁹ pouze v případě, že má být rozhodčí nález vydán v České republice. Pro formální náležitosti rozhodčí smlouvy platí podle § 36 odst. 2 ZRŘ právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy, stačí však, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. K tomuto dále § 117 odst. 1 ZMP uvádí, že přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle českého právního řádu. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. Pokud jde o formu rozhodčí smlouvy, platí právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy. V tomto ohledu však postačí, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. Příslušné otázky tak bude možné posuzovat zvlášť pro každého smluvního partnera.⁶⁰

Formální náležitosti rozhodčí smlouvy jsou v českém právním řádu upraveny § 3 ZRŘ a dále v příslušných ustanoveních OZ, pro rozhodčí smlouvy pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv se přitom uplatňuje zvláštní, přísnější, režim. V obecné rovině je základní podmínkou pro uzavření platné rozhodčí smlouvy uzavření v písemné formě (tj. telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky⁶¹) pod sankcí absolutní neplatnosti. Zároveň však § 3 odst. 2 ZRŘ připouští i platné sjednání rozhodčí doložky (tzn. je omezena aplikace pouze pro spory vzniknuvší v budoucnu) v případě, kdy je patrný souhlas druhé strany s přijetím písemného návrhu hlavní smlouvy. Jedná se o případy, kdy druhá strana konkludentně přijala písemný návrh první strany nebo např. začala fakticky plnit své závazky vyplývající ze smlouvy.⁶² Zároveň je při uzavírání rozhodčí smlouvy mít na zřeteli obecná

⁵⁹ Ostatními náležitostmi rozhodčí smlouvy se rozumí nikoliv forma rozhodčí smlouvy, ale např. způsobilost rozhodců, jejich nezávislost či nepodjatost, nebo např. okolnosti týkající se uzavření rozhodčí smlouvy, relevanci projevů vůle a vzájemného souhlasu smluvních stran apod. (srov. Kalenský, P. in Mothejzíkova, J., Steiner, V. a kol. Zákon o rozhodčím řízení. Komentář. Praha: C. H. Beck, 1996, str. 119-120.

⁶⁰ Pauknerová, M: Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy 12/2003, str. 587.

⁶¹ ZRŘ však blíže nespecifikuje, co přesně se rozumí elektronickými prostředky. Analogicky se proto aplikuje ustanovení § 2 písm. c) zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, podle kterého se elektronickými prostředky rozumí síť elektronických komunikací, elektronická komunikační zařízení, koncová telekomunikační zařízení a elektronická pošta. V praxi si tedy lze nyní představit platné sjednání rozhodčí smlouvy např. formou SMS či například formou elektronických komunikátorů apod. Tato právní úprava je podle mého názoru nedostatečná a její výklad se tak může v brzké budoucnosti předmětem soudního sporu. Více viz Hill, R.: On-line Arbitration: Issues and Solutions in Arbitration International, Vol. 15, No. 2.

⁶² Zvláštní náležitosti stanoví ZRŘ pro rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv, když tyto smlouvy musí obsahovat podle § 3 odst. 5 ZRŘ přesné a úplné informace o rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud (v takovém případě postačí odkaz na statuty a řády stálých rozhodčích soudů), způsobu

ustanovení o právním jednání podle § 551 a násl. NOZ, ve kterém jsou definovány požadavky na existenci a vážnost vůle jednající osoby, dále na určitost a srozumitelnost jednání,⁶³ toto jednání musí být prosto omylu (§ 583 NOZ); přičemž současně je třeba aplikovat ustanovení o smlouvách dle § 570 - § 573 NOZ⁶⁴, resp. § 1793 NOZ, upravujícího neúměrné zkrácení.

Obsahové náležitosti, resp. konkrétní znění rozhodčí smlouvy, na rozdíl od požadavků na formální náležitosti, zákonem ani jinými mezinárodními smlouvami stanoveny nejsou.⁶⁵ Obsah rozhodčí smlouvy se bude lišit podle toho, zda se jedná o smlouvu o rozhodci, resp. rozhodčí doložku a zda je rozhodčí smlouva uzavírána ve prospěch rozhodců *ad hoc* nebo ve prospěch stálého rozhodčího soudu. V případě uzavírání rozhodčí smlouvy ve prospěch stálého rozhodčího soudu mohou strany zpravidla využít formulářů, těmito rozhodčími soudy vydávanými, které obvykle bývají ke stažení na oficiálních internetových stránkách.

Rozhodčí smlouvy lze též dělit podle časového hlediska, resp. fází sporu, ve kterých jsou tyto smlouvy uzavírány. Rozhodčí smlouvy se tedy podle § 2 odst. 3 ZRŘ klasifikují na tzv. smlouvu o rozhodci a tzv. rozhodčí doložku. O smlouvu o rozhodci se podle písm. a) předmětného ustanovení jedná v případech, kdy je rozhodčí smlouva uzavírána pro úpravu sporu již vzniklého; v případě, kdy je rozhodčí smlouva uzavírána pro spor vznikuvší v budoucnu, jedná se o rozhodčí doložku⁶⁶ podle § 2 odst. 3 písm. b) ZRŘ. Rozhodčí doložka, jakožto v praxi se častěji vyskytující forma rozhodčí smlouvy, je akcesorické povahy k hlavnímu, kontraktem upravenému vztahu stran a bývá zakotvena buď přímo ve stranami uzavírané smlouvě, nebo se může jednat o samostatný dokument.⁶⁷

zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, odměně rozhodce a předpokládaných druhích nákladů, které mohou spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, místu konání rozhodčího řízení, způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný.

⁶³ Podle předmětného ustanovení se o právní jednání nejedná, nelze-li pro neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit jeho obsah ani výkladem

⁶⁴ Ustanovení NOZ upravující právní jednání vůči nepřítomné osobě.

⁶⁵ Srov. Růžička, K., str. 40.

⁶⁶ Doporučené znění rozhodčí doložky podle Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR: Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR podle jeho Řádu a Pravidel jedním rozhodcem (třemi rozhodci) jmenovaným předsedou Rozhodčího soudu.

⁶⁷ Srov. Klein, B. et Doleček, M., str. 21.

3.3.1.3 Rozhodci

Rozhodcem se rozumí osoba, zvolená stranami v rozhodčí smlouvě, příp. určená na základě jiného ujednání stran, jejíž úlohou je v rozhodčím řízení rozhodnout o předmětu sporu. Rozhodce je, jak uvádí Raban a Rozehnalová, při výkonu své funkce v pozici poskytovatele služeb, zároveň má i blízko k postavení soudce. V jeho pozici se přitom prolínají prvky veřejnoprávní i soukromoprávní; obdobně lze uvažovat i o postavení rozhodčího soudu. Role rozhodce je obdobná roli soudce, neboť se jedná o osobu autoritativně rozhodující spor mezi stranami, zároveň ovšem jeho pozice vyplývá ze smlouvy uzavírané mezi stranami a rozhodcem, popř. rozhodčím soudem. V řízení je rozhodce na základě zmocnění stran oprávněn rozhodovat pouze v rámci jimi vymezeného sporu. Existencí tohoto typu pravomoci se odlišuje například od mediátorů či conciliátorů.⁶⁸ V českém právním řádu je funkce rozhodce upravena zejména v části druhé ZRŘ (§ 4 - § 13). Zároveň je třeba podotknout, že úprava podmínek pro výkon funkce rozhodce byla předmětem novelizace NRZ, a to zejména za účelem zvýšení důvěryhodnosti rozhodčího řízení.⁶⁹

Základním předpokladem pro výkon funkce rozhodce je jeho nezávislost a nestrannost podle § 1 odst. 1 ZRŘ, přičemž nezávislostí se rozumí jeho činnost mimo sféru vlivu jedné ze stran, nestranností rozhodčí činnost bez poskytování jakýchkoliv výhod jedné ze sporných stran. Rozhodce je přitom sám, podle § 8 odst. 2 ZRŘ, povinen uvažovat o své eventuální podjatosti; v případě, kdy dojde k pochybnostem, musí o těchto okolnostech, které by mohly být důvodem pro jeho vyloučení, bezodkladně informovat strany sporu nebo rozhodčí soud.

Podmínky způsobilosti pro výkon funkce rozhodce jsou upraveny § 4 ZRŘ, rozhodcem může být podle předmětného ustanovení pouze zletilý, bezúhonný⁷⁰ a plně svéprávný občan České republiky,⁷¹ pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Rozhodcem může být na základě § 118 ZMP též cizinec, je-li podle právního řádu státu, jehož je občanem, způsobilý k právním jednáním; v tomto ohledu nicméně postačí, je-li tento plně

⁶⁸ Srov. Rozehnalová, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, Praha, ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 185.

⁶⁹ Viz důvodová zpráva k NRZ: „Vzhledem k tomu, že běžné rozhodčí řízení je jednoinstanční a jeho výsledkem může být vykonatelný nález, stát by měl být určitým garantem, aby osoba rozhodce byla důvěryhodná.“

⁷⁰ Bezúhonný není ve smyslu způsobilosti vykonávat funkci rozhodce podle § 4 odst. 2 ZRŘ ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen.

⁷¹ Dle § 8 a násl. OZ (viz výše).

způsobilý k právním jednáním podle českého právního řádu. Případný nedostatek zákonem stanovené způsobilosti pro funkci rozhodce je podle § 31 písm. c) ZRR u soudu při řízení zahájeném na návrh následně důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu. Podmínkou občanství a zletilostí lze dále dovést, že funkci rozhodce může zastávat jen osoba fyzická, čímž se však nevylučuje možnost rozhodování sporu stálým rozhodčím soudem. Zároveň je třeba mít na zřeteli neslučitelnost funkcí podle zvláštních právních předpisů, v jejichž důsledku vyplývá neslučitelnost funkce rozhodce s funkcí soudce českého soudu (podle § 80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů), s funkcí státního zástupce (podle § 24 odst. 2 písm. e) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů) a s funkcí soudce Ústavního soudu (podle § 4 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

Absence dalších zákonných podmínek pro výkon funkce rozhodce přitom může být, vzhledem k okolnostem konkrétního případu, vnímána jako výhoda i nevýhoda. Další podmínky pro funkci rozhodce mohou být nicméně stanoveny rozhodčími řády jednotlivých stálých rozhodčích soudů.⁷² Za výše zmiňovanou výhodu je možné považovat například skutečnost, že rozhodcem může být podle ZRR např. skutečný odborník v oboru, nevýhodou naopak v tomto ohledu může být absence právnického vzdělání, přičemž právě i tato podmínka, spolu s dosažením 30 let věku byla jednou ze zákonodárcem obecně zvažovaných variant novelizace v rámci NRZ.

Speciální režim se podle § 4 odst. 4 ZRR uplatňuje při řešení sporů ze spotřebitelských smluv na základě rozhodčí doložky. V takovém případě může být rozhodcem pouze osoba, zapsána v seznamu rozhodců, který je veden Ministerstvem spravedlnosti ČR, přičemž podmínky pro zápis jsou stanoveny § 35b ZRR a jsou nepochybně přísnější než v případech sporů „nespotřebitelských“. Důvodem pro tuto úpravu je ve spotřebitelských sporech vystupování slabší smluvní strany. S ohledem na tuto skutečnost zákonodárce omezil zápis osob do seznamu rozhodců tak, že zapsána může být pouze fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům⁷³, bezúhonná, získala vysokoškolské vzdělání o oboru právo, nebyla v posledních 5 letech na základě rozhodnutí ministerstva vyškrtuta ze seznamu rozhodců a uhradila Ministerstvu spravedlnosti správní poplatek.

⁷² Srov. Bělohávek, A., str. 54.

⁷³ Zde zákonodárce opomněl změnit terminologii užívanou v souvislosti s rekodifikací občanského práva. Na místo nového pojmu „svěprávnost“ tak § 35b odst. 1 písm. a) ZRR užívá termínu „způsobilost k právním úkonům.“

3.3.1.3.1 Určení a jmenování rozhodců

Základní premisou výkonu funkce rozhodce je, že tento výkon, stejně tak jako přijetí funkce, je dobrovolný. Nicméně jakmile k platnému přijetí⁷⁴ funkce dojde, je s tímto okamžikem pro rozhodce spojen vznik určitých práv a povinností. Podle § 5 odst. 1 věty druhé ZRŘ se jedná o povinnost tuto funkci vykonávat a dále podle § 6 odst. 1 ZRŘ zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se rozhodce v souvislosti s výkonem své funkce dozvěděl.⁷⁵

Postup pro určení, resp. jmenování rozhodců je upraven § 7 ZRŘ, přičemž by měl být způsob pro ustavení rozhodců podle odst. 1 tohoto ustanovení zpravidla již obsahem rozhodčí smlouvy, přičemž konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Pro odstranění pochybností o osobách rozhodců by měly být tyto osoby, resp. způsob jejich určení co nejvíce konkretizován, neboť, jak již bylo zmiňováno výše, strany samy nesou riziko nesprávného výběru osob rozhodce.⁷⁶ V případě, že strany rozhodce nebo postup pro jejich určení v rozhodčí smlouvě neupraví, mají každá podle § 7 odst. 2 ZRŘ povinnost jmenovat po jednom rozhodci, přičemž tyto dva stranami zvolení rozhodci si následně zvolí rozhodce předsedajícího. Jak uvádí Forejt, toto pravidlo je pouze podpůrným (dispozitivním) řešením situace, kdy se strany sice dohodnou, že spor bude řešen v rozhodčím řízení, nicméně neurčí v rozhodčí smlouvě počet rozhodců ani konkrétní osoby, které mají spor rozhodnout.

Zákon rovněž řeší i situaci, kdy strana, která má jmenovat rozhodce, tak do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany neučiní, nebo pokud se již jmenovaní rozhodci nemohou ve lhůtě 30 dnů dohodnout na osobě předsedajícího rozhodce; jmenování předsedajícího rozhodce je pak svěřeno podle ustanovení § 9 odst. 1 ZRŘ na návrh kterékoli ze stran soudu, nedohodnou-li se strany jinak. Pravidlo o jmenování rozhodce soudem však nelze vztáhnout na případy, kdy byl stranami jmenován jediný rozhodce, který se však funkce neujal. Tato problematika byla řešena v souvislosti s § 9 odst. 2 ZRŘ v souvislosti s odstoupením rozhodce, jenž byl

⁷⁴ Formální náležitostí přijetí je podle § 5 odst. 2 ZRŘ písemná forma.

⁷⁵ Povinnosti rozhodce zachovávat mlčenlivost mohou podle § 6 odst. 2 ZRŘ pouze smluvní strany. V případě, kdy tak neučiní, rozhoduje o zproštění mlčenlivosti z vážných důvodů předseda okresního soudu, v jehož obvodu má rozhodce trvalý pobyt a není tohoto trvalého pobytu na území ČR či jej nelze zjistit, rozhoduje o zproštění předseda okresního soudu, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán. Nelze-li postupovat ani tímto způsobem, rozhodne o zproštění mlčenlivosti předseda obvodního soudu pro Prahu 1.

⁷⁶ Např. ustanovení, že rozhodcem bude osoba, která se „dostaví první v určitý čas na určité místo“ bude sice právně platné, nicméně pro správné rozhodnutí sporu jistě nepřilíš žádoucí.

stranami určen v rozhodčí smlouvě, z funkce, nicméně jí lze, podle mého názoru, analogicky aplikovat i na případy, kdy se rozhodce funkce vůbec neujme. Nejvyšší Soud ČR v rozsudku, sp. zn. 33 Odo 135/2006 judikoval tak „*jestliže se jediný rozhodčí smlouvou jmenovaný rozhodce vzdá funkce rozhodce, potom platně sjednaná rozhodčí doložka pozbývá platnosti a je vyloučeno, aby soud analogicky podle § 9 odst. 2 ZRŘ jmenoval na místo odstoupivšího rozhodce nového žalobcem označeného rozhodce.*“

3.3.1.3.2 Námitka nepřislušnosti

Rozhodci jsou podle § 15 odst. 1 ZRŘ oprávněni zkoumat svou pravomoc. Tato zásada je vyjádřením tzv. Kompetenz-Kompetenz⁷⁷ principu v rozhodčím řízení. Námitku nedostatku pravomoci, opírající se o domnělou neexistenci, neplatnost či zánik rozhodčí smlouvy, kromě neplatnosti z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést podle § 15 odst. 2 ZRŘ nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.⁷⁸ Dospějí-li rozhodci na základě této námítky k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením.

V Evropské úmluvě je procesní lhůta pro vznesení námitek nepřislušnosti rozhodce stanovena odlišně, když rozhodným okamžikem je předkládání námitek ve věci samé, přičemž v případě opožděně podané námítky může rozhodce tuto námitku připustit, je-li opožděnost podání objektivně způsobeno příčinou, kterou rozhodce považuje za dostatečnou (toto rozhodnutí je však podle čl. V odst. 2 následně soudně přezkoumatelné). Námitku přesahu pravomoci rozhodce je pak možné podle čl. V odst. 1 Evropské úmluvy vznést nejpozději do projednávání otázky, jež by přesahovala pravomoc rozhodce.

Ani případný neúspěch vznesené námítky však nicméně definitivně nezaručuje úspěšnou vykonatelnost rozhodčího nálezu, neboť je vyneseny rozhodčí nález stále napadnutelný u soudu (viz níže).

⁷⁷ Tento princip je rovněž vyjádřen v čl. V odst. 3 Evropské úmluvy. Rozhodci jsou oprávněni také rozhodnout o existenci nebo platnosti rozhodčí smlouvy nebo smlouvy „hlavní“, jejíž součástí je rozhodčí smlouva.

⁷⁸ Tato podmínka však neplatí v případě spotřebitelských smluv.

3.3.1.3.3 Zánik funkce rozhodce

Nejčastějším způsobem zániku mandátu rozhodce je důsledkem úkonu, kterým se rozhodčí řízení končí, tj. vydáním rozhodčího nálezu, potvrzením smíru či vydáním usnesení.⁷⁹ Ke skončení činnosti rozhodce v rozhodčím řízení před vydáním konečného rozhodnutí může dále dojít těmito způsoby: vzdáním se funkce, tj. rozhodce se své funkce vzdá ze závažných důvodů nebo se souhlasem stran, pozbytím právní subjektivity (osobnosti) či omezením plné svéprávnosti, resp. vyškrtnutím ze seznamu rozhodců v případě spotřebitelských sporů a vyloučením rozhodce.

Dojde-li k zániku funkce rozhodce jedním z výše zmíněných důvodů, postupuje se podle ustanovení § 9 odst. 2 ZRŘ,⁸⁰ tj. na návrh kterékoliv ze stran bude příslušným soudem jmenován rozhodce nový, v případě, že se nedohodli smluvní strany jinak.

3.3.1.3.3.1 Vzdání se funkce

Vzdání se funkce rozhodce je upraveno § 5 odst. 3 ZRŘ, jenž stanoví, že rozhodce se může vzdát své funkce jen ze závažných důvodů nebo se souhlasem stran. Pojem závažných důvodů není zákonem specifikován, bude se proto, podle mého názoru, posuzovat konkrétní nastalá situace ad hoc, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem. Rovněž zákon neupravuje, jakou formu musí předmětný souhlas stran s odstoupením mít, zda je nutná forma písemná, resp. forma elektronických prostředků, pro kterou hovoří nutnost uzavření rozhodčí smlouvy, či zda bude postačovat forma ústní. Osobně se domnívám, že díky výslovné absenci požadavku písemné formy bude jako platné vyjádření souhlasu posuzován souhlas stran ve formě ústní.

Jak se již odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Odo 135/2006, uvádí výše, vzdání se funkce rozhodce může být rovněž důvodem pro zánik rozhodčí doložky v případech podle § 7 odst. 2 ZRŘ, tj. tehdy, kdy jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tento rozhodce pak zvolí rozhodce předsedajícího, neboť v důsledku takového úkonu platně sjednaná rozhodčí doložka pozbývá účinnosti.

⁷⁹ Srov. Rozehnalová, N. (1999), str. 115.

⁸⁰ S výjimkou níže zmiňovaného odstoupení jediného rozhodce určeného rozhodčí smlouvou.

3.3.1.3.3.2 Omezení svéprávnosti

Druhou právní událostí, jenž má za následek zánik funkce rozhodce je ztráta plné svéprávnosti, jakožto jedné z obligatorních podmínek podle § 4 odst. 1 ZRŘ. Dalším případem, který fakticky povede k zániku funkce je pozbytí právní subjektivity (osobnosti), tj. smrt rozhodce. Na stejné právní události, je vázáno i vyškrtnutí ze seznamu rozhodců při Ministerstvu spravedlnosti podle § 35c ZRŘ u spotřebitelských sporů⁸¹. Kromě výše uvedených případů budou ze seznamu rozhodců vyškrtnuti rozhodci též na základě písemné žádosti, či v případě závažného nebo opakovaného porušování povinností vyplývajících rozhodci z ZRŘ.

O kontraktuálním zániku způsobilosti osoby pro výkon funkce rozhodce se jedná v případech, kdy rozhodce ztratí předpoklady, adiccionálně stanovených rozhodčí smlouvou (tj. např. pozbytím odborné kvalifikace).

Jak dále uvádí Bělohávek, dojde-li k zániku výkonu funkce rozhodce a neobsahuje-li pro tento případ rozhodčí smlouva žádné ujednání, případně nedohodnou-li se strany v takovém případě jinak, bude nový rozhodce jmenován stejným způsobem jako rozhodce předchozí. Nedohodnou-li se strany na novém jmenování rozhodce, je pak podle § 9 odst. 2 ZRŘ oprávněn na návrh kterékoliv ze stran jmenovat rozhodce soud, který pak podle § 10 odst. 1 ZRŘ přihlíží k předpokladům rozhodce pro jeho nezávislé a nestranné rozhodování.

3.3.1.3.3.3 Vyloučení rozhodce

Vyloučení rozhodce z projednávání věci podle § 11 ZRŘ nastává v případech, kdy je, v souladu s § 8 ZRŘ, tj. se zřetelem na poměr rozhodce k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům, důvod pochybovat o jeho nepodjatosti a rozhodce se, v souladu s § 12 odst. 1

⁸¹ Byť předmětné ustanovení užívá termínu zrušeného občanského zákoníku (zákona č. 40/1964 Sb.) „způsobilosti k právním úkonům“, obsahově se jedná o skutečnosti totožné.

ZRŘ, funkce sám nevzdal.⁸² V takovém případě se mohou na postupu při vyloučení rozhodce dohodnout strany, které jsou nadto oprávněny podat návrh na vyloučení rozhodce soudu.⁸³

Dojde-li i přesto, že měl být rozhodce v důsledku okolností uváděných v § 8 ZRŘ vyloučen, k vydání rozhodčího nálezu, je účast takového rozhodce důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ZRŘ a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí.

3.3.1.4 Řízení

Procesní fáze (mezinárodního) rozhodčího řízení je v českém právním řádu upravena zejména částí třetí ZRŘ, přiměřeně se podle § 30 ZRŘ aplikují i ustanovení OSŘ. Podle § 3017 NOZ se dále ustanovení občanského zákoníku, která se týkají uplatnění práva u soudu nebo soudního řízení či soudního rozhodnutí, obdobně použijí i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález.

Rozhodčí řízení se, obdobně jako v případě občanskoprávních sporů před soudem, zahajuje podle § 14 odst. 1 ZRŘ žalobou. Vzhledem ke skutečnosti, že ZRŘ formální náležitosti žaloby nespécifikuje, aplikují se analogicky příslušná ustanovení občanského soudního řádu, tj. § 42 odst. 4 a § 79 OSŘ. Na základě těchto ustanovení musí být z podání patrné, kterému rozhodčímu orgánu je určeno, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje, přičemž musí datováno a podepsáno. Dalšími náležitostmi žaloby jsou jméno, příjmení a bydliště účastníků, popřípadě další údaje nutné k jejich identifikaci, jako jsou např. jejich rodná čísla (obchodní firma nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě i jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností a označení důkazů, jichž se navrhovatel ve věci dovolává. Z podání musí být též patrný žalobní nárok, tj. čeho se navrhovatel žalobou domáhá, přičemž tento nárok musí být vyčíslen, lze-li jej ocenit v penězích.⁸⁴ Ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů musí návrh dále obsahovat identifikační číslo právnické osoby, identifikační číslo fyzické osoby, která je podnikatelem, popřípadě další údaje potřebné k

⁸² K vyloučení rozhodce tedy není potřebné podjatost skutečně prokazovat, neboť postačí, lze-li se zřetelem na poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům mít o jeho nepodjatosti pochybnosti (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 43/96).

⁸³ Přiměřeně se přitom použijí ustanovení § 14 a násl. OSŘ.

⁸⁴ Srov. Schelle, K., Schelleová, I., str. 78.

identifikaci účastníků řízení. Další formální náležitosti žaloby mohou dále stanovit rozhodčí řády stálých rozhodčích soudů.⁸⁵

Podání žaloby je upraveno ustanoveními § 14 ZRŘ. Žaloba se podle § 14 odst. 2 ZRŘ podává buď stálému rozhodčímu soudu, nebo předsedajícímu rozhodci, v případě, že již byl jmenován. V případě, že předsedající rozhodce jmenován ještě nebyl, podává se žaloba kterémukoli z určených nebo jmenovaných rozhodců.

Podání žaloby přisuzuje § 14 odst. 1 ZRŘ stejné právní účinky, jako by ve věci došlo k podání žaloby soudu. Tyto účinky jsou jak procesně-právní, tak hmotněprávní povahy. „*Procesní účinky jsou především překážka věci zahájené (litispence) a střet pravomoci soudů a pravomoci rozhodců.*“⁸⁶ Litispence, tj. překážka zahájeného řízení brání podle § 83 odst. 1 OSŘ tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu (příp. u jiného rozhodčího soudu) jiné řízení. Hmotněprávní účinky v důsledku podání žaloby vyplývají z § 16 ZRŘ⁸⁷. Úplatní-li na základě těchto ustanovení věřitel u rozhodčího orgánu v promlčení době své právo a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, staví se tímto promlčecí doba. Rozhodnou-li po podání žaloby rozhodci, že není dána jejich pravomoc nebo došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu a opětovnému podání žaloby nebo návrhu na pokračování v řízení soudu nebo k jinému příslušnému orgánu do 30 dnů ode dne, kdy bylo straně rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu, doručeno, zůstávají účinky podané žaloby zachovány.⁸⁸ Jinými slovy se jedná o překlenovací období, které řeší zejména případy, kdy byla žaloba nesprávně uplatněna namísto soudu či jiného příslušného orgánu u rozhodce, v jehož důsledku může dojít k prodloužení stavení promlčecí doby až o 30 dnů. Jak uvádí Klein a Doleček, takovéto ustanovení je vhodné proto, aby žalující strana disponovala možností podat svou žalobu k rozhodčímu soudu, aniž by byla existence nebo vymahatelnost takto uplatněného nároku ohrožena v situaci, pokud by se následně ukázalo, že rozhodčí doložka není platná či se na uplatněný nárok nevztahuje.

⁸⁵ Srov. Bělohávek, A., str. 109.

⁸⁶ Forejt, A.: Řešení sporů v rozhodčím řízení, Praha, Prospektum, 1995, str. 40.

⁸⁷ Podle § 647 NOZ platí, že v případě uzavření dohody o mimosoudním jednání věřitele a dlužníka o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá, počne promlčecí lhůta běžet poté, co věřitel nebo dlužník výslovně odmítne v takovém jednání pokračovat; počala-li promlčecí lhůta běžet již dříve, po dobu jednání neběží.

⁸⁸ Obdobně je tomu na základě § 106 OSŘ i v opačném případě, tj. v případě kdy soud na základě námitky žalovaného, uplatněné nejpozději při prvním úkonu ve věci samé zjistí, že má být věc projednána na základě rozhodčí smlouvy před rozhodci.

3.3.1.4.1 Organizace rozhodčího řízení

Základním zdrojem úpravy postupu při organizaci mezinárodního rozhodčího řízení ad hoc je článek IV odst. 3 Evropské úmluvy. Podle tohoto ustanovení platí, že pokud se strany dohodly na jmenování určitých rozhodců nebo rozhodce, budou organizační opatření provádět tito jmenovaní rozhodci. Pokud se strany na jmenování žádného rozhodce nedohodly nebo v případě, že stranami jmenovaní rozhodci se společně nedohodli na provedení organizačních opatření, má žalobce právo požádat o provedení těchto opatření předsedu příslušné obchodní komory v zemi, ve které si strany dohodly místo rozhodčího řízení nebo předsedu obchodní komory ve státě obvyklého pobytu nebo sídla žalované strany.⁸⁹ V případě, že se strany nedohodly ani na místě rozhodčího řízení, má žalobce možnost obrátit se na Zvláštní Výbor, složený ze dvou členů a předsedy a ustanovený podle pravidel uvedených v příloze 1 k Evropské úmluvě. Pokud tyto kroky neučiní žalobce, může předmětným způsobem postupovat žalovaný, resp. rozhodce, na němž se žalované strany dohodly.

Způsob vedení mezinárodního rozhodčího řízení je upraven též § 19 ZRŘ; podle prvního odstavce tohoto ustanovení se strany mohou dohodnout na postupu, kterým mají rozhodci řízení vést.⁹⁰ Toto ustanovení se přitom aplikuje jak na rozhodčí řízení před stálým rozhodčím soudem, tak na rozhodčí řízení ad hoc. Nedohodnou-li se strany jinak, je řízení před rozhodci podle odst. 3 předmětného ustanovení ústní a vždy neveřejné. NRZ byla do ZRŘ nově vložena možnost, aby si strany určily postup též v k rozhodčí smlouvě přiložených pravidlech, čímž však není dotčeno použití řádu stálého rozhodčí soudu. Tyto řády přitom mohou, jak již bylo výše zmiňováno, určovat způsob jmenování rozhodců a jejich počet, mohou výběr rozhodců vázat na seznam rozhodců vedený u stálého rozhodčího soudu, mohou stanovit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců.

⁸⁹ V České republice se bude jednat o Hospodářskou komoru České republiky, resp. Agrární komoru České republiky.

⁹⁰ Specifickou dohodou je pak dohoda stran podle § 25 odst. 3 ZRŘ; strany mohou pověřit rozhodce, aby rozhodovali podle zásad spravedlnosti (tzv. princip ex aequo et bono).

3.3.1.4.2 Místo rozhodčího řízení

Určení místa rozhodčího řízení je relevantní zejména s ohledem na aplikaci ZRŘ, významné je rovněž pro determinování místní příslušnosti soudu, pro plnění jeho pomocných funkcí (tj. např. jmenování rozhodců podle § 9 ZRŘ, provádění procesních úkonů, které nemohou rozhodci sami provést podle § 20 odst. 2 ZRŘ, či funkcí dozorových, tj. např. vyloučení rozhodce podle § 12 odst. 2 ZRŘ),⁹¹ příp. též pro řízení o zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZRŘ. Z tohoto důvodu je nutné, s ohledem na aplikovatelnost příslušných právních norem, neustále brát v úvahu aktuální místo rozhodčího řízení, které se v průběhu řízení může měnit.

3.3.1.4.3 Dokazování

Dokazování, resp. unesení důkazního břemena je v řízení předpokladem pro úspěšné domožení se svého nároku žalující stranou. Jak uvádí Schelle a Schelleová, žalobce má obecně důkazní povinnost, kterou mimo jiné plní tím, že v žalobě označí důkazy na podporu vylíčených skutečností. Takto vyznačené důkazy jsou spolu s důkazy protistrany podkladem pro rozhodování rozhodců. Právně je úprava dokazování zakotvena zejména v § 20 ZRŘ. Odst. 1 předmětného ustanovení obsahuje kromě demonstrativního výčtu důkazních prostředků (tj. svědeckým výslechem, výslechem znalců a stran) také ustanovení, které zásadně odlišuje dokazování v rámci rozhodčího řízení oproti řízení soudnímu, neboť se v rámci v rozhodčím řízení, na rozdíl od řízení před soudem, uplatňuje zásada dobrovolnosti, na základě které rozhodci provádějící důkazy nemají možnost přímé vynutitelnosti důkazů. Vynucení provedení důkazů je nicméně možné nepřímo; kdy mohou rozhodci v souladu s § 20 odst. 2 ZRŘ požádat k provedení procesních úkonů, které nejsou schopni sami provést, soud⁹², který je povinen takovému dožádání vyhovět, nejde-li o procesní úkon ze zákona nepřijatelný.⁹³ K provedení předmětného úkonu soudem je podle § 42 odst. 1 ZRŘ věcně a místně příslušný okresní soud, v němž má být úkon proveden; má-li být přítom požadovaný

⁹¹ Srov. Bělohávek, A., str. 141.

⁹² Podle § 20 odst. 3 ZRŘ jsou rozhodci nebo stálý rozhodčí soud povinni soudu uhradit náklady, které soudu vznikly provedením takovýchto procesních úkonů.

⁹³ Viz Hrabec, J.: Jeden případ libovůle obecného soudu ve vztahu k rozhodčímu řízení In Právní rozhledy č. 22/2010, pojednávající o pohledu na postupu českého soudu z praktické stránky, str. 818.

úkon proveden v zahraničí, je na základě § 42 odst. 2 ZRŘ v takovém případě dána věcná a místní příslušnost okresního soudu, v jehož obvodu je místo, kde se rozhodčí řízení koná.

Při posuzování přípustnosti důkazů bude rozhodčí soud analogicky postupovat podle § 122 až § 133 OSŘ,⁹⁴ nikoli, jak uvádí Rozehnalová (1999), podle norem, které byly pro řízení určeny či dohodnuty, ačkoliv k takovýmto ustanovením může být soudem přihlédnuto. Na základě § 125 OSŘ tak mohou jako důkaz sloužit všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci, když těmito prostředky jsou, vyjma výše uváděného demonstrativního výčtu, dále znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny a ohledání. Jak dále uvádí Rozehnalová (1999), mohou u mezinárodního rozhodčího řízení vyvstat nejasnosti, vyplývající mimo jiné z možnosti aplikace norem odlišných od norem fora, tj. mohou se vyskytnout rozpory, jaké důkazy je možno při rozhodčím řízení připustit či např. jakým způsobem je možné tyto důkazy provádět. Tyto spory je proto nezbytné, s ohledem na možnost pokračování v řízení, vyřešit aplikací příslušných přímých nebo kolizních norem.

3.3.1.5 Rozhodnutí

3.3.1.5.1 Rozhodčí nález

Rozhodčí nález je rozhodnutím rozhodců nebo stálého rozhodčího soudu ve věci samé, kterým se rozhodčí řízení končí.⁹⁵ Vzhledem k možnosti přiměřeného použití OSŘ může být rozhodčí nález podle § 152 odst. 2 OSŘ vydán též jako částečný nebo mezitímní, jež je vydáván zejména v případě, kdy je pro rozhodce i strany účelné nejprve vyřešit otázku, zda je uplatněný nárok vůbec opodstatněný a teprve projednávat jeho výši⁹⁶ nebo pouze o částečném nároku⁹⁷. Podle § 24 odst. 2 ZRŘ lze ve formě rozhodčího nálezu rovněž na žádost stran uzavřít smír. Smír může být podle Bělohávků uzavřen taktéž jako „mimosoudní“, tj. na základě dohody sporných stran, jejímž výsledkem bude zpětvzetí žaloby. Pokud dojde ke

⁹⁴ Srov. Bělohávek, A., str. 167.

⁹⁵ K povaze rozhodčího nálezu se vyjadřoval mj. též Nejvyšší soud, když tento v usnesení sp. zn. 20 Cdo 2487/2010 ze dne 16. 8. 2012 konstatoval, že „Rozhodčí nález je třeba pokládat za rozhodnutí, nikoli za novaci nebo dohodu o narovnání mezi účastníky rozhodčího řízení.“

⁹⁶ Srov. Růžička, K., str. 130.

⁹⁷ Srov. Klein, B. et Doleček, M., str. 118.

zpětvzetí žaloby na základě dohody sporných stran, je praktické tento úkon zakotvit do rozhodčí nálezů, neboť pouze rozhodčí nález (tj. nikoliv usnesení, viz níže) je následně soudně vykonatelný.

Formální náležitosti rozhodčího nálezů jsou upraveny zejména § 25 ZRŘ. Podle předmětného ustanovení musí být rozhodčí nález usnesen a podepsán většinou rozhodců, přičemž výrok nálezů musí být dostatečně určitý. Podmínka určitosti není definována, rozhodčí nález by nicméně měl obsahovat zejména vyznačení sporných stran a jejich nároky a jakým způsobem, kde a kteří rozhodci v řízení rozhodli. V případě, že se jedná o spotřebitelský spor, musí rozhodčí nález obsahovat odůvodnění a poučení o právu podat návrh na jeho zrušení soudu. Rozhodčí nález musí být vyhotoven v písemné podobě, toto vyhotovení musí být stranám doručeno a podle § 28 odst. 1 ZRŘ po doručení vyznačeno doložkou právní moci⁹⁸ a musí rovněž obsahovat odůvodnění, ledaže se strany dohodly, že jej není třeba.

V případě rozhodčího řízení před stálým rozhodčím soudem je stálým rozhodčím soudům podle § 29 odst. 1 ZRŘ uložena povinnost po následujících 20 letech od právní moci rozhodčího nálezů uschovávat rozhodčí nález opatřený doložkou o právní moci, stejně jako všechny listiny prokazující průběh rozhodčího řízení.⁹⁹ Rozhodcům je v případě rozhodčího řízení ad hoc podle § 29 odst. 2 ZRŘ uložena povinnost do 30 dnů od právní moci rozhodčího nálezů předat rozhodčí nález opatřený doložkou o právní moci a všechny listiny prokazující průběh řízení do úschovy okresnímu soudu, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán. Této povinnosti jsou rozhodci zproštěni pouze v případě, že byl rozhodčí nález vydán mimo území České republiky.

⁹⁸ Rozhodčí nález, který nelze přezkoumat, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání, nabývá podle § 28 odst. 2 ZRŘ nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.

⁹⁹ K povaze úschovy rozhodčích nálezů je vhodné zmínit rozhodovací praxi Městského soudu v Praze, sp. zn. 24 Co 290/98 ze dne 30. 9. 1998, jež mj. judikoval takto: „Úschova rozhodčího nálezů podle § 29 odst. 2 ZRŘ, není soudní úschovou podle § 185a a násl. OSŘ, ale v podstatě uložením spisového materiálu ve spisovně příslušného soudu.“

3.3.1.5.1.1 Přezkum rozhodčího nálezu

Na základě ujednání v rozhodčí smlouvě je stranám, podle § 27 ZRŘ, dána možnost přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci. Jedná se o obdobu odvolání k řízení soudnímu, nicméně vzhledem k principu jednoinstančnosti rozhodčího řízení je následné přezkumné řízení nutné chápat pouze jako pokračování v původním řízení. Přezkumné řízení pak probíhá před rozhodci odlišnými od těch, kteří rozhodovali ve věci původně. Nestanoví-li rozhodčí smlouva jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně ve lhůtě 30 dnů od doručení rozhodčího nálezu straně žádající o přezkoumání. Podání žádosti o přezkoumání rozhodčího nálezu přitom způsobí, že rozhodčí nález nenabývá právní moci, ačkoliv byl řádně vydán i doručen.¹⁰⁰ Výsledkem přezkumného řízení je buď potvrzení, změna nebo zrušení původního rozhodčího nálezu.¹⁰¹

3.3.1.5.1.2 Zrušení rozhodčího nálezu

Pokud vydaný rozhodčí nález trpí některou z právních vad, může být tento nedostatek až důvodem pro jeho zrušení. Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu jsou pro jednotlivé druhy rozhodčího řízení taxativně vymezeny v ZRŘ a Washingtonské úmluvě, zmiňuje se o nich v čl. IX též Evropská úmluva. Podle § 31 ZRŘ příslušný soud¹⁰² zruší rozhodčí nález pro jeden z důvodů stanovených v písmenech a) až i), tj. v případě, že

- a) rozhodčí nález byl vydán ve věci, v níž nelze vydat platnou rozhodčí smlouvu
- b) rozhodčí nález byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu
- c) řízení účastnil rozhodce, který buď neměl způsobilost být rozhodcem, nebo nebyl ani podle rozhodčí smlouvy ani jinak povolán k rozhodování
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců
- e) kterékoliv ze stran nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat

¹⁰⁰ Srov. Forejt, A., str. 64.

¹⁰¹ Srov. Růžička, K., str. 166.

¹⁰² K řízení je podle § 41 ZRŘ věcně příslušný soud, který by byl k řízení ve věci příslušný podle OSŘ, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy. Rozhodující proto bude zejména výše hodnoty sporu, na základě které bude determinována příslušnost soudů okresních (resp. obvodních soudů v případě Prahy a Městského soudu v případě Brna) či soudů krajských (resp. Městského v případě Prahy). Místní příslušnost je podle § 43 ZRŘ určena obvodem, ve kterém se rozhodčí řízení konalo, je-li toto místo v tuzemsku. Jinak je místně příslušný soud, který by byl místně příslušný, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy.

- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému
- g) rozhodce nebo stálý rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem,¹⁰³
- h) rozhodčí smlouva týkající se sporů ze spotřebitelských smluv neobsahuje informace požadované v § 3 odst. 5 ZRŘ, popřípadě tyto informace jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé,
- i) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení, tj. z důvodů stanovených § 228 odst. 1 písm. a) a b) občanského soudního řádu.¹⁰⁴

Z judikatury lze dále dovodit, že důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu může být, kromě výše uváděných důvodů, též jeho překvapivost.¹⁰⁵

Zruší-li soud rozhodčí nález pro jeden z důvodů podle § 31 písm. a), b), g) nebo h) ZRŘ, pokračuje podle § 34 odst. 1 ZRŘ k návrhu některé ze stran po právní moci rozsudku v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodne. Věc již nelze projednat v rozhodčím řízení. Jak dále stanoví § 34 odst. 2 ZRŘ, v případě, že dojde ke zrušení rozhodčího nález z jiného důvodu podle § 31 písm. a) a b) ZRŘ, zůstává rozhodčí smlouva i nadále v platnosti, přičemž nedohodnou-li se strany jinak, rozhodci zúčastnění na rozhodčím nálezu, který byl zrušen z důvodů uvedených v § 31 písm. c), jsou z nového projednání věci a rozhodování vyloučeni. Současně přitom platí, že nedohodnou-li se strany jinak, budou noví rozhodci jmenováni způsobem určeným v rozhodčí smlouvě, příp. podpůrně podle ustanovení ZRŘ.

¹⁰³ Rozpor pro zrušení rozhodčího nálezu pro jeho rozpor s dobrými mravy je však vázán výhradně na rozhodování sporů ze spotřebitelské smlouvy. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 2675/2007 ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007.

¹⁰⁴ Na základě tohoto ustanovení se lze žalobou domáhat určení neplatnosti rozsudku, resp. rozhodčího nálezu, existují-li skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které bez své viny nemohla strana domáhající se zrušení použít či je-li možné provést důkazy, které původně nemohly být provedeny a které by mohly přivodit příznivější rozhodnutí.

¹⁰⁵ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, ze dne 28. 3. 2012: „Zásada předvídatelnosti rozhodnutí se však neprosazuje toliko v těch procesních situacích, na něž pamatuje § 118a OSŘ. Za překvapivé (nepředvídatelné) je v ustálené rozhodovací praxi soudů považováno též takové rozhodnutí, jež z pohledu předcházejícího řízení originálním způsobem posuzuje rozhodovanou věc a jehož přijetím je účastník řízení zbaven možnosti skutkově a právně argumentovat.“

Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu při řešení sporu z investic podle Washingtonské úmluvy jsou, jak stanoví čl. 52 odst. 1 písm. a) až e) této úmluvy, případy, kdy rozhodčí soud nebyl řádně vytvořen nebo tento soud zjevně překročil svojí pravomoc, nebo případ, že se na straně člena soudu vyskytla korupce či došlo k závažnému porušení procesních pravidel či nebyly-li v rozhodčím nálezu uvedeny důvody, na kterých je založen. Žádost o zrušení rozhodčího nálezu může podle Washingtonské úmluvy podat každá ze stran, a to písemnou žádostí adresovanou generálnímu tajemníkovi; další procesní postup je upraven v čl. 52 odst. 3 úmluvy.¹⁰⁶

3.3.1.5.1.3 Uznání a výkon rozhodčího nálezu

Rozhodčí nález, který není přezkoumatelný nebo u něj uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání, nabývá podle § 28 odst. 2 ZRŘ účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný,¹⁰⁷ doručením.¹⁰⁸

Výkon tuzemského rozhodčího nálezu provádí na základě § 43 ZRŘ soud, v jehož obvodu se rozhodčí řízení konalo, je-li toto místo v tuzemsku, případně soud, který by byl místně příslušný, nebylo-li by rozhodčí smlouvou stanoveno jiné místo řízení. Rozhodčí nález je podle § 40 odst. 1 písm. c) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů, exekučním titulem; při výkonu rozhodčího nálezu se přitom postupuje podle příslušných ustanovení OSŘ.

Výkon zahraničního rozhodčího nálezu na území České republiky je upraven zejména ustanovením § 38 ZRŘ, které stanoví pro uznání a výkon zahraničního rozhodčího nálezu v České republice podmínku vzájemnosti, tj. zahraniční rozhodčí nález může být v České

¹⁰⁶ O zrušení rozhodčího nálezu bude podle čl. 52 odst. 3 Washingtonské úmluvy rozhodovat tříčlenný Výbor, ustavený ad hoc, jehož členem nesmí být žádný z rozhodců, který rozhodoval v rámci řízení, výsledkem kterého byl rozhodčí nález, jehož zrušení se strana dovolává.

¹⁰⁷ Jak uvádí Stebbings, ačkoliv neexistují přesné záznamy a statistiky, poněvadž je rozhodčí řízení procesem soukromoprávním, všeobecně se má za to, že je celosvětově zhruba 80 - 90% rozhodčích nálezů plněno dobrovolně. (Jenkins, J. et Stebbings, J.: *International construction arbitration law*, Kluwer Law International, 2006).

¹⁰⁸ Srov. Tripes, A.: *Exekuce v soudní praxi*, C. H. Beck, Praha 2006, str. 42 až 46 a 111 a násl. in Kocina, J.: *Vykonatelnost a doručování rozhodčích nálezů*, *Bulletin advokacie* 4/2012, str. 30: Soud při věcném posuzování návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí bude zkoumat, zda rozhodčí nález byl mj. doručen způsobem předpokládaným v OSŘ, a pokud tomu tak nebude, návrh na nařízení výkonu rozhodnutí by měl být soudem zamítnut.

republice vykonán pouze tehdy, může-li být český rozhodčí nález, zpravidla na základě mezinárodní smlouvy, recipročně uznán a vykonán v zemi vydání (zahraničního) rozhodčího nálezu. Český právní řád přitom nestanoví pro uznání cizího rozhodčího nálezu nutnost zvláštního rozhodnutí, neboť je podle § 40 ZRŘ zahraniční rozhodčí nález uznáván tím, že se k němu přihlédne.¹⁰⁹

Nejvýznamnějším dokumentem, upravujícím výkon zahraničního rozhodčího nálezu s ohledem na výše odkazovanou podmínku vzájemnosti, je bezesporu Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (č. 74/1959 Sb.), a to zejména článek II úmluvy, upravující uznání rozhodčí smlouvy smluvním státem, a články III a IV, upravující uznávací a vykonávací procesuální postup. Strana, žádající o uznání a výkon, je tudíž podle těchto ustanovení povinna soudu předložit řádně potvrzený prvopis rozhodčího nálezu nebo jeho řádně ověřenou kopii a zároveň prvopis rozhodčí smlouvy podle čl. II nebo jeho řádně ověřenou kopii.

V případě sporů z investic je otázka výkonu rozhodčího nálezu řešena v Oddílu 6 Washingtonské úmluvy, přičemž klíčovým ustanovením je především čl. 54, jenž stanoví, že každý smluvní stát uzná rozhodčí nález vydaný podle této Úmluvy jako závazný a bude na svém území vymáhat plnění peněžních závazků uložených v rozhodčím nálezu, jakoby to bylo konečné rozhodnutí soudu v tomto státě.

Výkonem rozhodčího nálezu, resp. odepřením uznání nebo vykonatelnosti rozhodčího nálezu se okrajově zabývá i Evropská úmluva v článku IX. Podle čl. IX odst. 1 úmluvy lze ve smluvním státě odepřít uznání a vykonatelnost nálezu, zrušeného v jiném smluvním státě, pouze z taxativně vymezených důvodů podle písm. a) až d).¹¹⁰ Odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu je rovněž upraveno v čl. V odst. 1 a 2 Newyorské úmluvy.¹¹¹

¹⁰⁹ Uznání, resp. výkon zahraničního rozhodčího nálezu však podle § 39 ZRŘ nemůže nastat, není-li rozhodčí nález podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný, či je stížen vadou, pro niž by mohl být podle § 31 ZRŘ zrušen, případně pokud rozhodčí nález odporuje veřejnému pořádku.

¹¹⁰ Těmito důvody jsou nezpůsobilost stran k jednání nebo neplatnost rozhodčí smlouvy podle práva, jemuž režimu byla tato smlouva dohodou stran podrobena, či při absenci této dohody podle práva státu vydání rozhodčího nálezu. Dalšími důvody jsou absence řádného vyrozumění strany o ustanovení rozhodce nebo nemožnost strany se v řízení z jiných důvodů vyjádřit či se rozhodčí nález týká sporu, na který se nevztahuje smlouva o rozhodci nebo který není v mezích rozhodčí smlouvy či přesahuje její dosah nebo složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran nebo s článkem IV Úmluvy, nebylo-li takového ujednání.

¹¹¹ Tyto důvody jsou popsány níže v rámci portugalské právní úpravy, kapitoly 4.11 Uznání a výkon rozhodčího nálezu, neboť ustanovení Newyorské smlouvy jsou závazná pro Českou republiku i pro Portugalsko.

3.3.1.5.2 Usnesení

Usnesení je druhem rozhodnutí upravujícím v rozhodčím řízení, obdobně jako v řízení soudním, procesní postupy. Usnesení je nadto též způsobem ukončením rozhodčího řízení podle § 23 odst. 2 ZRŘ v případě, kdy se nevydává rozhodčí nález. Dojde-li k vydání usnesení podle tohoto ustanovení, usnesení musí být podepsáno, obsahovat odůvodnění a doručeno stejným způsobem jako u rozhodčího nálezu.¹¹² V případě, že byla žaloba podána u stálého rozhodčího soudu a následně vzata žalující stranou zpět ještě před ustavením senátu nebo před jmenováním rozhodce, vydává a podepisuje usnesení o zastavení řízení předseda stálého rozhodčího soudu.

Na rozdíl od řízení soudního neexistuje v rámci rozhodčího řízení možnost proti usnesením podávat opravné prostředky. Je proto otázkou, jaký postup by nastal v případě zrušení usnesení, vydaného v rozporu se zákonem, neboť problematika zrušení usnesení není zákonem upravena.¹¹³

3.3.2 Rozhodčí řízení institucionální

Institucionální rozhodčí řízení je typem řízení, které probíhá na základě ujednání stran v rozhodčí smlouvě nebo rozhodčí doložce před stálými rozhodčími soudy. Mezinárodní majetkové spory přitom mohou být vedeny jak u stálých rozhodčích soudů českých, tak i u rozhodčích soudů zahraničních¹¹⁴. Postavení českých stálých rozhodčích soudů je upraveno zejména § 13 ZRŘ, když odst. 1 předmětného ustanovení stanoví, že stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze jiným zákonem nebo jen tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon výslovně připouští.¹¹⁵ Jinými slovy, stálým rozhodčím soudem může být podle ZRŘ pouze takový soud, který byl zákonem přímo zřízen nebo takový soud, který vznikl na základě zvláštního zákona, pokud zákon zřízení stálého rozhodčího soudu výslovně připouští.¹¹⁶

¹¹² Tyto náležitosti jsou upraveny v § 25 odst. 1 a 2 ZRŘ.

¹¹³ Srov. Klein, B. et Doleček, M., str. 117.

¹¹⁴ Pojednání o mezinárodních stálých rozhodčích soudech v kapitole 5 Společná mezinárodní úprava.

¹¹⁵ Jedná se o ustanovení novelizované NZR, přičemž původní formulace „stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona“ byla, s ohledem na různé výklady tohoto ustanovení, takto zpřesněna.

¹¹⁶ Důvodová zpráva k NRZ, Zvláštní část, k bodu 7.

Stálé rozhodčí soudy jsou tedy nezávislými institucemi, specializovanými na mimosoudní rozhodování sporů. Podle § 13 odst. 2 ZRŘ mohou vydávat své statuty a řády,¹¹⁷ kterými mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, případně mohou výběr rozhodců vázat na seznam rozhodců vedený u stálého rozhodčího soudu či jimi určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu, včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců. Tyto statuty a řády jsou stálé rozhodčí soudy povinny uveřejnit v Obchodním věstníku.

NRZ byl do § 13 ZRŘ nově vložen odstavce 4, který stanoví, že nikdo není oprávněn používat při označení vyvolávající klamnou představu, že se o stálý rozhodčí soud podle ZRŘ, jedná. V praxi šlo např. o případy, kdy fungovala obchodní společnost, součástí jejíhož názvu bylo právě označení „stálý rozhodčí soud“.

V současnosti na území České republiky působí celkem tři stálé rozhodčí soudy, a to Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno.

3.3.2.1 Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále jen „Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR“) je rozhodčím soudem, založeným na základě § 19 zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZHK“). Dle tohoto ustanovení působí při Hospodářské komoře ČR jako stálý rozhodčí soud Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR jako nezávislý orgán pro rozhodování sporů nezávislými rozhodci podle předpisů o rozhodčím řízení. Tento stálý rozhodčí soud přitom navazuje na Rozhodčí soud Československé obchodní komory, fungujícího v rámci Československa již od roku 1949, a je přitom jediným stálým rozhodčím soudem v České republice s obecnou pravomocí.

¹¹⁷ Růžička, K., str. 28.

V pravomoci Rozhodčího soudu je, na základě § 19 odst. 3 ZHK, rozhodovat majetkové spory podle ZRŘ.¹¹⁸ Mezinárodní rozhodčí řízení před Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR je upraveno Řádem¹¹⁹ (dále též jen „ŘHK“) a to včetně tabulky nákladů řízení; rozhodčí soud též vede ve smyslu § 13 odst. 2 seznam rozhodců.¹²⁰

3.3.2.1.1 Řízení před rozhodčím soudem

V obecné rovině je mezinárodní rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR upraveno ŘHK, účinným ode dne 1. 7. 2012; podle § 1 odst. 2 ŘHK rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR rozhoduje spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami, nebo z mezinárodní smlouvy a jde přitom současně o věc, ve které lze rozhodčí smlouvu uzavřít. Současně je ovšem nutné vzít v úvahu odlišnou právní úpravu v případě rozhodčího řízení online,¹²¹ sporů o domény „.cz“¹²² a sporů spotřebitelských.¹²³

V této souvislosti je rovněž významné poukázat na § 9 ŘHK, které se vztahuje k určení rozhodného práva ve sporech s mezinárodním prvkem. Podle odst. 1 předmětného ustanovení platí, že rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR řeší spory podle hmotného práva, jímž se řídí předmět sporu, a v obchodních věcech též s přihlédnutím k obchodním zvyklostem. Spor však může být, a to na základě výslovného pověření stran, rozhodnut též podle zásad spravedlnosti (tj. podle tzv. principu *ex aequo et bono*), předmětný postup je však vyloučen v případě sporů spotřebitelských.

3.3.2.1.1.1 Rozhodci

Mezinárodní rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR probíhá před rozhodčím senátem složeným na základě § 3 odst. 4 ŘHK ze tří rozhodců, přičemž

¹¹⁸ Tj. tato pravomoc je vymezena obdobně jako v ustanovení § 1 ZRŘ.

¹¹⁹ Viz <http://www.soud.cz/rady/rad-rozhodciho-soudu-01-07-2012>

¹²⁰ Viz <http://www.soud.cz/seznamy-rozhodcu>.

¹²¹ Viz <http://www.soud.cz/rady/zvlastni-dodatek-radu-pro-rozhodci-rizeni-on-line-2007>

¹²² Viz <http://www.soud.cz/rady/rad-pro-reseni-sporu-o-domeny-cz-2010>

¹²³ Viz <http://www.soud.cz/rady/zvlastni-dodatek-radu-pro-rozhodci-rizeni-pro-spotrebitelske-sporu-2008>

v případě dohody stran může být spor rozhodován rozhodcem jediným.¹²⁴ Platí přitom, že spory mohou rozhodovat pouze rozhodci zapsaní na seznamu rozhodců ke dni zahájení řízení, když na žádost strany může předsednictvo rozhodčího soudu případně rozhodnout o zápisu rozhodce jen pro konkrétní spor (ad hoc).¹²⁵

Kromě podmínky nezávislosti a nestrannosti¹²⁶ dle § 3 odst. 3 ŘHK další náležitosti pro výkon funkce rozhodce v řízení před rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR Řádem stanoveny nejsou.

3.3.2.1.1.2 Místo rozhodčího řízení

Jak stanoví § 5 odst. 1 ŘHK, je pravidelným místem konání ústních jednání sídlo rozhodčího soudu HK ČR a AK ČR, kterým je Praha. V případě, že se sporné strany na místě konání jednání nedohodly, může ústní jednání, a to na základě dohody stran nebo podnětu rozhodčího senátu, proběhnout též na jiném místě v České republice nebo v zahraničí; platí přitom, že souhlas tajemníka, resp. rozhodnutí rozhodčího senátu se nevyžaduje, pokud se má rozhodčí řízení konat ve stálém sudišti rozhodčího soudu. Jinými slovy, primárně probíhá řízení v sídle rozhodčího soudu, přičemž nedohodly-li se strany na místě konání, může v takovém případě na základě podnětu rozhodčího senátu nebo dohody stran proběhnout i na místě jiném. Za problematické lze nicméně označit § 5 odst. 2 ŘHK, jež stanoví, že koná-li se řízení v zahraničí, je místem rozhodování soudu stát, ve kterém se řízení koná. Jak uvádí Bělohávek, „citovaná úprava totiž nerespektuje jeden základní axiom rozhodčího řízení, a to ten, že řízení podléhá předpisům *legis arbitri* platným právě ve státě místa řízení, které mohou a často také ovlivňují koncepci určení a významu místa řízení. Nadto „místo řízení“, resp. „místo rozhodování“ má být určeno maximálně konkrétně, neboť toto „místo“ ovlivňuje též místní příslušnost soudu vykonávajícího pomocné a kontrolní funkce.“¹²⁷

¹²⁴ V případě rozhodování sporu jedním rozhodcem je tento jmenován na základě § 23 odst. 2 ŘHK předsedou rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR, nedohodly-li se strany jiným způsobem.

¹²⁵ Tento postup však není podle § 3 odst. 1 ŘHK aplikovatelný v případě, kdy má být spor rozhodován jediným rozhodcem a dále pro předsedu rozhodčího senátu.

¹²⁶ Na základě § 24 odst. 1 ŘHK může strana vznést námitku podjatosti rozhodce nebo předsedy rozhodčího senátu pokud s ohledem na jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je dán důvod o jeho nepodjatosti pochybovat.

¹²⁷ Alexander J. Bělohávek: Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Právní rozhledy 20/2012, str. 703

3.3.2.1.1.3 Průběh rozhodčího řízení

Základní zásady pro postup v mezinárodním rozhodčím řízení, vedeném rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR, upravuje § 6 ŘHK. Předmětnými zásadami, které se v řízení před rozhodčím soudem aplikují, jsou tak zásada smluvní volnosti a principy rovného postavení stran a rovného zacházení,¹²⁸ přičemž limitem smluvní volnosti stran upravit si průběh řízení podle svého ujednání, jsou podle § 6 odst. 3 ŘHK odkazovaná rovnost stran, případně by se jednalo o odchylku od pravidel o nákladech rozhodčího řízení ve smyslu § 45 a násl. ŘHK. Platí přitom, že v případě, že strany na dohodnutém postupu i přes rozpor s principem rovnosti trvají, rozhodnou rozhodci o dalším postupu v řízení ve formě usnesení.

Specifickým typem řízení před rozhodčím soudem při HK a AK ČR je oproti řízení před jinými stálými rozhodčími soudy v ČR možnost tzv. zjednodušeného řízení podle § 29 ŘHK, resp. urychleného řízení podle § 30 ŘHK. V případě zjednodušeného řízení, které není možné vést v případě sporů ze spotřebitelských smluv, rozhodčí senát rozhoduje pouze na základě předložených písemností, tj. bez nařízení ústního jednání.¹²⁹ Rozhodčí řízení je dále možné vést v podobě urychleného řízení, které je ovšem podmíněno zaplacením vyššího poplatku za řízení podle § 49 ŘHK, přičemž v takovém případě se řízení koná do dvou měsíců od zaplacení zvýšeného poplatku na základě písemné dohody stran a na návrh kterékoliv ze stran, která zvýšený poplatek za rozhodčí řízení uhradila, nebo podle § 30 odst. 1 písm. b) ŘHK do čtyř měsíců od zaplacení zvýšeného poplatku a na návrh kterékoliv ze stran, která zvýšený poplatek za rozhodčí řízení uhradila, přičemž v takovém případě se lhůty stanovené ŘHK zkracují na jednu polovinu, resp. třetinu.

Mezinárodní rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při HK a AK ČR je zahajováno na základě § 16 ŘHK žalobou, a to jejím doručením rozhodčímu soudu, nevyplývá-li ze závazných mezinárodních smluv postup odlišný. V tomto ohledu je možné podotknout, že ačkoliv ustanovení ŘHK formální požadavky podávané žaloby nestanoví, tj. lze uvažovat o platném podání žaloby ve formě ústní, s ohledem na obsahové náležitosti, tj. zejména podpisu oprávněné osoby dle § 17 odst. 2 ŘHK, lze dospět k závěru, že žalobu lze podávat pouze ve

¹²⁸ Jak stanoví § 6 odst. 1 ŘHK, postupují rozhodci v řízení takovým způsobem, který považují za vhodný, aby při zachování principu rovného postavení stran a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl bez zbytečných formalit zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.

¹²⁹ Ústní jednání je však možné nařídit v případě, že stranami předložené písemnosti pro rozhodnutí věci nedostačují.

formě písemné. Dalšími obsahovými náležitostmi žaloba jsou přitom označení stran, a to v závislosti na skutečnosti, zda se jedná o osoby fyzické podnikatele, osoby fyzické nepodnikatele nebo osoby právnické; žalobní nárok včetně skutečností, na kterých žalobce své žalobní nároky zakládá, a označení důkazů¹³⁰, jichž se žalobce dovolává; odůvodnění jazyka, v němž má být řízení vedeno, pokud tímto není ve smyslu § 7 ŘHK čeština; odůvodnění pravomoci rozhodčího soudu, pokud pravomoc nevyplývá z mezinárodní smlouvy pro strany závazné; hodnotu předmětu sporu, a to i v případě sporu nepeněžité povahy¹³¹; podle § 17 odst. 1 písm. g) ŘHK též jméno a příjmení rozhodce, kterého žalobce jmenuje¹³², případně žádost, aby rozhodce byl jmenován předsedou rozhodčího soudu.

Po podání žaloby, v případě, že je tato projednatelná, uvědomí tajemník rozhodčího soudu při HK a AK ČR o jejím podání stranu žalovanou a zašle jí současně kopii žaloby a ŘHK, přičemž obsahem vyrozumění o podané žalobě je podle § 22 odst. 2 ŘHK též výzva k písemnému podání vyjádření k žalobě a k určení jmenovaného rozhodce¹³³ ve lhůtě 14 dnů, když tuto lhůtu je možné na základě žádosti žalovaného prodloužit.¹³⁴

Ve věci je na základě § 28 odst. 1 ŘHK rozhodováno v ústním jednání, které je, nezvolí-li si strany jinak, veřejnosti nepřístupné. O předmětném ústním jednání se vede podle § 33 odst. 1 ŘHK zápis, který je obdobou protokolu o jednání, vedeného v občanskoprávním řízení soudním, tj. musí obsahovat označení rozhodčího soudu, číslo sporu, místo a datum konání ústního jednání, označení stran, případně jejich zástupců, údaje o účasti stran, případně jejich zástupců, jména rozhodců, svědků, znalců, tlumočnicka a ostatních účastníků ústního

¹³⁰ Důkazy jsou na základě § 34 odst. 3 ŘHK následně prováděny způsobem, rozhodčím senátem stanoveným.

¹³¹ Určení hodnoty předmětu sporu je významné zejména s ohledem na stanovení výše poplatku za rozhodčí řízení podle Sazebníku nákladů, který je součástí ŘHK a bez jeho zaplacení nelze žalobu na základě § 19 odst. 2 ŘHK projednat. Hodnota předmětu sporu se podle § 18 odst. 2 ŘHK stanovuje v případě, že jde o žalobu o peněžité plnění vymáhanou částkou; jedná-li se o žalobu o vydání věci, hodnotou této vymáhané věci; pokud jde o žalobu na určení, zda tu právní vztah nebo právo je, či není, nebo o žalobu o nahrazení projevu vůle stran, hodnotou předmětu právních vztahů v okamžiku podání žaloby; a v ostatních případech zejména na základě údajů, které má žalobce k dispozici.

¹³² Sporným stranám je obecně poskytnuta volnost při volbě „svého“ rozhodce. Pokud však rozhodce není stranou ve stanovené, resp. prodloužené lhůtě jmenován, jmenuje jej podle § 23 odst. 1 ŘHK předseda rozhodčího soudu. Obdobný postup se aplikuje i v případě volby předsedy rozhodčího senátu stranami jmenovanými rozhodci.

¹³³ V případě mnohosti subjektů na straně žalované (ale i na straně žalující) přitom platí, že každá ze stran jmenuje pouze jednoho žalobce.

¹³⁴ Pokud jde o předmětnou lhůtu, stejně jako 10 denní lhůtu pro předvolání k ústnímu jednání, zcela se ztotožňují s názorem A. Bělohávkova, že tyto je nutné hodnotit jako nepřiměřeně krátké, přičemž v tomto kontextu hrozí reálné riziko, že „pokud by v mezinárodním sporu bylo ústní jednání nařízeno jen v předmětné minimální lhůtě a dotčená strana toto namítla, hrozí riziko hraničící s jistotou, že takový náález v zahraničí nebude uznán a tedy ani vykonán proto, že straně nebyla poskytnuta příležitost vyjádřit se a účinně vykonávat práva.“

jednání, stručný a výstižný popis průběhu ústního jednání, požadavky stran a obsah jiných důležitých prohlášení a podpisy rozhodců.

3.3.2.1.1.4 Rozhodnutí

Procedurální otázky jsou v řízení před rozhodčím soudem při HK a AK ČR řešeny rozhodnutím ve formě usnesení. Skončeno může být rozhodčí řízení podle § 36 ŘHK buď nabytím právní mocí vydaného rozhodčího nálezu, nebo doručením usnesení o zastavení řízení sporným stranám.¹³⁵

Jak stanoví § 38 odst. 1 ŘHK, rozhodčí nález je vydáván v případě, kdy je rozhodováno o meritu sporu¹³⁶ nebo má být rozhodčím nálezem uložena povinnost nahradit náklady řízení. Rozhodčí nález je vydáván rovněž v případě stranami uzavřeného smíru, a to zejména s ohledem na následnou vykonatelnost předmětného rozhodnutí.

Obsahové náležitosti vydávaného rozhodčího nálezu jsou upraveny zejména § 39 odst. 1 ŘHK, podle něhož musí předmětné rozhodnutí obsahovat název rozhodčího soudu; místo a datum vydání rozhodčího nálezu; jména a příjmení rozhodců; označení stran, jejich zástupců a dalších účastníků sporu; předmět sporu; výrok, jímž je rozhodnuto o uplatněných nárocích a nákladech sporu, přičemž je-li výrokem ukládána straně nebo stranám povinnost k plnění, musí vydávaný rozhodčí nález určovat i lhůtu pro toto plnění¹³⁷; odůvodnění rozhodnutí, s výjimkou případů, kdy se strany ve sporu, který není ze spotřebitelské smlouvy, dohodly, že nález není třeba odůvodňovat; poučení o právu podat návrh na jeho zrušení soudu, pokud jde o spor ze spotřebitelské smlouvy; podpisy většiny rozhodců nebo podpis jediného rozhodce a není-li nález usnesen jednomyslně, i údaj o této skutečnosti. Jak dále stanoví § 39 odst. 3 ŘHK, rozhodčí nález musí být podepsán kromě rozhodců, kteří ve věci rozhodovali, též předsedou a tajemníkem rozhodčího soudu při HK a AK ČR, neboť tímto dochází k ověření podpisu rozhodců.

¹³⁵ Usnesení o zastavení řízení je podle § 44 odst. 2 ŘHK vydáváno zejména v případě zpětvzetí žaloby, shledání nedostatku pravomoci rozhodčího soudu pro projednávání a rozhodnutí věci a dále též nedošlo-li k řádnému zaplacení poplatku za rozhodčí řízení nebo paušálu na správní náklady.

¹³⁶ Rozhodčí nález může být vydán kromě rozhodnutí o celém předmětu sporu též ve formě mezitímního nebo částečného nálezu v případě, že byla v řízení dostatečně vyjasněna pouze část projednávaného předmětu.

¹³⁷ Není-li v rozhodčím nálezu povinnost k plnění uložena, stává se rozhodčí nález podle ustanovení § 43 odst. 2 ŘHK vykonatelným okamžikem nabytí právní moci.

3.3.2.2 Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha

Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha (dále též jen „BRS“) je stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě § 54 odst. 1 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPKT“).

V pravomoci BRS je podle § 54 odst. 2 ZPKT rozhodování sporů z obchodů na regulovaném trhu organizovaném Burzou cenných papírů Praha (dále jen „BCP“), sporů z vypořádání těchto obchodů, a sporů z obchodů v mnohostranném obchodním systému provozovaném burzou, a ze sporů z vypořádání těchto obchodů. BRS rovněž dle předmětného ustanovení rozhoduje spory z obchodů s komoditami a spory z dalších obchodů na finančním trhu, vyplývají-li tyto obchody z další podnikatelské činnosti BCP registrované Českou národní bankou podle § 39 ZPKT. Na základě dohody stran je BRS kromě výše uvedeného oprávněn rozhodovat též i spory z ostatních obchodů s investičními nástroji nebo komoditami a spory z podnikání na kapitálovém trhu, peněžním trhu, trhu doplňkového penzijního spoření, pojišťovacím trhu a trhu penzijního připojištění.

3.3.2.2.1 Řízení před rozhodčím soudem

Řízení před BRS je upraveno Řádem burzovního rozhodčího soudu (dále jen „ŘBS“)¹³⁸, účinným ode dne 15. 6. 2012, přičemž jeho součástí i přiložená Pravidla a sazebník nákladů rozhodčího řízení, Sazebník odměn rozhodce a Etický kodex rozhodce, procesní otázky ŘBS neupravené se, podle čl. 69 ŘBS, řídí ustanoveními ZRŘ a OSŘ. Řízení před BRS se řídí kromě těchto právních pramenů též podle čl. 14 odst. 3 ŘBS obchodními zvyklostmi, přičemž spor může být na základě explicitního pověření obou stran rozhodnut rovněž podle zásad spravedlnosti.

¹³⁸ Viz ftp.pse.cz/Info.bas/Cz/Predpisy/brs_rad.pdf.

3.3.2.2.1.1 Rozhodci BRS

Spory před BRS rozhoduje rozhodčí senát, složený ze tří rozhodců či v případě dohody stran též jediný rozhodce. Základní podmínkou pro výkon funkce rozhodce při BRS je zápis v seznamu rozhodců, přičemž k zápisu je podle čl. 5 odst. 5 ŘBS nutný souhlas alespoň jedné třetiny stávajících, v seznamu zapsaných rozhodců. K vedení seznamu rozhodců je přitom BRS oprávněn na základě § 13 odst. 2 ZRŘ; podmínky pro výkon funkce rozhodce jsou upraveny zejména čl. 5 ŘBS. Rozhodcem může být podle odst. 2 předmětného ustanovení pouze bezúhonná fyzická osoba, způsobilá k právním úkonům¹³⁹, která je starší 35 let věku, a která si svou činností osvojila způsobilost pro výkon funkce rozhodce a jejíž vědomosti a zkušenosti včetně znalosti práva a znalosti českého nebo anglického jazyka ve spojení s osobními vlastnostmi dávají záruku řádného výkonu funkce rozhodce.¹⁴⁰

Rozhodce může být pro rozhodčí řízení před BRS podle čl. 28 odst. 1 obecně ustaven buď na základě jmenování stranou (stranami), případně předsednictvem BRS.¹⁴¹ Zajímavou možností danou stranám explicitně ŘBS je možnost zvolit si rozhodce náhradního, tj. určit rozhodce, který má být jmenován v případě, že se stranou původně jmenovaný rozhodce funkce neujme.¹⁴² Rozhodce, resp. náhradní rozhodce je v případě jmenování nebo zvolení povinen na základě čl. 28 odst. 1 ŘBS ve lhůtě 14 dní od informování ze strany BRS jmenování rozhodcem písemně a bezvýhradně přijmout, případně s ohledem na § 8 odst. 2 ZRŘ přijmout s uvedením takových skutečností, které by mohly zavdat pochybnostem o nestrannosti či nezávislosti, případně rozhodce jmenování do funkce odmítné.

V případě, že má kterákoliv ze stran pochybnost o nepodjatosti rozhodce, je oprávněna jej odmítnout. Podle čl. 29 odst. 1 ŘBS se jedná zejména o případy, kdy je možné předpokládat, že je rozhodce, resp. předseda rozhodčího senátu osobně zainteresován na výsledku sporu. O odmítnutí rozhodce stranou následně rozhodne ve lhůtě 14 dnů předsednictvo BRS.

¹³⁹ Tj. svéprávná podle § 15 NOZ.

¹⁴⁰ V souvislosti s nutným souhlasem alespoň jedné třetiny stávajících, v seznamu zapsaných rozhodců se jedná o poměrně neobvyklou, jinde se nevyskytující koncepci.

¹⁴¹ Jedná se o pětičlenný orgán, jehož členové jsou na dobu pěti let voleni do svých funkcí BCP, přičemž se usnáší nadpoloviční většinou hlasů přítomných členů, když při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy předsednictva a v případě jeho nepřítomnosti hlas předsedajícího.

¹⁴² Analogicky se lze rovněž domnívat, že strana je oprávněna navrhnout náhradních rozhodců více, tj. pro případ, kdy by se ani náhradní jmenovaný rozhodce své funkce neujal.

3.3.2.2.1.2 Místo rozhodčího řízení

Místem konání rozhodčího řízení je dle čl. 10 ŘBS Česká republika, přičemž pravidelným místem konání ústních jednání je sídlo BRS v Praze. Tato skutečnost je rozhodná zejména pro určení věcně a místně příslušného soudu za účelem realizace tzv. dožadání podle čl. 19 odst. 1 ŘBS, tj. pomocných úkonů soudu ve smyslu § 20 ZRŘ, a v řízení o neplatnosti rozhodčí smlouvy a o zrušení rozhodčího nálezu. Ústní jednání může v případě dohody stran a za podmínky souhlasu rozhodčího senátu probíhat též na jiném místě než v místě sídla BRS.

3.3.2.2.1.3 Průběh řízení

Řízení před BRS se podle zahajuje čl. 22 ŘBS doručením žaloby BRS¹⁴³, když formálními náležitostmi této žaloby jsou kromě označení BRS podle čl. 23 ŘBS označení žalobce a žalovaného, jejich adresy a další údaje pro doručování, nárok, kterého se žalobce domáhá, poukaz na založení pravomoci BRS (tj. zejména odkaz na rozhodčí smlouvu nebo rozhodčí doložku), skutkové a právní okolnosti, z nichž žalobce svůj nárok odvozuje, návrh jazyka řízení¹⁴⁴, jméno rozhodce či náhradního rozhodce, kterého žalobce jmenuje, příp. žádost, aby rozhodce byl jmenován předsednictvem BRS, a uvedení hodnoty předmětu sporu, když tato hodnota je rozhodná zejména pro výpočet poplatku za rozhodčí řízení dle Pravidel a sazebníku nákladů rozhodčího řízení, přičemž zaplacení poplatku je podmínkou pro projednání věci. Žaloba musí být na základě čl. 12 odst. 1 ŘBS předložena kromě listinné formy též elektronicky.

V případě, že žaloba trpí vadou v některé ze shora uvedených náležitostí, je žalobce na základě čl. 26 odst. 1 ŘBS vyzván tajemníkem BRS k odstranění nedostatků ve lhůtě, která nesmí překročit jeden měsíc od doručení výzvy k doplnění. V případě, že žalobce na projednání věci bez ohledu na výzvu k odstranění nedostatků žaloby trvá, závisí následný postup rozhodčího soudu na povaze vad, přičemž není-li možné s ohledem na tuto skutečnost v řízení pokračovat, bude rozhodčí řízení zastaveno.

¹⁴³ Doručování v rámci rozhodčího řízení před BRS je upraveno čl. 5 ŘBS.

¹⁴⁴ Řízení může být vedeno podle čl. 13 odst. 1 ŘBS v českém nebo anglickém jazyce, příp. na základě dohody stran i v jiném jazyce, vysloví-li s tím rozhodčí senát souhlas. Nedohodnou-li se strany, volbu jazyka provede s přihlédnutím k okolnostem rozhodčí senát.

Po doručení žaloby BRS dle předchozí kapitoly vyzve rozhodčí soud žalovaného, aby se k předmětné žalobě ve lhůtě jednoho měsíce vyjádřil.¹⁴⁵ Obsahové náležitosti předmětné žalobní odpovědi upravuje čl. 27 odst. 3 ŘBS, přičemž by toto podání mělo kromě obecných náležitostí zahrnovat zejména uvedení skutkových a právních okolností, na kterých žalovaný zakládá své vyjádření k žalobnímu nároku, a poukaz na důkazní prostředky, jimiž lze tyto okolnosti prokázat, vyjádření k počtu rozhodců a jejich výběru ve světle návrhu žalobce a jméno a příjmení rozhodce, kterého jmenuje žalovaný, nebo žádost, aby rozhodce byl jmenován předsednictvem BRS, přičemž žalovaný může rovněž jmenovat rozhodce náhradního.

Unikátním prvkem v rámci rozhodčího řízení před BRS je vyhotovování tzv. referenční listiny podle čl. 31 ŘBS. Listinu vyhotovuje rozhodčí senát ve lhůtě dvou měsíců od svého ustavení, vyjma případů, kdy by se vyhotovování referenční listiny, s ohledem na povahu a složitost sporu, jevílo jako zjevně nadbytečné. Obsahem předmětné referenční listiny jsou podstatné náležitosti pro projednání sporu, a to obligatorně seznam stran, jejich zástupců a jejich adres pro doručování, dále časový harmonogram projednávání sporu, seznam sporných a nesporných otázek, které budou v řízení řešeny, a to včetně skutkových otázek, místo konání ústního jednání, v případě, že se liší od sídla BRS, jazyk rozhodčího řízení a též rozhodné právo, případně pověření rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti. V referenční listině je uveden rovněž odhad pracnosti, jenž podle čl. 31 odst. 4 ŘBS nahlašuje za všechny rozhodce předseda rozhodčího senátu. Fakultativně mohou být do referenční listiny zahrnuty též další náležitosti, tj. podrobnější procesní pravidla pro daný spor, nejzazší okamžik pro předkládání důkazů, pokud se na tom strany dohodnou nebo to rozhodčí senát považuje za vhodné.

Spor může být v mezinárodním rozhodčím řízení před BRS projednáván jak v ústním jednání, které se zpravidla koná v sídle BRS, rozhodnuto však může být též pouze na základě písemných podkladů. V případě ústního jednání je zasedání podle čl. 33 odst. 1 ŘBS neveřejné, se souhlasem všech stran a rozhodčího senátu se nicméně mohou jednání účastnit i další osoby, které nejsou účastníky řízení. Samotný průběh jednání u BRS je obdobou občanskoprávního řízení před státními soudy, když strany v řízení dokazují okolnosti, na které

¹⁴⁵ Má-li tajemník za to, že žaloba může být předmětem řízení podle tohoto Řádu BRS, uvědomí o jejím podání žalovaného a zašle mu kopii žaloby s příloženými písemnostmi, jakož i seznam rozhodců a Řád BRS.

se odvolávají jako na základ svých nároků nebo námitek včetně otázek odborné povahy a otázek obsahu cizího práva. Hodnocení důkazů následně rozhodčí senát provádí podle čl. 40 ŘBS na základě vlastního uvážení.

3.3.2.2.1.4 Rozhodnutí

Rozhodnutí jsou v mezinárodním rozhodčím řízení u BRS vydávána ve formě usnesení nebo rozhodčího nálezu. Procesní otázky jsou v řízení řešeny usneseními (např. při schválení nepodepsané referenční listiny rozhodčím senátem podle čl. 31 odst. 6 ŘBS); skončit řízení je možné výhradně formou rozhodčího nálezu případně vydáním usnesení o zastavení řízení.

Rozhodčí nález je podle ustanovení čl. 45 odst. 1 ŘBS vydáván, pokud je rozhodováno o meritu věci, případně pokud se jím ukládá povinnost hradit náklady řízení, a dále též v případech, kdy se rozhodčí nález vydává podle uzavřeného smíru na žádost stran, a taktéž v případě, kdy z projevů strany vyplývá, že netrvá na žalobním nároku, aniž by však výslovně vzala žalobu zpět.¹⁴⁶ O rozhodčím nálezu rozhoduje podle čl. 47 odst. 1 ŘBS rozhodčí senát většinou hlasů při neveřejném zasedání, přičemž, nelze-li při hlasování dosáhnout většiny, vydá rozhodčí nález samostatně předseda rozhodčího senátu.

Obsahové náležitosti rozhodčího nálezu jsou upraveny čl. 46 ŘBS. Toto ustanovení obsahuje demonstrativní výčet náležitostí, které musí být do vydávaného rozhodčího nálezu zahrnuty; jedná se o název BRS, místo a datum vydání nálezu, jména a příjmení rozhodců, označení stran a dalších účastníků sporu, rozhodnutí o žalobních nárocích, o poplatcích a o nákladech sporu, předmět sporu a krátké vylíčení skutkových a právních okolností sporu, odůvodnění rozhodnutí¹⁴⁷ s vyjádřením ke všem sporným otázkám podle referenční listiny a podpisy většiny rozhodců, předsedy rozhodčího senátu, případně jediného rozhodce.¹⁴⁸

¹⁴⁶ V případě, že bylo ve věci rozhodnuto pouze částečně, je možné vydat částečný rozhodčí nález s tím, že ostatních částech věci bude v řízení po vydání částečného rozhodčího nálezu následně pokračováno.

¹⁴⁷ Odůvodnění rozhodnutí však není nutné v rozhodčím nálezu uvádět, pokud se tak strany dohodnou.

¹⁴⁸ Rozhodčí nález je dále podepisován předsedou a tajemníkem BRS, když tyto podpisy podle čl. 46 odst. 4 ŘBS fungují zároveň jako ověření podpisů rozhodců.

Není-li řízení skončeno vydáním rozhodčího nálezu, pak se skončí vydáním usnesení o zastavení řízení podle čl. 52 ŘBS. Podle demonstrativního výčtu čl. 52 odst. 2 ŘBS je předmětné rozhodnutí vydáváno, pokud došlo k zpětvzetí žaloby, pokud nebyl řádně zaplacen poplatek za rozhodčí řízení, případně složena záloha na náklady právního zastoupení žalovaného, uzavřely-li strany sporu smír, jenž byl následně rozhodčím senátem potvrzen, avšak nedošlo k vydání rozhodčího nálezu, a dále též v případech, kdy není dána pravomoc (příslušnost) BRS o věci rozhodovat.¹⁴⁹

3.3.2.3 Rozhodčí soudy při komoditních burzách

Existence stálých rozhodčích soudů při komoditních burzách vyplývá ze zákona č. 229/1992 Sb. o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZKB“). Jak je uvedeno v § 28 odst. 2 ZKB, může při komoditní burze působit burzovní rozhodčí soud jako stálý nezávislý orgán. Působnost komoditních rozhodčích soudů je vymezena spory z burzovních obchodů¹⁵⁰ a obchodními spory z mimoburzovních obchodů, jejichž předmětem jsou komodity, s nimiž se na burze obchoduje.

V souvislosti se shora uvedeným ustanovením zákona o komoditních burzách došlo k založení Rozhodčího soudu při Českomoravské komoditní burze Kladno, Rozhodčího soudu Plodinové burzy Brno, Rozhodčího soudu při Komoditní burze Praha (dále též jen „KBP“) a Rozhodčího soudu při Obchodní burze Hradec Králové.¹⁵¹ V současnosti však svojí činnost vykonává pouze Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno, když Rozhodčí soud při KBP využívá pro případné spory z burzovních obchodů uzavřených na KBP nebo ze smluv souvisejících s nimi Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, rozhodčí soud Plodinové burzy Brno na základě čl. XVI. nově vydaného Statutu plodinové burzy, účinného ke dni 6. 3. 2012, zřízen nebyl¹⁵², a spory z

¹⁴⁹ O pravomoci a příslušnosti BRS rozhoduje podle čl. 30 ŘBS příslušný rozhodčí senát na základě námítky kterékoliv ze stran nebo při pochybnosti rozhodců či tajemníka BRS.

¹⁵⁰ Kterými jsou podle § 2 zákona o komoditních burzách koupě a prodej komodit a komoditních derivátů stejně jako pomocné obchody uzavírané na burze, jež souvisejí s komoditami prodávanými na burze.

¹⁵¹ Srov. Raban, P., str. 147.

¹⁵² Viz

www.pbb.cz/files/Ceny_komodit/untitled%20folder/Statut%20PBB%20VH%206.3.2012%20kone%20C4%8Dn%20C3%A1%20verse.pdf

burzovních obchodů na Obchodní burze Hradec Králové jsou řešeny Rozhodčím soudem při Českomoravské komoditní burze Kladno.

3.3.2.3.1 Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno

Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno (dále též jen „RSK“) byl založen ke dni 1. 1. 1996 Českomoravskou komoditní burzou Kladno.¹⁵³ Pravomoc předmětného soudu je vymezena v § 1 odst. 2 Řádu RSK (dále též jen „ŘRS“), chváleného dne 28. 11. 2011 valnou hromadou Českomoravské komoditní burzy Kladno. Podle předmětného ustanovení je RSK oprávněn projednávat a rozhodovat spory z obchodů, uzavřených na Českomoravské komoditní burze Kladno, na Obchodní burze Hradec Králové a na Plodinové Burze Brno, jakož i spory z mimoburzovních obchodů, jejichž předmětem jsou komodity, jimiž se na těchto burzách obchoduje; demonstrativní výčet těchto sporů je uveden v § 1 odst. 3 ŘRS.¹⁵⁴ Jedná se o spory vznikající z právních vztahů při těžbě a zpracování veškerých nerostných surovin, ropy, dřeva, chemických výrobků, odpadů, druhotných surovin a při výrobě polotovarů a výrobků vzniklých jejich zpracováním, jakož i při jejich prodeji; spory vznikající z právních vztahů při rostlinné a živočišné výrobě a v souvislosti s ní, jakož i spory vzniklé v souvislosti s jejich přemísťováním, zpracováním nebo prodejem; a spory ze smluv souvisejících s komoditami uvedenými pod písm. a) a b), zejména ze smluv pojišťovacích, přepravních, skladovacích, zasilatelských, jakož i z obchodů s pohledávkami. Rozhodování o nákladech řízení před RSK se pak řídí Pravidly o nákladech rozhodčího a znaleckého řízení, které jsou včetně Sazebníku nákladů součástí ŘRS.

3.3.2.3.1.1 Rozhodci RSK

Spory jsou v rozhodčím řízení před RSK rozhodovány buď jediným rozhodcem, nebo rozhodčím senátem, složeným ze tří rozhodců. Ustanovení § 4 odst. 2 ŘRS determinuje, oproti ostatním rozhodčím řádům poněkud netradičně, ve kterých situacích o sporu rozhoduje

¹⁵³ Viz oficiální internetové stránky RSK: <http://www.rozhodcisoud.cz/cz.html>

¹⁵⁴ Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno je dále na základě § 47 ŘRS oprávněn rozhodovat spory v systému NEO, tj. systému pro burzovní obchodování s potenciálními druhotnými surovinami, v rámci kterého se řeší obchodování s komoditami na rozhraní odpadů a druhotných surovin. Rozhodování sporů v systému NEO je podřízeno zvláštnímu režimu, tj. upraveno Částí šestou ŘRS.

jediný rozhodce, resp. rozhodčí senát, v závislosti na hodnotě předmětu sporu. Pokud hodnota předmětu sporu nepřevyšuje 1,000.000,- Kč a strany současně v rozhodčí smlouvě výslovně nesjednaly rozhodování sporu tříčlenným rozhodčím senátem, rozhoduje ve věci jediný rozhodce. Pro určení hodnoty předmětu sporu je přítom rozhodná doba podání žaloby. V případě, že hodnota předmětu sporu přesáhne hranici 1,000.000,- Kč, rozhoduje ve věci tříčlenný rozhodčí senát, nedohodly-li si ovšem strany rozhodování sporu jediným rozhodcem.

Způsobilost osoby být rozhodcem v řízení před RSK není v rámci ŘRS nijak upravena. Na základě § 15 ŘRS, podle kterého se otázky ŘRS neupravené řídí ustanoveními ZRŘ, se proto aplikuje ustanovení § 4 ZRŘ.¹⁵⁵ Tato kritéria jsou rozhodná pro zápis rozhodce do Listiny rozhodců, vedené RKS, z nichž strany jmenovaného rozhodce vybírají.¹⁵⁶

Jmenovaný rozhodce jednou ze stran může být, podle § 23 odst. 1 ŘRS do zahájení ústního jednání, odmítnut druhou ze stran, zejména pokud se tato strana domnívá, že zde existují důvody pro předpojatost rozhodce, obzvláště pak s ohledem na předpoklad, že by rozhodce mohl být osobně zainteresován na výsledku projednávaného sporu. Týká-li se odmítnutí pouze jednoho rozhodce z rozhodčího senátu, rozhodují o předmětném odmítnutí zbývající rozhodci. Jde-li o odmítnutí rozhodce jediného, je k rozhodnutí o jeho odmítnutí příslušné předsednictvo RSK, které rozhoduje též o odmítnutí směřujícím proti dvěma či rozhodcům všem.

3.3.2.3.1.2 Místo rozhodčího řízení

Podle § 6 odst. 1 ŘRS je pravidelným místem konání ústních jednání sídlo RSK v Praze. V případě, že však některá ze stran či obě strany na základě vzájemné dohody, rozhodčí senát nebo tajemník RSK podá podnět, může být ústí jednání eventuálně konáno též na jiném místě (i v zahraničí). V případě, že by se ústní jednání mělo konat v zahraničí na

¹⁵⁵ Viz kapitola 3.3.1.3 Rozhodce.

¹⁵⁶ Ačkoliv se ŘRS o povinnosti strany nominovat svého rozhodce výhradně z Listiny rozhodců nezmiňuje, lze jí dovodit zejména z ustanovení § 22 odst. 1 ŘRS, podle kterého se do obecné části Listiny rozhodců zapisují rozhodci pro spory rozhodované RSK dle § 1 ŘRS a do zvláštní části rozhodci - odborníci na komodity obchodované v systému NEO podle § 49 odst. 2 ŘRS. Jinými slovy, vzhledem ke skutečnosti, že pouze tito rozhodci jsou oprávněni rozhodovat vymezené spory, je výběr stran při volbě svého rozhodce limitován na osoby uvedené v obecné, resp. zvláštní části Listiny rozhodců.

základě podnětu rozhodčího senátu, je k tomuto podle § 6 odst. 2 ŘRS nutný souhlas obou stran.

3.3.2.3.1.3 Průběh řízení

Mezinárodní rozhodčí řízení před RSK je zahajováno podáním žaloby k rozhodčímu soudu podle § 17 odst. 1 ŘRS. Obsahové náležitosti žaloby jsou upraveny § 18 ŘRS. Podle odst. 1 tohoto ustanovení musí žaloba, podaná k RSK obsahovat označení stran, žalobní nárok, podpis žalobce nebo jeho zplnomocněného zástupce, adresy stran, IČO tuzemských právnických osob a rodné číslo tuzemských fyzických osob, skutkové a právní okolnosti, z nichž žalobce svůj nárok dovozuje, včetně důkazních prostředků, jimiž mají být tvrzené skutečnosti dokázány, a hodnotu předmětu sporu, a to i v případech, kdy má nárok nebo jeho část nepeněžní povahu.¹⁵⁷ Pokud žaloba obligatorně požadované náležitosti nemá, je žalobce tajemníkem RSK vyzván k jejich doplnění, přičemž nedojde-li k dodatečnému odstranění vytknutých vad, jedná se podle § 20 odst. 2 ŘRS o důvod pro zastavení řízení.

Kterákoliv ze stran je oprávněna podat námitku nepřislušnosti podle § 24 ŘRS. O předmětné námitce následně rozhoduje předsednictvo RKS, které o ní usnesením rozhodne tak, že jí v případě, že není shledána nepřislušnost RKS pro projednání sporu, zamítne, nebo je-li RKS pro projednání sporu nepřislušný, předmětné námitce vyhoví a řízení ve věci následně zastaví.

V případě, že je podaná žaloba způsobilá být předmětem řízení podle ŘRS, uvědomí následně tajemník RSK o jejím podání stranu žalovanou a zároveň tuto podle ustanovení § 21 odst. 2 ŘRS vyzve, aby ve lhůtě 30 dnů předložila písemné stanovisko k podané žalobě, s uvedením důkazních prostředků, kterými svá tvrzení doloží, a uvedla jméno jí jmenovaného rozhodce, popř. rozhodce náhradního, popř. požádala předsedu RSK k jmenování rozhodce, jestliže má být spor rozhodován v tříčlenném rozhodčím senátu. Pokud o sporu rozhoduje

¹⁵⁷ Žaloba by dále měla podle § 18 odst. 2 ŘRS obsahovat telefonní, faxové, popř. internetové spojení sporných stran a jejich zplnomocněných zástupců; poukaz na založení pravomoci (přislušnosti) Rozhodčího soudu, pokud pravomoc (přislušnost) nevyplývá z mezinárodní smlouvy pro strany závazné; doklad o zaplacení poplatků za rozhodčí řízení, pokud byly již zaplacen; jméno a příjmení rozhodce (náhradního rozhodce), kterého jmenuje žalobce, nebo zmocnění předsedy (místopředsedy) Rozhodčího soudu k jeho jmenování, popř. žádost o jmenování rozhodce předsedou (místopředsedou) Rozhodčího soudu, pokud spor rozhoduje tříčlenný rozhodčí senát; a dále též jméno a příjmení rozhodce, jehož žalobce navrhuje jako rozhodce jediného.

rozhodce jediný, má žalovaná strana podle § 21 odst. 3 ŘRS rovněž povinnost vyjádřit se osobě rozhodce, navržené stranou žalující. Podle § 22 odst. 2 ŘRS přitom platí, že nejmenují-li strany rozhodce ve stanovené lhůtě, popř. jmenování rozhodci ve lhůtě do 10 dnů nezvolí rozhodce předsedajícího, je k tomuto příslušný předseda RSK. Žalovaná strana je rovněž proti podané žalobě oprávněna podle § 29 ŘRS podat protižalobu, ve které uplatní svůj protinárok proti původnímu žalobci.

Po ustavení rozhodčího senátu, příp. jediného rozhodce může být o sporu rozhodnuto buď při ústním jednání nebo pouze na základě písemných podkladů podle § 28 ŘRS¹⁵⁸. V případě, že je ve věci nařizováno ústní jednání, jsou strany k tomuto jednání předvolávány alespoň 30 dní předem, přičemž však tato lhůta může být na základě dohody obou stran zkrácena. Zasedání je, jak stanoví § 27 odst. 1 ŘRS, zásadně neveřejné, přičemž jednání se však mohou účastnit se souhlasem stran a rozhodčího senátu osoby další.

Věc je následně projednávána v místě rozhodčího řízení, přičemž hodnocení stranami předložených důkazů rozhodčí senát, resp. předsednictvo RSK, provádí podle § 33 ŘRS na základě vlastního uvážení. Rozhodčí senát je kromě stranami předložených důkazů dále pro posouzení věci oprávněn stanovit provedení znaleckého posudku a případně si též vyžádat i předložení důkazů třetími osobami.

3.3.2.3.1.4 Rozhodnutí

Mezinárodní rozhodčí řízení před RSK může být podle § 34 ŘRS skončeno buď vydáním rozhodnutí ve formě rozhodčího nálezu, nebo vydáním usnesení o zastavení řízení.¹⁵⁹ Procedurální otázky jsou v řízení upravovány vydáváním „běžných“ usnesení, jakým může být např. usnesení o přerušení řízení ve smyslu § 11 ŘRS nebo o zamítnutí námítky nepříslušnosti RSK podle § 24 odst. 2 ŘRS.

¹⁵⁸ Nepostačují-li však písemné podklady k rozhodnutí ve věci, může rozhodčí senát i bez návrhu ústní jednání nařídit.

¹⁵⁹ Usnesení o zastavení řízení je podle § 41 odst. 2 ŘRS vydáváno zejména v případě, že došlo k zpětvzetí žaloby žalobcem či pokud rozhodčí senát bez vydání rozhodčího nálezu schválil stranami uzavřený smír.

Očekávaným výsledkem rozhodčího řízení před RSK je přitom vydání rozhodčího nálezu; obsahové náležitosti rozhodčího nálezu upravuje ustanovení § 36 ŘRS, podle kterého musí obsahovat název rozhodčího soudu, tj. „Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno“, místo a datum jeho vydání, jména rozhodce či rozhodců, kteří ve věci rozhodovali, spolu s jejich podpisy¹⁶⁰ a podpisy předsedy (popř. místopředsedy) a tajemníka RSK, označení stran a dalších účastníků, předmět sporu spolu se stručným popisem okolností, rozhodnutí o žalobních nárocích, o poplatcích a o nákladech sporu, odůvodnění rozhodnutí, nedohodli-li se strany, že jej podle § 28 odst. 2 ŘRS není třeba.

Rozhodčí nález vydávaný v rámci rozhodčího řízení, vedeného RSK, může být vydáván rovněž ve formě částečného rozhodčího nálezu, pokud byla dostatečně vyjasněna jenom část projednávaného předmětu sporu, nebo podle § 34 odst. 4 ŘRS též jak mezitímní nález v případě, že je předmět řízení sporný jak do své výše, tak do svého v důvodu. V takovém případě je rozhodčí senát oprávněn rozhodnout nejprve o důvodu sporného nároku právě ve formě mezitímního nálezu, s tím, že o jeho konkrétní výši může být rozhodnuto až následně.

Zajímavým způsobem je v ŘRS řešeno rozhodování o rozhodčím nálezu. Rozhodčí senát se usnáší standardně neveřejným hlasováním většinou hlasů, nicméně poměrně nezvyklá je koncepce při rozhodování o přiznávání částkách. Jak stanoví § 37 odst. 2 ŘRS, „*vykytnou-li se více než dvě mínění o částkách, které má rozhodčí senát přiznat nebo zamítnout, připočítává se hlas odevzdaný pro nejvyšší částku ke hlasu odevzdanému pro částku nejbližší nižší.*“ Jinými slovy, pokud v případě, že zde panují pochybnosti, jaká částka má být rozhodčím nálezem jedné ze stran přiznána nebo zamítnuta, návrh jednoho z rozhodců, kterým se přiznává nebo zamítá částka nejvyšší navržená, se nezohledňuje, a přiznává se nebo se zamítá částka navržená jako druhá nejvyšší.

V případě, že ve vydaném rozhodčím nálezem nejsou obsaženy odpovědi na všechny žalobní nároky, může se strana, jejíž nárok nebyl takto vypořádán, domáhat podle § 39 odst. 1 ŘRS ve lhůtě 30 dnů od doručení nálezu vydání tzv. nálezu doplňujícího. Předmětný doplňující nález se po projednání nároku strany a jeho vydání stává neoddelitelnou součástí doplňovaného rozhodčího nálezu.

¹⁶⁰ Podle § 36 odst. 1 písm. h) postačí podpisy alespoň dvou rozhodců, je-li rozhodčí nález vydáván rozhodčím senátem, přičemž nemůže-li jeden z rozhodců rozhodčí nález podepsat, stvrdí tuto skutečnost předseda (příp. místopředseda) RSK s uvedením důvodů, které k tomu postupu vedly, svým podpisem.

4. Portugalská právní úprava

Rozhodčí řízení je i v Portugalsku jedním z mimosoudních způsobů rozhodování sporů.¹⁶¹ Strany vedoucí spor v rozhodčím řízení souhlasí s tím, že podstoupí svůj spor k rozhodnutí osobě, odlišné od státního soudu, jejíž kvalifikaci nebo váze jejího rozhodnutí důvěřují. Tato třetí strana, rozhodce, pak následně zváží fakta a argumenty stran a spor rozhodne.¹⁶² Děje se tak především na základě již výše zmiňovaného zákona č. 63/2011, o dobrovolném rozhodčím řízení, (nova) *Lei da Arbitragem Voluntária*, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „NLAV“).¹⁶³

Jedním z důvodů, proč je rozhodčí řízení vyhledávanou alternativou k řízení soudnímu, je pak na základě mezinárodních smluv zaručená vykonatelnost domácího rozhodčího nálezu v zahraničí i zahraničního rozhodčího nálezu v Portugalsku. Tuto skutečnost přitom zohledňuje i NLAV, jehož koncepce má využívanost mezinárodního rozhodčího řízení v Portugalsku ještě posílit, především s ohledem na volbu sídla rozhodčího řízení v případě sporů mezi portugalsky mluvícími zeměmi.¹⁶⁴ Předmětné se tak odráží ve skutečnosti, že se rozhodčí řízení setkává v posledních letech v Portugalsku se stále častější využívaností.

4.1 Právní prameny

Právně je rozhodčí řízení v Portugalsku upraveno jak v rovině národní, tak v rovině mezinárodní. Za právní prameny je pro oblast (mezinárodního) rozhodčího řízení třeba v Portugalsku považovat Ústavu Portugalské republiky (CRP - *Constituição da República*

¹⁶¹ Existuje však i možnost rozhodčího řízení v rámci řízení soudního, neboť jak se stanoví ve čl. 290 odst. 1 CPC, sporné strany se mohou v jakékoliv části soudního řízení dohodnout na rozhodnutí celého nebo i části sporu rozhodci podle svého výběru. V rámci tohoto řízení, se podle čl. 290 odst. 3 CPC nemohou strany dovolávat úkonů provedených v rámci proběhnuvšího soudního řízení, nebylo-li stranami dohodnuto jinak.

¹⁶² Srov. Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, J. M., str. 8.

¹⁶³ V portugalském právním systému je však koncepce rozhodčího řízení oproti jiným právním úpravám značně širší. Rozhodčí řízení není výlučně určeno pouze k urovnávání sporů; může jej být užito rovněž k změně nebo doplnění smluv (nesmí být ovšem zaměňováno se závazným znaleckým posudkem, který je rozhodčímu řízení obdobný, ovšem nemá stejné právní účinky). Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D.: *International handbook on commercial arbitration*, Kluwer Law International, 2002, str. 12.

¹⁶⁴ Martins, S. et Velério, J.: *A nova lei de arbitragem: Principais alterações introduzidas*, Actualidad Jurídica Uría Menéndez, 2012, str. 17.

Portuguesa), zákony vydané Republikovým shromážděním i vládní nařízení vydaná vládou, nástroje se stejným účinkem jako zákony, kterými se schvalují mezinárodní smlouvy, dohody a úmluvy, obecně závazná rozhodnutí Ústavního soudu, regulační vyhlášky, nařízení a další prováděcí předpisy a podle čl. 8 odst. 1 CRP též pravidla a zásady obecného nebo zvykového mezinárodního práva.

Hlavním právním pramenem je pak bezesporu již výše zmiňovaný zákon o dobrovolném rozhodčím řízení č. 63/2011 ze dne 14. 12. 2011; tento zákon nabyl účinnosti pro dne 15. 3. 2012. Podle přechodného ustanovení čl. 4 odst. 1 NLAV se použije na rozhodčí řízení zahájená po tomto dni a dále též na řízení zahájená před tímto dnem, pokud s předmětným postupem vysloví obě strany souhlas, resp. v případě, pokud toto některá ze stran navrhne a druhá strana proti postupu podle NLAV nevysloví ve lhůtě 15 dnů svůj nesouhlas. V mezinárodních rozhodčích řízeních, zahájených před nabytím účinnosti NLAV, se postupuje podle předcházejícího zákona č. 31/86, o dobrovolném rozhodčím řízení, ze dne 29. 8. 1986, ve znění pozdějších předpisů (tj. doplněného zejména nařízením č. 425/86 z 27. prosince 1986 a dále novelizovaného vládním nařízením č. 38/2003 z 8. března 2003; *lei da Arbitragem Voluntária*, dále též jen „LAV“). LAV se však v omezené míře aplikuje i nadále, a to zejména v případě, pokud by z rozhodčích smluv, uzavřených před nabytím účinnosti NLAV, v důsledku změny právní úpravy zanikly odvolací důvody proti rozhodčímu nálezu ke státním soudům.

Jako další významný právní pramen je třeba uvést Občanský soudní řád (*Código de Processo Civil*, CPC, zákon č. 44129/61 z 28. prosince 1961, ve znění pozdějších předpisů), doplněný nařízením č. 329-A/95 z 12. prosince 1995, dále nařízením č. 180/96 z 25. září 1996 a také vládním nařízením č. 38/2003 z 8. března 2003.¹⁶⁵ Vztah těchto dvou právních předpisů, resp. použití CPC pro potřeby rozhodčího řízení je v rámci NLAV, na rozdíl od původní úpravy LAV, nově definováno, když čl. 30 odst. 3 NLAV nepřímou zakotvuje subsidiární použití CPC.

Součástí portugalského právního řádu jsou rovněž mezinárodní smlouvy. Ustanovení čl. 8 odst. 2 CRP stanoví, že právní normy obsažené v náležitě ratifikovaných nebo schválených mezinárodních smlouvách mají za podmínky publikace stejný účinek jako normy

¹⁶⁵ Srov. Moura Vicente, D., str. 270.

vnitrostátní (po dobu vyplývající z mezinárodních závazků portugalského státu). Ratifikované mezinárodní smlouvy jsou tedy přímo závazné bez nutnosti další transpozice nebo implementace, zároveň tvoří převažující část portugalských právních pramenů. Tyto mezinárodní smlouvy je rovněž možno dělit na dvoustranné a vícestranné (nejčastěji se bude jednat o dohody o uznání a výkonu rozhodčích nálezů).

Mezi nejvýznamnějšími mezinárodními smlouvami pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení je třeba zmínit zejména Ženevský protokol o doložkách o rozsudím z roku 1923 (ratifikován vládním nařízením č. 18 941/1930 z 11. září 1930), Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích nálezů z roku 1927 (ratifikovaná vládním nařízením č. 18 942/1930 z 11. září 1930), a především pak Newyorskou úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (ratifikovaná dekretem prezidenta republiky č. 52/94 z 6. června 1994), Washingtonskou úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 (ratifikovaná vládním nařízením č. 15/84 ze 3. dubna 1984) a Panamská mezi-americká úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1975 (schválená rezolucí Republikového shromáždění č. 23/2002 ze 4. dubna 2002).

4.2 Mezinárodní prvek

Mezinárodní rozhodčí řízení neboli rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem není arbitrážním řízením *sui generis*, odlišným od řízení vnitrostátního, neboť, jak uvádí Moura Vicente¹⁶⁶, mezinárodní rozhodčí řízení je třeba vnímat pouze jako specifický typ rozhodčího řízení vnitrostátního. Toto řízení může probíhat mezi suverénními státy (či státem vlastněnými právníckými osobami), státy a soukromými subjekty nebo pouze mezi soukromými subjekty, jak se v praxi děje nejčastěji.¹⁶⁷ Strany v mezinárodním rozhodčím řízení obvykle nemají spojení s místem rozhodčího řízení, které je většinou zvoleno na základě dohody stran nebo stálým rozhodčím soudem jako místo neutrální.¹⁶⁸ „Právě tento

¹⁶⁶ Moura Vicente, D.: *International Arbitration and the recognition of foreign arbitral awards in Portugal*, LLP Professional Publishing, 2006.

¹⁶⁷ Srov. Pietrowski, R., str. 373.

¹⁶⁸ Srov. Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, J. M., str. 7.

aspekt neutrality v mezinárodním rozhodčím řízení je základním požadavkem při ustavování rozhodčího senátu.¹⁶⁹

Jaké je tedy kritérium pro definování mezinárodního prvku, tzn. aspektu nutného pro to, aby bylo rozhodčí řízení možno považovat za mezinárodní, v Portugalsku? Odpověď lze nalézt v čl. 49 NLAV, který je v porovnání s jinými národními právními úpravami široce pojímajícím konceptem. Rozhodčí řízení je podle tohoto ustanovení považováno za mezinárodní v případě, že se týká mezinárodního obchodu. Předmětný pojem mezinárodního obchodu však již v NLAV ani v žádném jiném portugalském právním předpise definován není. Bude jím však bezpochyby pohyb zboží, služeb a kapitálu mezi účastníky z různých států, jakož i další související právní jednání přeshraničního charakteru.

4.2.1 Rozhodné právo ve vztazích s mezinárodním prvkem

Určení rozhodného práva je nezbytným předpokladem pro správný postup v rámci mezinárodního rozhodčího řízení. Rozhodné právo může být v mezinárodním rozhodčím řízení vymezeno normami kolizními, obsaženými např. v Občanském zákoníku (*Código Civil*, dále jen CC, zákon č. 47 344/66, z 25. listopadu 1966 ve znění pozdějších předpisů), Římské úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy či normami přímými. Strany však mohou rovněž nechat, v souladu s ustanovením čl. 39 odst. 2 NLAV, svůj spor rozhodovat rozhodci podle zásad spravedlnosti (tj. podle tzv. principu *ex aequo et bono*).¹⁷⁰ V případě, že se strany nerozhodly pro rozhodnutí sporu podle zásad spravedlnosti, mají možnost si na základě čl. 52 odst. 1 NLAV zvolit rozhodné právo, podle kterého se bude v předmětném řízení postupovat, samy. V případě předmětného postupu se přitom tato volba považuje, nebylo-li výslovně stranami dohodnuto jinak, za přímý odkaz na hmotné právo a nikoliv na kolizní normy odkazovaného právního řádu. Ustanovení o rozhodném právu je tak vhodnou,

¹⁶⁹ Born, G., str. 73.

¹⁷⁰ V případě vnitrostátního rozhodčího řízení je tato skutečnost relevantní zejména k možnosti podání odvolání proti rozhodčímu nálezu ke státním soudům, neboť při rozhodování podle zásad spravedlnosti, resp. jako *amiable compositeur* nebo nemají strany podle čl. 39 odst. 4 NLAV možnost odvolat se ke státním soudům. V případě vnitrostátního rozhodčího řízení dále platí, že odvolacím důvodem pro přezkum rozhodčího nálezu soudem jsou podle čl. 691 odst. 2 CPC pouze právní vady; státní soud tedy není oprávněn v takovém případě rozhodčí nález přezkoumávat po stránce hmotněprávní. V případě mezinárodního rozhodčího řízení je situace odlišná; platí, že na základě čl. 53 NLAV se též strany nemohou proti rozhodčímu nálezu odvolat ke státním soudům, avšak je přípustná možnost odvolání k jinému rozhodčímu senátu, pokud si tuto možnost strany výslovně sjednaly do rozhodčí smlouvy.

nikoliv však nezbytnou náležitostí rozhodčí smlouvy, a to zejména právě v případě rozhodčího řízení mezinárodního.¹⁷¹

Absentuje-li dohoda stran na volbě rozhodného práva, resp. na postupu podle zásad spravedlnosti, vybere rozhodné právo rozhodčí senát, a to tak, že bude postupováno podle právního řádu státu, který má k předmětu sporu nejbližší vztah,¹⁷² přičemž je současně povinen přihlédnout ke stranami uzavřeným smluvním podmínkám a k příslušným obchodním zvyklostem.

4.3 Formy rozhodčího řízení

Podobně jako v České republice a jiných právních řádech lze i v Portugalsku mezinárodní rozhodčí řízení klasifikovat do několika forem. Základním dělením rozhodčího řízení je dělení na řízení fakultativní (dobrovolné), využívané ve většině případů a právně upravené v rámci NLAV, a řízení obligatorní, využívané např. na základě čl. 217 zákona č. 45/85, o autorských právech, ze 17. září 1985, ve znění pozdějších předpisů (*Código dos Direitos de Autor*), novelizovaného zákonem č. 50/2004 z 24. srpna 2004, přičemž procesní úprava obligatorního rozhodčího řízení se nachází v Knize IV., Části druhé CPC (čl. 1525 až 1528) a rovněž i v zákoně o dobrovolném rozhodčím řízení.¹⁷³

Dalším kritériem pro dělení rozhodčího řízení je to, zda si strany zvolí stálý rozhodčí soud, u kterého bude jejich spor rozhodnut, nebo se bude jednat o rozhodčí řízení ad hoc, tj. půjde o rozhodčí řízení probíhající výhradně podle ustanovení NLAV, případně podle řádů a pravidel vydávaných některého z obecných či specializovaných arbitrážních center.

4.3.1 Rozhodčí řízení ad hoc

V případech, ve kterých si strany ne zvolily pro rozhodnutí svého sporu stálý rozhodčí soud nebo nebyly schopny se dohodnout na jeho výběru, jedná se o rozhodčí řízení ad hoc.

¹⁷¹ Viz Pereira Barrocas, M.: *Lei de Arbitragem Comentada*, Almedina, Coimbra, 2013, str. 31.

¹⁷² Viz čl. 52 odst. 1 NLAV.

¹⁷³ Zdroj: <http://www.plgworldbook.eu.com>.

Výhodou tohoto typu rozhodčího řízení je oproti řízení před stálým rozhodčím soudem vyšší míra kontroly stran nad průběhem řízení, neboť v řízení ad hoc, pokud tak ovšem nebylo stranami výslovně stanoveno v rozhodčí smlouvě, se rozhodci neřídí řádem či pravidly některého ze stálých rozhodčích soudů, ale postupují podle ujednání stran v rozhodčí smlouvě a podle zákona o rozhodčím řízení. Tato vysoká míra smluvní volnosti při úpravě procesních pravidel tak odráží možnost stran sjednat si pro rozhodčí řízení ad hoc pravidla odlišná od ustanovení v řádech, kterými se řídí řízení před stálými rozhodčími soudy.

Velmi častým důvodem pro využití rozhodčího řízení ad hoc je pak fakt, kdy je jednou ze stran stát nebo státem ovládaná právnická osoba, neboť tyto subjekty se často zdráhají nechat rozhodnutí o svých povinnostech jakémukoliv orgánu, aby tak nebyla ohrožena jejich suverenita.¹⁷⁴

4.3.1.1 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita sporu je označením pro přípustnost sporu být v rámci rozhodčího řízení projednáván a rozhodnut. Arbitrabilita, jako nezbytný požadavek řízení, se skládá ze dvou složek, které obě musí být pro řádný průběh řízení splněny; těmi jsou způsobilost fyzické či právnické osoby být stranou v rozhodčím řízení (tzv. arbitrabilita subjektivní), a způsobilost předmětu být předmětem sporu v rozhodčím řízení (tzv. arbitrabilita objektivní),¹⁷⁵ zde je rozhodující zejména vymezení oblasti sporů, které jsou výlučně v jurisdikci národních soudů, a těch, které mohou být rozhodnuty v řízení rozhodčím.

V portugalském právním řádu je prerekvizita objektivní arbitrability upravena jak pozitivně, tak negativně. Vzhledem ke skutečnosti, že podmínka arbitrability sporu je jednou z nejdůležitějších náležitostí pro postup v rámci rozhodčího řízení, zůstalo zachováno, ve srovnání s právní úpravou LAV, její zařazení na samý začátek NLAV. Pozitivně je tudíž objektivní arbitrabilita vymezena v čl. 1 odst. 1 NLAV; podle tohoto ustanovení lze na základě rozhodčí smlouvy nechat rozhodci rozhodnout každý spor majetkové povahy, jež by nebyl zvláštním zákonem svěřen do pravomoci státních soudů, nebo by se jej týkalo rozhodčí

¹⁷⁴ Srov. Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S., str. 35.

¹⁷⁵ Více k tématu objektivní arbitrability včetně názorů odborníků v oblasti rozhodčího řízení viz Mistelis, L. et Brekoulakis, S., str. 7-9.

řízení obligatorní. Podmínka arbitrability sporu je však současně na základě čl. 1 odst. 2 NLAV splněna i v případě, že se jedná o práva převoditelná.¹⁷⁶ Zároveň platí, že v případě mezinárodního rozhodčího řízení je způsobilost předmětu být předmětem sporu v rozhodčím řízení podle čl. 51 odst. 1 NLAV posuzována podle stranami zvoleného práva rozhodčí smlouvy, případně právem rozhodným pro věc samou nebo právem portugalským.

Na základě čl. 1 odst. 4 NLAV nemusí být předmětem rozhodčího řízení pouze rozhodnutí sporu, ale může být využito též k upřesnění, doplnění nebo úpravám dlouhodobých smluv s ohledem na nově vzniknuvší okolnosti. Jinými slovy, rozhodčího řízení lze využít podle předmětného ustanovení též k faktickému přezkumu, doplnění nebo aktualizaci smluvní volnosti dotčených stran.¹⁷⁷

Negativní vymezení je obsaženo ve zvláštních zákonech a lze je nalézt např. v zákoně o insolvenční a ozdravení podniků č. 53/2004 z 18. března 2004, ve znění pozdějších předpisů (*Código da Insolvência e da Recuperação de Empresas*), neboť na základě čl. 87 odst. 1 tohoto zákona je prohlášení konkursu, stejně jako v české právní úpravě, překážkou v pokračování rozhodčího řízení.¹⁷⁸

Subjektivní arbitrabilita není v NLAV specifikována; pro fyzické osoby se proto aplikují ustanovení čl. 130 CC, pro právnické osoby čl. 6 vládního nařízení č. 262/86 z 2. září 1986, o obchodních společnostech, ve znění pozdějších předpisů (*Código das Sociedades Comerciais*).¹⁷⁹

¹⁷⁶ Ve vztahu k úpravě LAV se tak jedná o rozšíření okruhu sporů, které mohou být v rámci rozhodčího řízení řešeny, neboť čl. 1 odst. 1 LAV vymezoval způsobilost předmětu sporu na práva nezadatelná; těmito právy jsou přitom práva týkající se otázek osobního postavení a svobody, pracovních vztahů v souvislosti s pracovními smlouvami a jsou jimi také práva přiznaná zákonem č. 32/2002 o základech sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (*Lei de bases da segurança social*).

¹⁷⁷ Srov. Pereira Barrocas, M., str. 25, viz kapitola 4.3.2 Rozhodčí smlouva.

¹⁷⁸ Srov. Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D., str. 10.

¹⁷⁹ Způsobilost stran uzavírat rozhodčí smlouvy může být dále zákonem omezena, podle čl. 1 odst. 5 NLAV může stát nebo jiný subjekt veřejného uzavírat rozhodčí smlouvu pokud je k tomuto zákonem oprávněn nebo pokud se předmět sporu týká soukromoprávního vztahu.

4.3.1.2 Rozhodčí smlouva

Platná rozhodčí smlouva je projevem vůle stran, kterými mohou být jak fyzické tak právnické osoby, podstoupit svůj spor v případě dobrovolného rozhodčího řízení k projednání před nezávislými rozhodci. Tato smlouva zároveň zakládá pravomoc rozhodců spor v rozhodčím řízení projednat a rozhodnout. Předmětem této smlouvy může být ve smyslu čl. 1 odst. 4 NLAV závazek nechat před rozhodci rozhodnout spor v majetkovém slova smyslu, ale mezinárodní rozhodčí řízení může být podle portugalské právní úpravy využito též k výkladu nejasných ustanovení, změnám či dodatkům smluv či k jiným záležitostem, které vyžadují zásah třetí strany, tj. nestranného rozhodce.¹⁸⁰ Přípustné je přitom dále i pozměňování smluv rozhodci podle čl. 437 odst. 2 CC v případě podstatných změn okolností, na jejichž základě založily strany svoje rozhodnutí uzavřít smlouvu, za předpokladu, že by následné plnění smluvních povinností bylo v rozporu s principem dobré víry a tento předpoklad nebyl již zahrnut v uzavírané smlouvě. Rozhodci mohou rovněž na základě ustanovení čl. 239 CC v souladu s předpokládaným projevem vůle stran nebo principem dobré víry doplňovat mezery ve smlouvách.¹⁸¹

Rozhodčí smlouva se v zásadě vyskytuje ve dvou formách. Toto rozdělení je přitom ve smyslu čl. 2 odst. 6 NLAV významné z hlediska vymezení předmětu rozhodčí smlouvy, neboť případné nedostatečné nebo nesprávné vymezení může vést k nezpůsobilosti předmětu být v rámci rozhodčího řízení projednáván. Lze tedy rozlišit ustanovení, ve kterém si strany *pro futuro* ujednají řešení sporu vzniklého mezi nimi v budoucnu v rámci rozhodčího řízení; takovýto typ ujednání se nazývá rozhodčí doložka (*cláusula compromissória*). Pokud se jedná o ujednání stran nechat rozhodci rozhodnout spor již existující, a to i takový, který je již projednáván v rámci soudního řízení, nazývá se smlouvou o rozhodci (*compromisso arbitral*).

Požadavek na formální náležitosti rozhodčí smlouvy stanoví ustanovení čl. 2 NLAV. Rozhodčí smlouva musí být zejména podle čl. 2 odst. 1 NLAV uzavřena v písemné podobě, jinak je podle čl. 3 NLAV neplatná. Za písemnou podobu se podle čl. 2 odst. 2 NLAV

¹⁸⁰ Jak však konstatoval v řízení o předběžné otázce, tj. rozhodnutí č. 102/81 Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH v. Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG z roku 1982 Evropský soudní dvůr, nemohou se rozhodci obracet s dotazy na Evropský soudní dvůr, neboť se rozhodce, který má rozhodnout spor mezi stranami na základě rozhodčí doložky ve smlouvě, není považován za soud členského státu ve smyslu čl. 177 Smlouvy o založení Evropských společenství, který odpovídá nynějšímu čl. 234 Smlouvy o fungování EU.

¹⁸¹ Srov. Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D., str. 12.

považuje uzavření rozhodčí smlouvy rovněž formou dopisů, telefaxu, telegramu či jiných telekomunikačních prostředků, u nichž existuje zaznamenanost v písemné podobě.¹⁸² Co se týče obsahových náležitostí, musí platně uzavřená rozhodčí smlouva obsahovat vymezení okruhu záležitostí, které mají být v rozhodčím řízení řešeny. Konkrétně, jde-li o smlouvu o rozhodci, musí být v této přesně stanoven merit sporu, kterého se projednání v rámci rozhodčího řízení týká; obdobně je v případě rozhodčí doložky nutné vymezit právní vztahy, z nichž vniknší spory mají být v rozhodčím řízení řešeny.

Zánik rozhodčí smlouvy je upraven čl. 4 NLAV. Rozhodčí smlouva může být zejména zrušena stranami, které jí uzavřely, a to až do vynesení rozhodčího nálezu. Není-li stanoveno v rozhodčí smlouvě jinak, smrt nebo zánik stran zánik rozhodčí smlouvy, resp. skončení rozhodčí řízení, nepůsobí.

4.3.1.3 Rozhodci

Rozhodce je osobou, které byla svěřena pravomoc rozhodnout spor mezi stranami v rámci rozhodčího řízení. V praxi se však nejčastěji vyskytuje názor, že rozhodce musí být znalcem v oboru nebo obchodníkem nebo právníkem,¹⁸³ ustanovení NLAV ani jiný právní předpis však podmínku dosaženého vzdělání, praxe či získání odborné kvalifikace nestanoví,¹⁸⁴ čímž se nicméně nevyklučuje možné zúžení požadavku na nutnou kvalifikaci rozhodce v rámci uzavřené rozhodčí smlouvy.

Hlavním zdrojem portugalské právní úpravy postavení rozhodců je Část II. (tj. čl. 8 – 17) NLAV. Základním předpokladem pro výkon funkce rozhodce je, jak stanoví čl. 9 odst. 1 NLAV plná způsobilost k právním úkonům fyzické osoby. Dalším předpokladem pro výkon funkce rozhodce je jeho nezávislost a nestrannost, když čl. 13 odst. 1 NLAV stanoví, že rozhodci jsou v případě svého jmenování do funkce stranou povinni uvést všechny skutečnosti, které by mohly vést k pochybnostem o jejich nestrannosti nebo nezávislosti, obdobně jsou kdykoliv v průběhu řízení bezodkladně uvést všechny skutečnosti, které by

¹⁸² Stejně požadavky na formu rozhodčí smlouvy stanoví i čl. 1 Panamské úmluvy.

¹⁸³ Srov. Rubino-Sammartano, M., str. 318.

¹⁸⁴ Srov. čl. 10 odst. 6 NLAV, podle kterého při ustavení rozhodce soudem tento musí přihlídnout k jeho kvalifikacím a v případě mezinárodního rozhodčího řízení by měl podpůrně přihlídnout k preferované odlišné státní příslušnosti osoby rozhodce od státní příslušnosti sporných stran.

mohly vést k pochybnostem o jejich nestrannosti nebo nezávislosti a které nebyly v době přijetí funkce známy.¹⁸⁵ Při posuzování shora uváděných kritérií nezávislosti a nestrannosti je třeba zároveň přihlídnout k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, který se již předmětnými otázkami několikrát zabýval. Pokud jde o nezávislost rozhodce nebo rozhodčího senátu, zde v rozsudku ve věci *Campbell a Fell v. Spojené království* ze dne 28. 6. 1984, předmětný soud dovedl, že je třeba přihlídnout ke způsobu ustavení rozhodce nebo rozhodčího senátu, existenci záruk proti venkovním tlakům, a k otázce, zda soud dojem nezávislosti vzbuzuje. V dřívějším rozsudku ve věci *Le Compte, Van Leuven a De Meyere v. Belgie* ze dne 23. 6. 1984 Evropský soud pro lidská práva dále konstatoval, že jedním z indikátorů nezávislosti rozhodujícího orgánu je právníké vzdělání jeho členů.

Současně je vhodné zmínit inkompatibilitu funkce rozhodce s funkcí soudce, resp. soudního úředníka, neboť jak vyplývá z čl. 13 zákona č. 21/85, o postavení soudních úředníků, ve znění pozdějších předpisů (*Estatuto dos magistrados judiciais*), nemohou soudní úředníci vykonávat za úplatu žádnou další soukromou nebo veřejnou funkci, vyjma právních činností vzdělávací nebo vědecké povahy a zastávání funkcí v odborových organizacích justičních orgánů.

4.3.1.3.1 Určení a jmenování rozhodců

Strany mají v rozhodčí smlouvě nebo na základě jiného dokumentu podle čl. 10 odst. 1 NLAZ zvolit rozhodce nebo rozhodčí senát nebo alespoň určit způsob jejich výběru, a to přímo v rozhodčí smlouvě nebo následně, stranami podepsaném, dokumentu. Strany přitom mohou též přenechat jmenování některého nebo všech rozhodců třetí straně, přičemž jak uvádí Blackaby; Partasides; Redfern; Hunter, jednou z často využívaných možností je svěřením této záležitosti stálému rozhodčímu soudu, který takovouto službu nabízí.¹⁸⁶

Funkce rozhodce je dobrovolná, nikdo nemůže být nucen tuto funkci přijmout, nicméně jakmile je předmětná funkce jednou přijata, váže se k tomuto úkonu vznik zákonem

¹⁸⁵ Jedná se o zásadní změnu oproti úpravě LAV, který podmínku nezávislosti a nestrannosti, resp. povinnosti rozhodce konstatovat důvody, pro které by bylo možné o jeho podjatosti pochybovat, neupravoval, když pouze v obecné rovině odkazoval na obdobná ustanovení ve vztahu k soudcům obecných soudů.

¹⁸⁶ Určení způsobu výběru rozhodce musí být dostatečně určité, nezahrnuje však samo o sobě žádný požadavek na kvalifikovanost.

stanovených povinností, přičemž případné odstoupení z funkce je podle čl. 12 odst. 1 NLAV možné, pouze pokud nastane nemožnost osoby funkci rozhodce vykonávat (viz níže). V případě, že by odstoupil rozhodce ze své funkce neoprávněně, nese, jak stanoví čl. 12 odst. 3 NLAV, odpovědnost za škodu tímto neoprávněným odstoupením způsobenou, tzn., jedná se o postup podle čl. 798 CC, tj. o uplatnění odpovědnosti z porušení smluvní povinnosti.¹⁸⁷

Podle čl. 8 odst. 1 NLAV může v rozhodčím řízení rozhodovat jediný rozhodce nebo senát složený z lichého počtu rozhodců, přičemž platí, že nedokáží-li se strany na počtu rozhodců dohodnout, sestává v takovém případě rozhodčí senát podle čl. 8 odst. 2 NLAV z rozhodců tří. Má-li v rozhodčím řízení rozhodovat senát složený z více rozhodců, stojí v čele tohoto senátu jeho předseda, v jehož jurisdikci je příprava a vedení rozhodčího řízení, a jehož volí stranami jmenovaní rozhodci.¹⁸⁸ V případě, že se stranami určení nedokáží na volbě předsedy rozhodčího senátu ve lhůtě 30 dnů od jmenování posledního z rozhodců stranami dohodnout, rozhodne o určení předsedy senátu na žádost kterékoliv ze stran příslušný soud¹⁸⁹. Stejný postup se aplikuje podle čl. 10 odst. 2 NLAV též v případě, kdy má ve sporu na základě rozhodčí smlouvy rozhodovat jediný rozhodce, na jehož volbě se nedokázaly strany rozhodnout a dále rovněž v případě, že jmenování rozhodce přísluší třetí straně, avšak tato nedokázala ve lhůtě 30 dnů od vyzvání kteroukoliv ze stran tuto smluvní povinnost splnit.

NLAV se oproti úpravě LAV nově vypořádává i s pluralitou subjektů jednotlivých stran (tj. strana sporu sestává z více osob). V případě, že má rozhodčí senát sestávat ze tří rozhodců, zvolí osoby na straně žalobce i na straně žalované každá po jednom rozhodci za svoji stranu.¹⁹⁰ Jinými slovy, pokud na straně žalobce v řízení vystupují tři osoby, musí se tyto dohodnout na osobě „svého“ rozhodce, přičemž stejný postup se aplikuje samozřejmě i při pluralitě osob na straně žalované. Nedokáží-li se subjekty na osobě „svého“ rozhodce dohodnout, jmenuje za ně rozhodce, na základě žádosti kterékoliv osoby, podle čl. 11 odst. 2 NLAV, příslušný státní soud.

¹⁸⁷ Odpovědnost za škodu vzniká např. podle čl. 43 odst. 4 NLAV v případě, kdy rozhodci úmyslně protahují rozhodčí řízení tak, aby celková délka řízení přesáhla zákonnou 12 měsíční lhůtu pro vydání rozhodčího nálezu.

¹⁸⁸ „V mnoho rozhodčích řízeních první a nejdůležitější úlohou stranou jmenovaného rozhodce je výběr a jmenování rozhodce předsedajícího.“ De Fina, A. A.: *The party appointed arbitrator in international arbitrations – Role and selection* In *Arbitration International*, Volume 15, Number 4.

¹⁸⁹ V obecné rovině je příslušnost státního soudu pro konkrétní věc upravena ustanoveními čl. 59 NLAV. Pokud jde o určení předsedy senátu na žádost kterékoliv ze stran, je příslušným státním soudem Odvolací soud v místě sídla rozhodčího řízení.

¹⁹⁰ Srov. Martins, S. et Valério, J.: *A nova lei de arbitragem: Principais alterações introduzidas*, Actualidad Jurídica Urfa Menéndez, 2012, str. 21

Formální náležitosti postupu pro jmenování rozhodců nejsou v NLAV přímo upraveny, lze je však nepřímo dovodit z ustanovení o přijetí mandátu dle čl. 12 NLAV. Jednotlivé strany tedy nejdříve jimi zvoleným rozhodcům oznámí svoji volbu jmenovat je jako rozhodce pro předmětný spor. Od předmětného oznámení následně běží rozhodci 15 denní lhůta pro písemné přijetí funkce podle čl. 12 odst. 2 NLAV přitom platí, že odmítne-li rozhodce ve stanovené lhůtě své jmenování nebo neprojeví-li konkludentně se svým jmenováním souhlas, hledí se na něj, jako kdyby funkci rozhodce nepřijal.

4.3.1.3.2 Námitky

Námitky obecně jsou jedním ze způsobů zajištění řádného průběhu rozhodčího řízení. Mohou směřovat jak proti osobě rozhodce (námitky podjatosti), tak proti věcné příslušnosti rozhodčího soudu daný spor projednat (námitka nepřislušnosti).

V případě námitek podjatosti proti osobě rozhodce platí, že tyto lze vznést, lze-li oprávněně pochybovat o jeho nezávislosti nebo nestrannosti. Strana, která rozhodce jmenovala nebo se na jeho jmenování podílela, je přitom podle čl. 13 odst. 3 NLAV oprávněna námitky vznést pouze v případě, kdy důvody, pro které by rozhodce nemohl být považován za nestranného nebo nezávislého, vyvstaly až po jeho jmenování do funkce. Postup uplatnění je ponechán na dohodě stran, přičemž v případě absence této dohody se postupuje podle čl. 14 odst. 2 NLAV, na základě kteréhož má strana k uplatnění námitek stanovenou lhůtu 15 dnů od ustanovení rozhodčího senátu, resp. 15 dnů od doby, kdy se o důvodech nestrannosti nebo nezávislosti rozhodce dozvěděla. Pro posouzení nepřislušnosti rozhodce se podpůrně aplikují příslušná ustanovení čl. 122 odst. 1 CPC, podle něž je podjatost rozhodce v rámci mezinárodního rozhodčího řízení splněna v případech, kdy by byl rozhodce nebo osoba, se kterou vede společnou domácnost, některou ze stran sporu nebo zástupcem některé ze stran sporu nebo by sám měl osobní zájem být jednou ze stran nebo pokud by byl v manželském, rodičovském nebo příbuzenském vztahu v linii přímé nebo pobočné s některou ze stran sporu či by měl být jejich zástupcem; dále v případech, pokud by měl ve sporu vystupovat jako zástupce nebo soudní znalec či by měl vypovídat jako svědek, anebo pokud je proti němu vedeno v souvislosti s výkonem jeho rozhodcovské funkce trestní řízení či občanskoprávní řízení o náhradě škody nebo je takové řízení vedeno s osobou, se

kteřou je v manželském, rodičovském nebo příbuzenském vztahu v linii přímé nebo pobočné. V případě odůvodněnosti vznesených námitek přitom platí, že rozhodce je povinen se své funkce sám vzdát; nevzdá-li se však své funkce dobrovolně a strana na své námitce trvá, rozhodne o předmětné námitce rozhodčí senát.

Co se týče námítka nepřislušnosti, koncepce NLAV vychází, obdobně jako úprava v rámci LAV, z tzv. *Kompetenz-Kompetenz* principu, podle kterého jsou rozhodci oprávněni k rozhodnutí o námitce své pravomoci na základě jejich vlastní jurisdikce.¹⁹¹ Námítka, že je rozhodčí senát k projednání věci zcela nebo částečně nepřislušný, jsou přitom strany podle ustanovení čl. 18 odst. 4 NLAV povinny vznést nejpozději zároveň s podáním vyjádření k předmětu sporu. Novinkou je však v tomto ohledu možnost přezkumu rozhodnutí rozhodčího senátu o vlastní kompetenci podle čl. 18 odst. 9 NLAV příslušným státním soudem, když v případě, že soud konečným a pravomocným rozsudkem shledá nepřislušnost rozhodčího senátu k projednání věci, rozhodčí řízení se tímto končí (a případný vydaný rozhodčí nález pozbývá vykonatelnosti).

4.3.1.3.3 Zánik funkce rozhodce

Jak stanoví čl. 15 odst. 1 NLAV, mandát rozhodce skončí, pokud je rozhodce *de iure* nebo *de facto* neschopen svojí funkci vykonávat, odstoupením z funkce nebo na základě dohody stran podle některého z těchto důvodů. Jinými slovy, zánik funkce rozhodce tedy může podle portugalské právní úpravy v případě mezinárodního rozhodčího řízení nastat na základě odstoupení z funkce, ztráty způsobilosti pro výkon funkce nebo vyloučením rozhodce rozhodčím senátem.

V případě, že funkce jmenovaného rozhodce zanikne, musí být ve smyslu čl. 16 odst. 1 NLAV jmenován rozhodce náhradní, a to podle stejného postupu, resp. kritérií, podle kterých byl jmenován rozhodce, jehož má tento náhradní rozhodce nahradit, nedohodnou-li se strany na postupu jiném nebo se dohodnou na možnosti pokračovat v řízení bez jmenování rozhodce náhradního.

¹⁹¹ Rozhodčí nález je však na základě čl. 46 NLAV soudně přezkoumatelný a nedostatek pravomoci rozhodců rozhodovat spor v rámci rozhodčího řízení může být až důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu, stejně jako může být z obdobných důvodů odmítnuta vykonatelnost nálezu podle čl. 48 NLAV.

4.3.1.3.3.1 Odstoupení z funkce

Možnost zániku funkce rozhodce odstoupením z funkce se podle čl. 12 odst. 1 NLAV váže na nemožnost jmenované osoby funkci rozhodce vykonávat, pokud nastanou důvody podjatosti rozhodce, nebo též v případě, kdy se ve smyslu čl. 18 odst. 1 NLAV strany nebyly s rozhodci schopny písemně dohodnout na náležitostech, jako jsou poplatky za rozhodčí řízení, náhrady vynaložených nákladů a záloh na tyto poplatky a náklady, nebyly-li již tyto skutečnosti upraveny v rozhodčí smlouvě, tj. pokud z rozhodčí smlouvy není zřejmé, jakým způsobem mají být placeny poplatky za rozhodčí řízení a hrazeny vynaložené náklady, a současně strany s rozhodci neupraví až do doby jmenování posledního z rozhodců tyto náležitosti písemně¹⁹², jsou v takovém případě rozhodci oprávněni z funkcí odstoupit.

Odstoupení z funkce z důvodu nemožnosti funkci vykonávat přitom musí být vázáno na objektivní důvody. Typicky se jedná o důvody zdravotního nebo osobního charakteru, na základě nichž nelze po rozhodci výkon funkce nadále spravedlivě požadovat. V případě, že by se však jednalo o odstoupení z funkce v rozporu s podmínkou nemožnosti výkonu funkce, tj. o odstoupení neoprávněné, odpovídal by podle čl. 12 odst. 3 NLAV stranám za tímto postupem způsobenou škodu.

Odstoupení z funkce z důvodu podjatosti nastává v případě uplatnění námitky podjatosti. Pokud je předmětná námitka podjatosti, na základě které je možné o nesplnění podmínky nezávislosti a nestrannosti rozhodce uvažovat, důvodná, je rozhodce povinen ze své funkce podle čl. 14 odst. 2 NLAV odstoupit.

4.3.1.3.3.2 Ztráta způsobilosti k výkonu funkce

Ztráta způsobilosti k výkonu funkce je jedním z dalších možných způsobu zániku funkce rozhodce. Tuto skutečnost NLAV sice výslovně nepresumuje, nicméně lze jí logicky dovodit z ustanovení čl. 9 odst. 1 NLAV, podle kterého mohou být rozhodci pouze fyzické

¹⁹² Celkově je možné konstatovat, že placení nákladů řízení, resp. poplatků za rozhodčí řízení je v obecné rovině v rámci NLAV upraveno oproti LAV mnohem podrobněji, a to zejména čl. 17 NLAV. Předmětné ustanovení kromě shora citovaného dále upravuje například postup pro snížení poplatků za rozhodčí řízení státním soudem, možnost ukončení rozhodčího řízení v případě prodlení stran s úhradou poplatků, atp.

osoby s plnou způsobilostí k právním úkonům. Pokud tedy nastane situace, kdy fyzická osoba, která byla jmenována do funkce rozhodce, plné způsobilosti k právním úkonům pozbude, ztratí tím i způsobilost pro výkon funkce rozhodce, tj. k zániku její funkce.

4.3.1.3.3 Vyloučení rozhodce

Posledním možným způsobem zániku funkce rozhodce v rámci mezinárodního rozhodčího řízení dle portugalské právní úpravy je vyloučení rozhodce rozhodčím senátem nebo státní soudem.

Vyloučení rozhodce rozhodčím senátem se váže na uplatnění námitky podjatosti s ohledem na podmínku nezávislosti a nestrannosti rozhodce; pokud rozhodce na základě podané námitky ze své funkce sám neodstoupí (tj. sám neshledá její opodstatněnost), rozhoduje o předmětné námitce podjatosti rozhodčí senát. Shledá-li tento předmětnou námitku opodstatněnou, podjatého rozhodce vyloučí. Rozhodne-li rozhodčí senát o námitce podjatosti tak, že tato není důvodná, je strana, která námitku podala, oprávněna se podle čl. 14 odst. 3 NLAV ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí o zamítnutí námitky obrátit na příslušný státní soud, aby o její námitce rozhodnul; uplatnění předmětného návrhu nicméně nebrání tomu, aby mohlo rozhodčí řízení nadále pokračovat a mohl být vynesena rozhodčí nález.

Státní soud je oprávněn o vyloučení rozhodce z funkce rozhodnout též v případě, pokud se strany nedokáží společně dohodnout na zániku funkce jmenovaného rozhodce s ohledem na nemožnost funkci vykonávat. Nastane-li předmětná situace, může se kterákoliv ze stran podle čl. 15 odst. 3 NLAV obrátit s návrhem na vyloučení rozhodce, který nemůže svou funkci vykonávat, na příslušný soud. Rozhodnutí soudu o případném vyloučení z funkce z rozhodce je přitom jednoinstanční, tj. není možné se proti němu odvolat.

4.3.1.4 Řízení

Pro řádný průběh rozhodčího řízení je nutná úprava procesní fáze. V obecné rovině je možné konstatovat, že procesní postupy jsou předmětem dohody sporných stran, v případě rozhodčího řízení institucionálního jsou dále upraveny řády stálých rozhodčích soudů a v neposlední řadě právními normami státu upravující průběh rozhodčího řízení.¹⁹³ Touto úpravou jsou v portugalském právním řádu zejména NLAV a příslušná ustanovení CPC, když procesní fáze rozhodčího řízení je upravena v Části V. (čl. 30 - 38) NLAV.

V případě mezinárodního rozhodčího řízení primárně platí, že podle čl. 49 odst. 2 NLAV se ustanovení pro vnitrostátní rozhodčí řízení aplikují s příslušnými úpravami i pro řízení mezinárodní. Na základě tohoto ustanovení je tedy nutné postupovat v souladu se základními principy, definovanými čl. 30 odst. 1 NLAV; těmito zásadami jsou přitom podle písm. a) předmětného ustanovení možnost přednesení obhajoby žalovanou stranou (tj. např. předkládat důkazy, protitvrzení apod.), b) rovné zacházení stran včetně přiměřené možnosti se před vynesením rozhodčího nálezu ústně nebo písemně se vyjádřit k předmětu sporu¹⁹⁴, c) ve všech fázích řízení postupovat v souladu se zásadou kontradiktornosti, kromě výjimek stanovených NLAV.

NLAV však současně garantuje volnost stran si procesní pravidla volně upravit, avšak vždy s podmínkou zachování základních principů, definovaných čl. 30 odst. 1 NLAV, a souladu s kogentními ustanoveními NLAV, přičemž toto určení jsou strany povinny upravit nejpozději do doby jmenování prvního rozhodce.¹⁹⁵ V případě, že strany v intencích shora uvedené procesní pravidla neupraví a současně není možné aplikovat ustanovení NLAV, postupuje rozhodčí senát na základě čl. 30 odst. 3 NLAV tak, jak uzná za vhodné, přičemž je však povinen specifikovat ustanovení upravující řízení před příslušnými státními soudy, která se rozhodl pro postup ve věci subsidiárně aplikovat.

¹⁹³ Srov. Rubino-Sammartano, M., str. 500.

¹⁹⁴ Tj. jedná se o jeden ze základních principů civilního řízení všeobecně, přičemž tento princip byl převzat z čl. 18 Vzorového zákona UNCITRAL a aplikaci principu *audiatur et altera pars*, který je dále podrobněji specifikován čl. 517 CPC.

¹⁹⁵ Srov.: Panamská úmluva v čl. 3 pro případ, kdy si strany procesní pravidla neurčily, stanoví postup podle procesních pravidel Komise pro mezi-americkou obchodní arbitráž (Inter-American Commercial Arbitration Commission).

4.3.1.4.1 Zahájení řízení

Není-li stranami dohodnuto jinak, rozhodčí řízení podle čl. 33 odst. 1 NLAV začíná doručením žádosti o postoupení sporu k rozhodnutí rozhodcům protistraně. Následně žalobce rozhodčímu senátu v jím stanovené, nebo stranami dohodnuté, lhůtě předloží svůj žalobní nárok, ve kterém označí důkazy pro svá tvrzení¹⁹⁶ a obdobně i protistrana, tj. žalovaný, předloží ve stanovené nebo dohodnuté lhůtě své vyjádření k žalobě, nedohodly-li se strany na jiných náležitostech předmětných podání, přičemž strana žalovaná může proti podané žalobě vznést svůj protinárok. Předmětná vyjádření je přitom možné, na základě čl. 33 odst. 3 NLAV, v průběhu rozhodčího řízení dále doplňovat a upravovat, nebylo-li stranami dohodnuto jinak nebo nebyl-li rozhodčím senátem tento postup vzhledem k možným průtahům řízení a absenci skutečného právního zájmu zamítnut.

Ve věci je možné na základě uvážení rozhodčího senátu vést ústní jednání, případně je možné postupovat bez jejich nařízení, tj. rozhodčí senát by v takovém případě rozhodoval pouze na základě předložených listin, resp. jiných důkazů. Rozhodčí senát je nicméně podle čl. 34 odst. 1 NLAV povinen na žádost strany nařídit jednání k provedení důkazu, vyjma případu, kdy si strany vzájemně ujednaly, že jednání nebudou v předmětném řízení nařizována.

4.3.1.4.2 Místo rozhodčího řízení

Určení místa rozhodčího řízení je v obecné rovině jednou z nejpodstatnějších náležitostí mezinárodního rozhodčího řízení. Místo řízení se může, avšak nemusí vztahovat k místu předmětu sporu, neboť jak upravuje ustanovení čl. 31 odst. 1 NLAV, podléhá volba místa řízení dohodě stran. V případě, že se strany nejsou schopny na místě, ve kterém má být řízení vedeno, dohodnout, zvolí místo řízení s přihlédnutím k rozhodným okolnostem kauzy a vhodnosti z pohledu stran sporu rozhodci. Praktičnost této úpravy se tak dotýká zejména případů, kdy stranami byli v rozhodčí smlouvě určeni rozhodci či byl upraven způsob jejich určení, avšak místo rozhodčího řízení upraveno nebylo nebo se na místě řízení strany nejsou

¹⁹⁶ Nepodání žaloby má přitom podle čl. 35 odst. 1 NLAV za následek ukončení rozhodčího řízení rozhodčím senátem.

schopny před jmenováním prvního z rozhodců dohodnout; rozhodci pak mohou vybrat podle povahy sporu místo řízení nejvhodnější.

Bez ohledu na určené místo řízení však může, nebylo-li stranami sjednáno jinak, řízení za účelem předložení důkazů nebo konání jednání probíhat podle čl. čl. 31 odst. 2 NLAV též i na jiném místě.

4.3.1.4.3 Dokazování

V mezinárodním rozhodčím řízením dokládají strany, obdobně jako v řízení před soudy, svá tvrzení předkládáním důkazů. V rámci NLAV však není postup při dokazování upraven subsidiárně, lze proto vycházet z příslušných ustanovení CPC, který jednotlivé důkazní prostředky a jejich provádění upravuje ustanoveními čl. 513 – 645 CPC, když přípustnými důkazními prostředky jsou svědecké výpovědi, účastnické výpovědi sporných stran, znalecké posudky, listinné důkazy, soudní ohledání, předložení movité nebo nemovité věci a právní domněnky a fikce.

Významnou změnou, kterou do úpravy mezinárodního rozhodčího řízení přinesl NLAV, je zásada volného hodnocení důkazů podle čl. 30 odst. 4 NLAV.¹⁹⁷ Tento princip dříve nebyl v rámci LAV nijak upraven, a z tohoto důvodu bylo na základě aplikace CPC nutno postupovat podle důkazní síly jednotlivých důkazních prostředků, stanovených CPC.

Další novinkou, kterou NLAV oproti úpravě v rámci LAV přinesl, je možnost ustavení znalce podle čl. 37 NLAV. Na základě odst. 1 předmětného ustanovení může rozhodčí senát, nebylo-li stranami dohodnuto jinak, na základě vlastního uvážení nebo na základě žádosti kterékoliv ze stran, ustavit jednoho nebo více znalců k objasnění specifikované otázky.¹⁹⁸ Současně platí, že rozhodčí senát může stranám uložit poskytnout ustavenému znalci součinnost, nutnou pro splnění úkolu, pro něž byl znalec ustaven. Ve smyslu čl. 37 odst. 2 NLAV se tedy jedná o povinnost stran poskytnout znalci informace či umožnit přístup k dokumentům nebo věcem, které mají být znalcem ohledány.

¹⁹⁷ Předmětné ustanovení stanoví, že pravomoc svěřená rozhodčímu senátu sestává z pravomoci rozhodnout o přípustnosti, relevanci a významu předložených nebo předkládaných důkazů.

¹⁹⁸ Jak stanoví čl. 37 odst. 4 NLAV, vůči osobě znalce lze, stejně jako vůči osobě rozhodce, vznést námitku podjatosti podle čl. 13 a 14 odst. 2 a 3 NLAV.

V případech, kdy je k provedení důkazů nutná součinnost jedné ze stran sporu nebo třetí osoby a tato součinnost není poskytnuta dobrovolně, může podle čl. 38 odst. 1 NLA V strana požadující provedení požadovaného důkazu se souhlasem rozhodčího senátu požádat o jeho zajištění příslušný státní soud a zaslání výsledku rozhodčímu senátu.

4.3.1.4.4 Zastoupení

Zastoupením se rozumí možnost stran zvolit si osoby, které je budou v rozhodčím řízení zastupovat nebo jim jinak pomáhat v řízení. Zastoupení právním zástupcem není upraveno přímo v rámci NLA V, aplikují se proto příslušné ustanovení čl. 35 CPC;¹⁹⁹ zastoupení tak vzniká buď veřejnoprávním nebo soukromoprávním dokumentem za podmínek stanovených ve vládním nařízení o notářích, č. 207/95 z 14. srpna 1995, ve znění pozdějších předpisů (*Código do Notariado*) a dalších zvláštních zákonech nebo výslovným prohlášením strany do spisu v jakékoli fázi řízení. Strana se může kromě toho nechat zastoupit v rozhodčím řízení rovněž zahraničním právním zástupcem, a to na základě čl. 2 směrnice č. 77/249 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (*Tendente a facilitar o exercício efectivo da livre prestação de serviços pelos advogados*).²⁰⁰ V případě investičních sporů, kdy je jednou ze stran Portugalská republika, je stát *ex offio*, tj. na základě čl. 9 vládního nařízení č. 203/2003 z 10. září 2003 o smluvním režimu pro velké investiční projekty (*Cria o regime contratual único para os grandes projectos de investimento*), zastupován Portugalskou Agenturou pro Investice a zahraniční obchod (*Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal*)²⁰¹).²⁰²

4.3.1.5 Rozhodnutí

Očekávanou formou rozhodnutí rozhodčího orgánu je v mezinárodním rozhodčím řízení v Portugalsku rozhodčí nález (Část VI.). S ohledem na potřebu řešit v rámci

¹⁹⁹ Tato úprava se podle čl. 2 zákona č. 49/2004 z 24. srpna 2004 o rozsahu působnosti advokátů a právních poradců, ve znění pozdějších předpisů (*Define o sentido e o alcance dos actos próprios dos advogados e dos solicitadores e tipifica o crime do procuradoria ilícita*) vztahuje i na rozhodčí řízení.

²⁰⁰ Právní zástupci z členských zemí EU jsou oprávněni vystupovat před portugalskými soudy pod vedením člena Portugalské advokátní komory nebo musí být sami členy Portugalské advokátní komory.

²⁰¹ Viz oficiální internetové stránky <http://www.portugalglobal.pt>.

²⁰² Srov. Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D., str. 11.

probíhajícího řízení i otázky procedurální je však rozhodčí senát oprávněn vydávat rozhodnutí i v jiných formách, tj. ve formě zatímních (Část IV., Hlava I.) a předběžných opatření (Část IV., Hlava II.).

4.3.1.5.1 Rozhodčí nález

Předpokládaným výsledkem, kterým se rozhodčí řízení končí, je vydání rozhodčího nálezu. Nebylo-li stranami ujednáno jinak, je možné ve věci rozhodnout, na základě čl. 42 odst. 2 NLAV obdobně jako v občanskoprávním řízení, částečnými rozhodčími nálezy nebo rozhodčím nálezem „úplným“. V případě, že ve věci rozhoduje rozhodčí senát, rozhodčí nález je, jak stanoví čl. 40 odst. 1 NLAV, vydán souhlasem prosté většiny rozhodců. Nelze-li většiny dosáhnout, rozhodne ve věci předseda rozhodčího senátu. Překážkou v tomto ohledu není odmítnutí hlasování o rozhodčím nálezem některým z rozhodců, neboť tuto skutečnost presumuje čl. 40 odst. 2 NLAV, který zároveň stanoví, že v takovém případě je možné vydat rozhodčí nález i bez rozhodce, který o něm rozhodl nehlasovat, neupravily-li si strany jinak. Současně však platí, že strany musí být o odmítnutí rozhodce hlasovat o rozhodčím nálezem následně vyrozuměny.

Formální náležitosti rozhodčího nálezu upravuje zejména čl. 42 NLAV, podle kterého musí být nález vyhotoven v písemné podobě, být podepsán rozhodcem nebo většinou rozhodců, kteří ve věci rozhodovali, případně předsedou rozhodčího senátu, přičemž v takovém případě je nutné uvést důvody nepodepsání rozhodčího nálezu zbývajících rozhodci. Dalšími formálními náležitostmi rozhodčího nálezu jsou podle portugalské právní úpravy odůvodnění rozhodnutí (nedohodly-li se strany na neodůvodňování rozhodnutí nebo na uzavření rozhodčího smíru podle čl. 41 NLAV) a datum a místo vynesení nálezu; podle čl. 42 odst. 5 NLAV též rozhodnutí o nákladech řízení, nebylo-li stranami dohodnuto jinak.

Rozhodčí nález musí být, jak stanoví čl. 43 odst. 1 NLAV, vydán a doručen stranám ve lhůtě 12 měsíců, která běží od přijetí funkce rozhodce posledním z nich.²⁰³ Předmětná lhůta může být stranami nebo rozhodnutím rozhodčího senátu jednou i vícekrát prodloužena o dalších 12 měsíců, přičemž sporné strany mohou v případě prodloužení doby pro vydání

²⁰³ Jedná se o odlišnou koncepci lhůty pro vydání nálezu vůči předchozí právní úpravě, neboť jak stanovil čl. 19 odst. 2 LAV, činila lhůta pro vydání rozhodčího nálezu 6 měsíců od doby jmenování prvního z rozhodců.

rozhodčího nálezu rozhodčím senátem souhlasně požadovat jeho vydání v původní, zákonné nebo jimi prodloužené lhůtě.²⁰⁴ Nevydání, resp. nedoručení rozhodčího nálezu v zákonné, příp. prodloužené lhůtě má přitom podle čl. 43 odst. 3 NLAV za následek bez dalšího ukončení rozhodčího řízení a zánik rozhodovací pravomoci ve věci jmenovaných rozhodců. Platnost sjednané rozhodčí smlouvy však zůstává zachována i nadále, tj. strany mohou iniciovat zahájení řízení nového.

Doručením rozhodčího nálezu stranám podle čl. 42 odst. 7 NLAV a marným uplynutím 30 denní, případně stranami jinak stanovené, lhůty pro uplatnění oprav v počtech, písařských nebo obdobných chybách²⁰⁵, nabývá rozhodčí nález účinku rozhodnuté věci (*res iudicata*)²⁰⁶ a stává se ve smyslu čl. 48 odst. 2 CPC vykonatelným jako rozhodnutí soudu prvního stupně; výkon rozhodčího nálezu vydaného v Portugalsku náleží podle čl. 90 odst. 2 CPC do působnosti soudu prvního stupně v místě konání rozhodčího řízení.

4.3.1.5.1.1 Přezkum rozhodčího nálezu

Jak již bylo uvedeno výše, strany v rámci mezinárodního rozhodčího řízení nedisponují možností odvolání proti rozhodčímu nálezu k státním soudům, nicméně na základě čl. 53 NLAV strany mohou v případě, že si tuto možnost výslovně sjednaly do rozhodčí smlouvy a zároveň upravily podmínky předmětného postupu, nechat na základě návrhu kterékoliv z nich nechat vydaný rozhodčí nález přezkoumat jiným rozhodčím senátem.

Přezkoumání rozhodčího nálezu je rovněž možné na základě čl. 51 Washingtonské úmluvy v případě sporů z investic, jež se podává generálnímu sekretáři Mezinárodního centra pro urovnávání investičních sporů (ICSID) prostřednictvím rozhodčího senátu, který ve věci rozhodoval, a to v subjektivní lhůtě 90 dnů, resp. nejdéle však ve lhůtě 3 let od vydání rozhodčího nálezu.

²⁰⁴ Úprava možnosti opětovného prodlužování doby pro vydání rozhodčího nálezu je opět koncipována odlišně oproti ustanovením LAV, když upřednostňuje princip smluvní volnosti stran, neboť původní právní úprava umožňovala pouze jedno prodloužení o dalších 6 měsíců.

²⁰⁵ Oprava rozhodčího nálezu podle ustanovení čl. 45 NLAV je oproti úpravě LAV institutem novým. Viz Braz, H.: Portugal mais próximo dos centros de arbitragem internacionais, Direito e Justiça, 2012: „Podle nové právní úpravy existuje možnost opravy věcných chyb rozhodnutí, přičemž strany mohou současně požadovat vyjasnění případných nejasností rozhodnutí.“

²⁰⁶ Tzn. tento nemůže být napadnutelný nebo znovuotevřený původními stranami nebo jejich nástupci. Jenkins, J. et Stebbings, J., str. 281.

4.3.1.5.1.2 Zrušení rozhodčího nálezu

Strany kromě sjednané možnosti přezkumu rozhodčího nálezu jiným rozhodčím senátem disponují možností napadnout rozhodčí nález žalobou o zrušení rozhodčího nálezu pro jeden z důvodů stanovených v čl. 46 odst. 3 NLAV u Odvolacího soudu ve lhůtě 60 dnů ode dne doručení rozhodčího nálezu, popř. od návrhu na opravu rozhodčího nálezu podle čl. 45 NLAV. Na základě předmětné žaloby, podané kteroukoliv ze stran, může státní soud rozhodnout o zrušení rozhodčího nálezu, a to pro některý z těchto důvodů:

- strana, která se zrušení dovolává, prokáže, že jedna ze stran rozhodčí smlouvy byla nezpůsobilá;
- uzavřená rozhodčí smlouva je podle rozhodného práva, případně podle NLAV neplatná;
- v řízení došlo k porušení některého ze základních zásad ve smyslu čl. 30 odst. 1 NLAV, přičemž toto porušení mělo přímý dopad na výsledek sporu;
- rozhodčí nález rozhoduje spor, který nebyl předmětem dle uzavřené rozhodčí smlouvy, případně obsahuje rozhodnutí mimo rámec rozhodčí smlouvy (tj. jedná se o nedostatek objektivní arbitrability);
- složení rozhodčího senátu nebo postup v řízení nebylo v souladu s ujednáním stran, za překladu, že to ujednání stran neodporovalo kogentním ustanovením NLAV, nebo nebylo v souladu s ustanoveními NLAV a tato skutečnost měla přímý dopad na výsledek sporu;
- rozhodčí senát rozhodl o vyšší částce, než která činila žalobní nárok, nebo o jiném než žalobním nároku, případně se zabýval otázkami, kterými se zabývat neměl, resp. nezabýval se otázkami, kterými se zabývat měl;²⁰⁷
- rozhodčí nález byl vydán v rozporu s ustavením čl. 42 odst. 1 a 3 NLAV.²⁰⁸

Soud dále rozhodčí nález zruší v případě, že zjistí, že předmět sporu nemůže být podle portugalského právního řádu v rámci rozhodčího řízení projednáván,²⁰⁹ nebo obsah rozhodčího nálezu je v rozporu se zásadami mezinárodního veřejného pořádku portugalského státu.

²⁰⁷ Srov. Bělohávek, A.: Arbitration, ordre public and criminal law: interaction of private and public international and domestic law, Kyjev, Taxon, 2009, str. 329.

²⁰⁸ Tj. jedná se o nedodržení požadavku na formální náležitosti rozhodčího nálezu, resp. absenci odůvodnění nálezu.

²⁰⁹ Např. bylo-li rozhodováno o právech osobnostních apod.

V souvislosti s uplatněním žaloby o zrušení rozhodčího nálezu u soudu je nutné podotknout, že ačkoliv se strana tohoto svého práva nemůže na základě čl. 46 odst. 5 NLA V vzdát, je třeba zároveň přihlídnout k výjimkám z této zásady. Podle čl. 46 odst. 4 NLA V totiž platí, že věděla-li strana v průběhu řízení o skutečnostech, které by byly důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu podle čl. 46 odst. 3 NLA V, avšak proti tomuto porušení ničeho nenamítala, resp. namítala po uplynutí lhůty, která je pro uplatnění předmětných námitek stanovena, nastává právní fikce vzdání se možnosti napadnout zrušení rozhodčího nálezu z důvodu, o kterém dotyčná strana věděla.²¹⁰

4.3.1.5.1.3 Uznání a výkon rozhodčího nálezu

Výkonem rozhodčího nálezu se v obecné rovině rozumí splnění povinnosti, uložené straně rozhodčím nálezem, když tato vychází z její soudní vynutitelnosti. Podle ustanovení čl. 48 odst. 2 CPC jsou rozhodnutí vydaná rozhodčími soudy (tzn. nálezy i opatření) vykonatelné za stejných podmínek jako rozhodnutí soudní. V případě, že ve věci není aplikována žádná mezinárodní smlouva, postupuje se při uznávání a výkonu zahraničního rozhodčího nálezu podle čl. 1094 až 1102 CPC. Příslušným soudem pro uznání takového nálezu je Odvolací soud (*Tribunal de Relação*) v místě bydliště osoby, proti které výkon rozhodčího nálezu směřuje.²¹¹ Jak se dále stanoví v čl. 90 odst. 2 CPC, soudem příslušným k výkonu rozhodčího nálezu vyneseno na území Portugalska je soud první instance (*Tribunal Judicial de Primeira Instância*) příslušný podle místa, ve kterém se rozhodčí řízení konalo.

Nicméně vzhledem ke skutečnosti, že Portugalská republika je signatářem řady mezinárodních smluv, ve většině případů uznání a výkonu rozhodčích nálezů, se aplikují tyto mezinárodní smlouvy o právní pomoci. Z dvoustranných mezinárodních smluv převažují smlouvy uzavřené se státy se společnou historicko-kulturní tradicí s Portugalskem, tj. Smlouva o právní pomoci mezi Portugalskem a Kapverdami z roku 1976 (*Acordo Judiciário entre Portugal e Cabo Verde*), Smlouva o právní pomoci mezi Portugalskem a Svatým Tomášem a Príncipe z roku 1976 (*Acordo Judiciário entre Portugal e S. Tomé*), Smlouva o

²¹⁰ Např. pokud ve věci rozhodoval za stranu rozhodce jiný, než kterého předmětná strana jmenovala, přičemž tato o záměně osob ve funkci rozhodce věděla, měla tuto skutečnost rozporovat již v průběhu rozhodčího řízení a nikoliv až po jeho skončení, tj. po vydání rozhodčího nálezu.

²¹¹ Srov. Fenn, P.; Davies, E.; O'Shea, M.: *Dispute resolution and conflict management in construction - an international perspective*, London, E & FN SPON, 1998, str. 504.

právní pomoci mezi Portugalskem a Guineou-Bissau, uzavřená v roce 1988 (*Acordo de Cooperação Jurídica entre a República Portuguesa e a República da Guiné-Bissau*), Smlouva o právní pomoci mezi Portugalskem a Mosambikem, uzavřená v roce 1990 (*Acordo de Cooperação Jurídica e Judiciária entre a República Portuguesa e a República Popular de Moçambique*) a Smlouva o právní pomoci mezi Portugalskem a Angolou z roku 1995 (*Acordo de Cooperação Jurídica e Judiciária entre a República Portuguesa e a República de Angola*).

Z vícestranných mezinárodních smluv, které se aplikují na postup při uznávání a výkonu rozhodčích nálezů, je třeba zmínit Washingtonskou úmluvu (podle čl. 54 každý smluvní stát Úmluvy uzná rozhodčí nález vydaný podle této Úmluvy jako závazný a bude na svém území vymáhat plnění peněžních závazků uložených v rozhodčím nálezu, jakoby se jednalo o konečné rozhodnutí soudu v tomto státě), dále Newyorskou úmluvu (podle ustanovení čl. I odst. 3 je uznání a výkon rozhodčího nálezu možné pouze na základě vzájemnosti uznání a výkonu portugalského rozhodčího nálezu na území jiného členského státu Newyorské úmluvy)²¹² a Panamskou úmluvu (podle čl. 4 se má při výkonu a uznání cizího rozhodčího nálezu postupovat stejně jako by byl rozhodčí nález vydán tuzemskými nebo cizími státními soudy a v souladu s procesní úpravou práva státu, kde má být rozhodčí nález vykonán, a v souladu s ustanoveními mezinárodních smluv).

Zvláštní subkapitolou, kterou je v souvislosti s výkonem rozhodčího nálezu třeba zmínit, je odepření jeho výkonu. Důvody pro odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu jsou přitom upraveny příslušnými ustanoveními NLAV, CPC, Panamské a Newyorské úmluvy. Jak stanoví čl. 48 odst. 1 NLAV, může strana, proti které výkon rozhodčího nálezu směřuje, odepřít výkon pro jakýkoliv z důvodů pro zrušení nálezu dle čl. 46 odst. 3 NLAV, za předpokladu, že k datu odepření výkonu rozhodčího nálezu nebyla žaloba o zrušení rozhodčího nálezu pro důvod, podle kterého strana odmítá výkon rozhodčího nálezu strpět, pravomocně zamítnuta, nebo pokud lhůta pro podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu marně uplynula.²¹³ Odepření výkonu podle režimu CPC je upraveno v rámci čl. 814 odst. 1 CPC, přičemž podle předmětného ustanovení lze výkon odepřít a) z důvodu absence nebo

²¹² Srov. Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D., str. 28.

²¹³ Bez ohledu na marné uplynutí lhůty pro podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu může soud přezkoumat podle čl. 820 CPC *ex offio* opodstatněnost žalobního důvodu podle čl. 46 odst. 3 písm. b) NLAV, tj. pokud předmět sporu nemůže být podle portugalského právního řádu v rámci rozhodčího řízení projednáván, nebo pokud je obsah rozhodčího nálezu v rozporu se zásadami mezinárodního veřejného pořádku portugalského státu; v takových případech může být návrh na výkon rozhodčího nálezu soudem zamítnut.

nevykonatelnosti rozhodčího nálezu, b) pochybení nebo nepřesnosti v řízení či chyby v soudním protokolu, pokud má toto pochybení za následek přímé ovlivnění podmínek výkonu rozhodnutí, c) z důvodu nedostatku v procesních domněnkách, na které závisí správnost rozhodnutí, d) chybného nebo neplatného předvolání při určovací žalobě, e) v případě neúčasti žalovaného v řízení prokázání skutečnosti, že již od začátku vykonávacího řízení je plnění závazku nemožné, nevymahatelné nebo nelikvidní, f) překážky *res iudicata*, g) z důvodu změny nebo zániku závazku, jež nastala až po skončení řízení, přičemž tato skutečnost je doložena příslušným důkazem (promlčení tohoto práva nebo závazku může být prokázáno jakýmkoliv způsobem), h) nebo z důvodu vydání rozhodnutí potvrzujícího právní úkon nebo smluvní ujednání bez ohledu na jeho neplatnost nebo nicotnost.

Důvody pro odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu podle čl. 5 odst. 1 Panamské úmluvy, které může strana vznést, jsou dále:

- a) procesní nezpůsobilost stran podle rozhodného práva,
- b) neplatnost rozhodčí smlouvy podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily, nebo pokud takové právo nebylo zvoleno, podle práva státu, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno,
- c) pokud strana, proti níž je nález uplatňován, nebyla dostatečným způsobem vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo následně o rozhodčím řízení nebo z jakéhokoliv důvodu nemohla uplatnit své požadavky,
- d) rozhodčí nález se týká sporu, pro který rozhodčí smlouva nebyla uzavřena nebo který není v mezích rozhodčí doložky či nález obsahuje rozhodnutí přesahující obsah úmluvy o rozhodci nebo rozhodčí doložky,
- e) složení rozhodčího senátu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran nebo při absenci takového ujednání se zákony země, ve které se rozhodčí řízení konalo,
- f) rozhodčí nález se dosud nestal pro strany právně závazným nebo byl zrušen nebo byl jeho výkon odložen příslušným orgánem státu, v němž nebo podle jehož právního řádu byl vydán.

Podle čl. 5 odst. 2 Panamské úmluvy je rovněž důvodem platného odepření uznání či výkonu rozhodčího nálezu nedostatek objektivní arbitrability nebo pokud by uznání nebo výkon rozhodčího nálezu bylo v rozporu s veřejným pořádkem, jestliže příslušný orgán země, kde se žádá o uznání a výkon, předmětný nedostatek shledá. Důvody pro odepření uznání a

výkonu podle čl. 5 odst. 1 a 2 Panamské úmluvy jsou přitom totožné s čl. V. odst. 1 a 2 Newyorské úmluvy.

4.3.1.5.2 Zatímní a předběžná opatření

Ustanovení NLAV se, oproti právní úpravě předchozí, nepoměrně obsáhleji věnuje též úpravě rozhodnutí, která nemají formu rozhodčího nálezu a kterými je nutno upravit některé procesní náležitosti,²¹⁴ tj. rozhodnutí, kterými se mají předjímat očekávaná rozhodnutí v rámci rozhodčího nálezu nebo se jimi má předběžně zajistit daný stav věci tak, aby později nebyla ohrožena vykonatelnost rozhodčího nálezu. Tato rozhodnutí mají formu zatímních rozhodnutí (čl. 20 a 21 NLAV) a opatření předběžných (čl. 22 a 23 NLAV).

Zatímní opatření jsou podle čl. 20 odst. 2 NLAV taková rozhodnutí, kterými lze rozhodnout do doby vydání finálního rozhodčího nálezu, která slouží k zachování nebo obnovení statu quo, k zabránění nebo zdržení se takových úkonů, které by mohlo ohrozit nebo znesnadnit průběh rozhodčího řízení samotného, k zabránění ztrátám na majetku, z nichž by mělo uspokojení dle vynesení rozhodčího nálezu plynout, nebo k zajištění důkazů, důležitých a podstatných pro vyřešení sporu. Zatímní opatření přitom může mít formu nálezu (tj. např. zatímní nález) nebo též jiného rozhodnutí a jsou rozhodčím senátem vydávána na základě žádosti kterékoliv ze stran po vyjádření protistrany. Oproti tomu předběžná opatření je možné na základě čl. 22 odst. 1 NLAV vydávat i bez vyrozumění strany druhé, neboť jak dále stanoví čl. 22 odst. 2 NLAV, je rozhodčí senát oprávněn vydávat předběžná opatření v případě, kdy by zveřejnění žádosti o vydání zatímního opatření straně, vůči které směřuje, mohlo vést ke zmaření zatímním opatřením sledovaného účelu. Nevýhodou předběžných opatření oproti zatímním opatřením je však skutečnost, že jsou závazná pouze pro strany sporu a podle čl. 23 odst. 3 NLAV nemohou být předmětem výkonu rozhodnutí státními soudy. Zároveň přitom platí, že předběžná opatření jsou účinná pouze po dobu 20 dnů od doby vydání rozhodčím senátem, tím však není dotčena možnost rozhodčího senátu přijmout takové zatímní opatření, které by z předběžného opatření obsahově vycházelo, případně jej upravovalo.

²¹⁴ Podle předchozí právní úpravy se postupovalo analogicky podle ustanovení čl. 381 – 445 CPC.

Jinými slovy je ve vztahu k zatímním a předběžným opatřením možné konstatovat, že předběžné opatření je rozhodnutím rozhodčího senátu „urgentní povahy“, tj. slouží zejména k zachování stávající situace, kdy není možné, vzhledem k nutnosti projednání, neprodleně vydat opatření zatímní.²¹⁵

4.3.2 Rozhodčí řízení institucionální

V rámci institucionálního rozhodčího řízení mají strany při mimosoudním řešení svého sporu s mezinárodním prvkem možnost nechat svůj spor rozhodnout jak u stálých rozhodčích soudů v Portugalsku, zřizovaným na základě zákona²¹⁶, tak u jednoho ze stálých rozhodčích soudů v zahraničí.²¹⁷ Existence rozhodčích soudů je založena čl. 209 odst. 2 CPR; podle tohoto ustanovení mohou existovat soudy námořní, rozhodčí a smírcí. Výhoda rozhodčího řízení před stálým rozhodčím soudem spočívá v existenci rozhodčích řádů vydávaných těmito institucemi. Na základě těchto řádů mají strany dopředu možnost vědět, jakým způsobem bude řízení konkrétně probíhat; u rozhodčího řízení ad hoc je v případě nezvolení si rozhodčího řádu pro postup v řízení tato jistota značně menší. Rozhodování sporu u stálých rozhodčích soudů se tedy řídí zákonem o rozhodčím řízení a rozhodčími řády vydávanými stálými rozhodčími soudy. Existence těchto rozhodčích řádů nevyplývá z LAV, z CPC ani z jiného zákona, je pouze faktickým stavem.

V Portugalsku využívají strany v rámci institucionálního rozhodčího řízení rozhodčích služeb nabízených některým ze stálých rozhodčích soudů, nazývaných arbitrážní centra (*Centros de Arbitração*). Tato centra musí být pod sankcí vysoké pokuty registrována u Ministerstva spravedlnosti Portugalské republiky,²¹⁸ přičemž registrační řízení provádí Kancelář pro alternativní řešení sporů při Ministerstvu spravedlnosti (*Gabinete para a resolução alternativa de litígios*). Jak lze nalézt na oficiálních stránkách Kanceláře pro alternativní řešení sporů, k datu poslední aktualizace, tj. ke dni 6. 4. 2011, v Portugalsku

²¹⁵ Srov. Martins, S. et VALÉRIO, J., str. 24.

²¹⁶ Jak stanoví čl. 62 odst. 1 NLAV, založení arbitrážních center podléhá souhlasu Ministerstva spravedlnosti, čímž však není dotčeno oprávnění arbitrážních center na základě vládního nařízení č. 425/86 z 27. 12. 1986 podle čl. 38 LAV.

²¹⁷ Viz kapitola 5 společná mezinárodní úprava.

²¹⁸ Aktuální seznam autorizovaných rozhodčích center je k nalezení na oficiálních internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti: http://www.dgpj.mj.pt/sections/gral/arbitragem/anexos-arbitragem/centros-de-arbitragem4174/downloadFile/attachedFile_f0/CA_authorizedos_lista.pdf.

působí celkem 36 registrovaných arbitrážních center, tj. specializovaných institucí, obchodních, profesních komor apod., v jejichž jurisdikci je rozhodovat spory v rámci rozhodčího řízení, přičemž tato centra vykonávají svojí činnost podle své místní příslušnosti a věcné a valorické působnosti.²¹⁹ Arbitrážní centra, která vykonávají svojí činnost v oblastech společenského významu a veřejného zájmu, mohou být finančně a technicky podporována státem prostřednictvím Kanceláře pro alternativní řešení sporů.²²⁰ Rozhodování sporů v rámci mezinárodní rozhodčího řízení však náleží pouze do jurisdikce dvou ze shora odkazovaných arbitrážních center, tj. Obchodního arbitrážního centra při Portugalské obchodní a hospodářské komoře a Arbitrážního centra při Advokátní komoře (viz níže).

4.3.2.1 Obchodní arbitrážní centrum při Portugalské obchodní a hospodářské komoře

Obchodní arbitrážní centrum (dále též jen „OAC“) se sídlem v Lisabonu působí při Portugalské obchodní a hospodářské komoře²²¹ (*Associação Comercial de Lisboa - Câmara de Comércio e Indústria Portuguesa*), přičemž kromě rozhodcovských služeb poskytuje také služby mediační ve veřejnoprávních i soukromoprávních, národních i mezinárodních hospodářských sporech. Rozhodčí činnost poskytuje OAC od roku 1987 na základě ministerské vyhlášky č. 9/87 z 29. ledna 1987. Řízení před arbitrážním centrem se řídí rozhodčím řádem, schváleným ve dnech 18. 6. a 29. 7. 2008, Rozhodčí Radou Arbitrážního centra Portugalské Obchodní a Hospodářské komory, účinný od 1. září 2008 (*Regulamento de Arbitragem*, dále též jen „RŘ“),²²² přičemž o nákladech rozhodčí řízení je rozhodováno na základě Pravidel o nákladech řízení. Obchodní arbitrážní centrum současně vede Listinu rozhodců,²²³ jimiž mohou strany nechat svůj spor rozhodnout.

²¹⁹ Působnost rozhodčího soudu projednávat předmět sporu pouze do konkrétní výše je omezena např. v případě rozhodčího soudu při Associação Portuguesa de Seguradores, Associação Portuguesa para a Defesa do Consumidor e o Automóvel Clube de Portugal, jenž je oprávněn řešit spory maximálně v hodnotě nepřevyšující €50.000.

²²⁰ Těmito podporovanými arbitrážními centry jsou v současnosti arbitrážní centra vykonávající svojí činnost v oblasti spotřebitelských sporů, sporů v automobilové oblasti, sporů z průmyslového vlastnictví, z administrativních sporů a pro oblast sporů o doménová jména. Aktuální seznam těchto podporovaných rozhodčích center lze nalézt na oficiálních internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti na adrese: <http://www.dgpi.mj.pt/sections/gral/arbitragem/anexos-arbitragem/centros-de-arbitragem/>.

²²¹ Viz oficiální internetová stránka Portugalské obchodní a hospodářské komory: <http://www.port-chambers.com>.

²²² Viz <http://www.acl.org.pt/Portals/0/PDF%27s/Regulamento%20de%20Arbitragem%202008.pdf>

²²³ Viz <http://en.acl.org.pt/Files/Documents/ListofArbitrators.pdf>.

4.3.2.1.1 Rozhodné právo

Otázka rozhodného práva, tj. podle jakých právních předpisů se bude při řešení sporu postupovat, je v RŘ upravena zejména ve čl. 35 a 36. Primárně se rozhodné právo stanoví na základě dohody stran. Strany jsou rovněž oprávněny nechat spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, tj. dle principu *ex aequo et bono*, přičemž tento postup musí být založen buď rozhodčí smlouvou, nebo jiným dokumentem, podepsaným před souhlasem prvního z rozhodců se svým jmenováním, a zároveň je podmíněn vyslovením souhlasu všemi ve věci příslušnými rozhodci. V takovém případě následně rozhodčí senát rozhoduje ve věci v souladu s rozhodným právem.

Při absenci volby rozhodného práva stranami, a pokud tyto ani nezvolily rozhodnutí sporu podle zásad spravedlnosti, vybere rozhodné právo podle čl. 36 odst. 1 RŘ rozhodčí senát. Přihlédne přitom k okolnostem, jichž se rozhodčí řízení týká, a také ke konkrétní povaze právních otázek, které mají být ve sporu vyřešeny. Jak dále stanoví čl. 37 RŘ, při rozhodování o rozhodném právu vezme rozhodčí senát rovněž v úvahu obchodní zvyklosti, které se mu s ohledem na povahu sporu zdají být relevantní.

4.3.2.1.2 Místo rozhodčího řízení

Místo konání rozhodčího řízení je upraveno ustanoveními čl. 14 RŘ. Jak stanoví odst. 1, řízení se musí konat buď v kancelářích arbitrážního centra,²²⁴ nerozhodne-li rozhodčí senát na základě vlastního uvážení nebo na základě jakékoliv ze stran podané žádosti jinak. V případě mezinárodního rozhodčího řízení si přitom mohou strany alternativně ujednat, že toto bude řízení podle čl. 14 odst. 2 RŘ probíhat i mimo území Portugalska.

4.3.2.1.3 Arbitrabilita sporu

Objektivní arbitrabilita sporů, k jejichž rozhodování je OAC příslušné, je vymezena v čl. 1 Rozhodčího řádu. V rámci mezinárodního rozhodčího řízení je tedy OAC oprávněno

²²⁴ Tyto kanceláře se nacházejí v hlavním městě Lisabonu a v Portu.

projednávat a rozhodovat spory hospodářské povahy, které se nevztahují k nezczitelným právům a které zároveň nejsou zvláštním zákonem zahrnuty do rozhodovací pravomoci soudů. Má-li přitom kterákoliv ze stran pochybnosti o příslušnosti rozhodčího soudu, může podle čl. 27 odst. 1 RŘ vznést nejpozději současně s vyjádřením na návrh na zahájení rozhodčího řízení námitku proti nepřislušnosti rozhodčího senátu. V případě, že již samotná námitka postačuje pro posouzení příslušnosti rozhodčího senátu, rozhodne o ní senát sám podle čl. 27 odst. 2 RŘ ve lhůtě 20 dnů. Je-li pro posouzení příslušnosti potřeba dalších důkazů, k jejich předložení rozhodčí soud vyzve²²⁵ stranu, která námitku nepřislušnosti podala, buď písemně ve dvacetidenní lhůtě,²²⁶ nebo pokud je to vhodné, aby tak učinila při mimořádně nařízeném jednání. Rozhodčí senát je povinen o své příslušnosti rozhodnout, jak stanoví čl. 27 odst. 4 RŘ, do dvaceti dnů od písemného předložení námitek proti nepřislušnosti nebo ode dne nařízeného jednání. Rozhodnutí, kterým je vyslovena příslušnost rozhodčího senátu, následně může být na základě čl. 27 odst. 5 RŘ přezkoumávána výhradně soudem v rámci případného řízení o zrušení vydaného rozhodčího nálezu.

4.3.2.1.4 Rozhodčí smlouva

Další nezbytnou náležitostí zakládající pravomoc OAC je existence platné rozhodčí smlouvy, jejímiž podstatnými náležitostmi musí být podle čl. 2 odst. 1 a čl. 3 odst. 4 RŘ ustanovení o ujednání stran podstoupit rozhodnutí o sporu Arbitrážnímu centru při Portugalské obchodní a hospodářské komoře a zároveň souhlas stran s použitím pravidel stanovených RŘ. Tato rozhodčí smlouva musí být, jak stanoví čl. 3 odst. 1 RŘ, obligatorně uzavřena v písemné formě, přičemž za dodržení tohoto požadavku se považuje rovněž uzavření rozhodčí smlouvy formou dopisů, telefaxu, telegramu či jiných telekomunikačních prostředků, u nichž existuje zaznamenatelnost v písemné podobě, za předpokladu, že je v nich vysloven souhlas s postupem v rámci rozhodčího řízení přímo nebo se v nich alespoň odkazuje na jiný dokument tento nutný souhlas obsahující.

²²⁵ Forma veškerých výzev, předvolání a oznámení je upravena v čl. 43 RŘ, který obligatorně stanoví podobu, která poskytuje důkaz o jejich přijetí, tj. konkrétně se jedná o doporučený dopis, doručení s doručenkou, fax nebo email.

²²⁶ Počítání lhůt je upraveno v čl. 44 RŘ, dle odst. 2 lhůty začínají běžet první pracovní den, který následuje po dnu přijetí výzvy, předvolání a oznámení podle čl. 43 RŘ.

Jak stanoví čl. 3 odst. 3 RŘ, rozhodčí smlouva zakládající pravomoc OAC může být v jakékoliv fázi řízení až do vydání rozhodčího nálezu zrušena dokumentem, podepsaným stranami nebo jinou formou podle čl. 3 odst. 2 RŘ. Tímto dokumentem rozhodčí pravomoc OAC zaniká, tj. jedná se o překážku v řízení, ve kterém tak nelze dále pokračovat.

V rozhodčí smlouvě si strany kromě rozhodnutí sporu OAC mohou fakultativně ujednat další též náležitosti vztahující se např. na jmenování rozhodců, zkrácení procesních lhůt podle čl. 41 RŘ, atd.

4.3.2.1.5 Rozhodci

Rozhodčí pravomoc projednávat konkrétní spor je svěřena rozhodcům, vedeným na Listině rozhodců. Způsobilost osoby vykonávat funkci rozhodce v mezinárodním rozhodčím řízení před OAC je vymezena čl. 6 RŘ, když rozhodci podle tohoto ustanovení musí být fyzickými osobami s plnou způsobilostí k právním úkonům. Výkon funkce rozhodce je dobrovolný, neboť jak stanoví čl. 9 odst. 1 RŘ, k výkonu funkce rozhodce nesmí být nikdo nucen. Zároveň se ovšem uvádí, že jakmile byla výzva k přijetí funkce jednou akceptována²²⁷, odstoupení je možné pouze v případě vyskytnuvší se nemožnosti výkonu funkce na straně jmenovaného.²²⁸ Nastane-li situace, že některý z rozhodců zemře nebo se dočasně stane výkonu funkce neschopným, musí být podle čl. 9 odst. 1 RŘ nahrazen jiným rozhodcem v souladu s vhodně upravenými pravidly příslušnými pro jmenování. Odstoupí-li rozhodce nebo se jeho jmenování stane právně neúčinné, bude, jak stanoví čl. 9 odst. 2 RŘ, nahrazen jiným rozhodcem stanoveným předsedou OAC.

Ve věci může rozhodovat, jak stanoví čl. 5 odst. 1 RŘ, buď jediný rozhodce, nebo rozhodčí senát složený ze třech rozhodců. Stranám je čl. 7 odst. 1 RŘ dána možnost ovlivnit složení rozhodčího senátu výběrem rozhodce nebo rozhodců jejich určením v rámci rozhodčí smlouvy nebo jiného následného stranami podepsaného dokumentu. V případě, že takto podle čl. 5 odst. 2 učiněno nebylo, musí rozhodčí senát sestávat z rozhodců tří.

²²⁷ Přijetí funkce je upraveno čl. 9 odst. 3 RŘ. Výslovným přijetím se rozumí jakýkoliv úkon jmenovaného, kterým dotyčný ukazuje svůj záměr působit jako rozhodce. O přijetí se rovněž jedná v případě, že jmenovaný do deseti dnů od oznámení o jmenování písemně tuto funkci neodmítne.

²²⁸ Fakticky se musí jednat o důvody, které nemožnost výkonu funkce způsobují z objektivního hlediska, tj. např. důvody zdravotního či rodinného charakteru apod.

Má-li být spor rozhodován jediným rozhodcem, na jehož výběru se však strany nedokázaly dohodnout, provede tento výběr v souladu s čl. 7 odst. 2 RŘ předseda OAC.²²⁹ Výběr rozhodce či rozhodců předsedou OAC se uskutečňuje podle čl. 13 odst. 1 RŘ ze seznamu rozhodců schváleného Rozhodčí radou a vedeného při OAC²³⁰. Výjimečně může předseda OAC vybrat i rozhodce neuvedeného na seznamu rozhodců, a to pouze v případech kdy technické kvalifikace žádného z rozhodců v seznamu nejsou dostatečné pro rozhodnutí projednávané věci. Rozhodce mimo seznam může být takto určen pouze jedenkrát, opakované jmenování je vyloučeno ustanovením čl. 13 odst. 2 RŘ.

Má-li být spor rozhodován třemi rozhodci a strany se nedokázaly vzájemně shodnout na složení rozhodčího senátu nebo alespoň na způsobu volby rozhodců, každá z nich podle čl. 7 odst. 3 RŘ zvolí jednoho z rozhodců. Třetí z rozhodců, který bude předsedou rozhodčího senátu, bude zvolen rozhodci jmenovanými stranami ve lhůtě 20 dnů od oznámení o jmenování zvolených rozhodců.

Předseda OAC kromě výše zmiňovaných případů rovněž vybírá podle čl. 7 odst. 5 RŘ rozhodce v případech, kdy má být spor rozhodován rozhodčím senátem složeným ze tří rozhodců a rozhodci, jmenovaní stranami se nedokázali společně dohodnout na výběru třetího z rozhodců, resp. se shodnout třetího rozhodce shodnout dokázali, ale tento jimi zvolený rozhodce jmenování následně nepřijal; předmětného třetího rozhodce následně vybere předseda OAC. Stejně tak vybere předseda OAC rozhodce podle čl. 7 odst. 4 RŘ za stranu, která byla oprávněna zvolit jednoho rozhodce, avšak neučinila tak. Předseda OAC vybírá za strany rozhodce podle čl. 8 odst. 2 RŘ též v případě, kdy na jedné straně vystupuje více subjektů, přičemž tyto se nedokázaly, navzdory povinnosti vytvořit seskupení žadatelů, na osobě jednoho rozhodce dohodnout.

Rozhodci musí být, jak stanoví čl. 10 odst. 1 RŘ, s ohledem na strany, nestranně jednajícími a nezávislími osobami.²³¹ V případě, že se během řízení vyskytnou okolnosti, které by mohly být důvodem pro vady v nezávislosti nebo nestrannosti, rozhodce musí

²²⁹ Tím je v současné době Bruno Carlos Pinto Basto Bobone.

²³⁰ Aktuální seznam rozhodců: <http://www.acl.org.pt/Portals/0/PDF%27s/Lista%20de%20C3%A1rbitros.pdf>.

²³¹ Za účelem dosažení tohoto předpokladu podepisuje osoba, která souhlasí se svojí funkcí rozhodce, prohlášení o nezávislosti a nestrannosti, ve kterém uvádí případné okolnosti, které by mohly zavdat pochybnosti o jeho nezávislosti nebo nestrannosti.

takovéto skutečnosti podle čl. 10 odst. 3 RŘ bezodkladně oznámit. V případě, že se pochybnosti o rozhodcově nezávislosti či nestrannosti vyskytnou, je možné na základě čl. 11 odst. 1 RŘ vznést námitku, o které následně rozhoduje předseda OAC. Námitku proti rozhodci je dále možné vznést v případě, že jsou na straně rozhodce jiné nedostatky, které jsou v rozporu s předpoklady stran dohodnutými při jeho určení.²³² Platí přitom, že strana podle čl. 11 odst. 2 RŘ, kromě výjimečných případů a případů, kdy se o okolnostech, které mohou ohrozit nezávislost nebo nestrannost rozhodce, dozví až po jmenování, nemůže vznést námitku proti rozhodci, kterého sama jmenovala. Námitka se podává v písemné podobě u předsedy Rozhodčího senátu ve lhůtě 15 dnů běžící od doby, kdy se strana o důvodech pro podání této námitky dozví. O podání námitky jsou vyrozuměny protistrana, rozhodce, proti kterému je námitka vznesena a dále rozhodci ostatní, pokud je spor rozhodován více rozhodci; kterákoliv z těchto osob se může do deseti dnů od podání k této námitce vyjádřit.

4.3.2.1.6 Průběh řízení

Mezinárodní rozhodčí řízení před OAC je zahajováno podáním žalobního návrhu tajemníkovi OAC stranou, která rozhodnutí sporu v rámci rozhodčího řízení iniciuje. Jak stanoví čl. 17 odst. 1 RŘ, k návrhu musí být přiložena rozhodčí smlouva zakládající pravomoc OAC nebo návrh rozhodčí smlouvy předkládaný druhé smluvní straně k jejímu přijetí. Tato žádost musí mimo jiné podle čl. 17 odst. 2 RŘ obsahovat názvy stran společně s jejich sídly a emailovými adresami, přesný popis nároku a důvodů jej zakládající, určení sporné částky předmětu sporu²³³ (není-li možné částku přesně vyčíslit, žalobce musí v žádosti uvést alespoň odhadovanou částku), další podrobnosti vztahující se na ustanovení rozhodčího senátu a další okolnosti, které považuje za relevantní pro rozhodnutí sporu.

Následně do pěti dnů od podání žádosti tajemník OAC na základě čl. 18 odst. 1 RŘ vyzve²³⁴ žalovaného, aby se ve lhůtě²³⁵ 30 dnů podle čl. 19 odst. 1 RŘ vyjádřil k nároku

²³² Tj. např. vyjde najevo, že rozhodce nemá požadované dosažené vzdělání, kvalifikaci apod.

²³³ Určení částky sporu je relevantní zejména s ohledem na určení odměny rozhodců a administrativních nákladů řízení. Způsob výpočtu odměny rozhodců a nákladů řízení je upraven v čl. 48 – 54 RŘ, jednotlivé sazby podle částky sporu se následně vypočítávají podle tabulek 1 a 2, které jsou součástí rozhodčího řádu.

²³⁴ Tato výzva, vyjádření a případně další odpovědi musí být, jak stanoví čl. 21 odst. 1 RŘ, podloženy veškerými důkazy dokládající tvrzené skutečnosti. Případně další dokumenty mohou být rozhodčím senátem připuštěny pouze v případech, že jejich přiložení k původním podáním nebylo možné nebo se jejich potřebnost ukázala být nezbytnou až v pozdější fázi řízení.

žalující strany a považuje-li to za vhodné, taktéž k ní uváděným důvodům, a dále k ustavení rozhodčího senátu a k určení okolností, které strana považuje za relevantní pro rozhodnutí sporu. K výzvě se podle čl. 18 odst. 2 RŘ přikládá kopie žalující stranou podané žádosti na zahájení rozhodčího řízení a dalších doprovodných dokumentů. Žalovaná strana je oprávněna ve svém vyjádření na výzvu vznést zároveň protinárok, pokud je vznesení protinároku právně přípustné a spadá pod rozsah definovaný rozhodčí smlouvou. Je-li tento protinávrh podáván, strana v něm musí uvést podle čl. 18 odst. 4 RŘ přesný popis svého nároku a důvodů jej zakládající a určit spornou částku předmětu sporu. Jak stanoví čl. 20 odst. 1 RŘ, toto vyjádření se zasílá zpět tajemníkovi OAC, který je následně do pěti dnů společně s doprovodnými dokumenty zašle žalující straně. Byly-li ve vyjádření žalované strany vzneseny námitky nebo protinárok, žalující strana na ně ve lhůtě 30 dnů musí odpovědět, ve stejné lhůtě pak žalovaná strana odpoví na případné námitky žalující strany k ní vznesenému protinávrhu. Nevyjádří-li se nebo neodpoví-li strana na vyjádření nebo nevznesení protinároku, tato skutečnost ji podle čl. 22 odst. 2 RŘ nezabavuje povinnosti prokazovat svůj nárok a dokázat svá tvrzení.

Po skončení všech podání předseda OAC podle čl. 26 odst. 1 RŘ určí složení rozhodčího senátu, jmenuje jednoho či více rozhodců, které mu přísluší jmenovat s ohledem na ustanovení rozhodčí smlouvy. Předseda OAC však rozhodce nejmenuje v taxativně vymezených případech podle čl. 26 odst. 2 RŘ, tj. v případech neexistence nebo zjevné neplatnosti rozhodčí smlouvy, v případě zjevného nesouladu mezi ustanoveními rozhodčí smlouvy a kogentními ustanoveními RŘ týkajícími se případů, ve kterých by rozhodčí smlouva umožňovala možnost odvolání proti vydanému rozhodčímu nálezu, dále kdy strana v souladu s ustanovením čl. 17 odst. 1 RŘ výslovně odmítne rozhodnutí v rámci rozhodčího řízení nebo se k řádně podané výzvě k zahájení řízení nevyjádří či v případech, kdy strany nezaplátí zálohu za náklady řízení v souladu s čl. 52 odst. 2 RŘ. Rozhodčí senát se podle čl. 26 odst. 3 RŘ považuje za ustavený vyslovením souhlasu všech rozhodců s jejich jmenováním.

Prvním úkonem ve věci samé po zahajovací fázi řízení je podle čl. 28 odst. 1 RŘ předvolání stran k předběžnému jednání. Jestliže je na základě ujednání stran rozhodčí senát oprávněn rovněž ke smírčímu řízení, pokusí se senát na základě čl. 28 odst. 2 RŘ urovnat spor

²³⁵ Tato lhůta může být podle čl. 19 odst. 2 RŘ na základě řádně odůvodněné žádosti prodloužena předsedou OAC až na dvojnásobek.

dosažením smíru. Je-li v průběhu nařízeného předběžného jednání nebo v další fázi řízení spor mezi stranami vyřešen, rozhodčí senát vydá, je-li k tomu vyzván, rozhodčí nález potvrzující toho vyřešení. Pokud dle úvahy rozhodčího senátu již samotné předběžné jednání postačuje pro rozhodnutí sporu, strany budou podle čl. 28 odst. 4 RŘ vyzvány k pronesení svých závěrečných řečí ústně, přičemž dohodnou-li se strany na formě písemné, musí tak učinit v rozhodčím senátem stanovené lhůtě v rozmezí od 15 do 20 dnů běžící shodně pro obě strany, nebylo-li jimi ujednáno jinak.

Dospěje-li rozhodčí senát po předběžném jednání k názoru, že je zapotřebí k rozhodnutí nutno předložit další důkazy, uvědomí v takovém případě strany nejpozději do 30 dnů od předběžného jednání podle čl. 29 odst. 1 RŘ o rozsahu sporných otázek, o kterých bude rozhodováno, a dále stanoví druhy důkazních prostředků, které mohou být stranami ve věci předloženy spolu s pravidly a lhůtami pro jejich předkládání, a případně stanoví další lhůty pro závěrečné řeči. Přípustnost důkazních prostředků je upravena čl. 30 odst. 1 RŘ; podle tohoto ustanovení je možné předložit všechny zákonem přípustné či stranami dohodnuté²³⁶ důkazy, nejdéle je však možné předložit, podle ustanovení čl. 31 odst. 4 RŘ, do závěrečných řečí stran. Po skončení dokazování rozhodčí senát předvolá strany k pronesení závěrečných řečí v místě řízení v určeném dni. Závěrečné řeči mohou být prezentovány jak ve formě ústní, tak i ve formě písemné, pokud se tak strany dohodnou. Jsou-li závěrečné řeči pronášeny ústně, rozhodčí senát je na základě čl. 31 odst. 3 RŘ oprávněn stranám povolit pořízení písemného memoranda. Poslední fází před samotným vynesením rozhodčího nálezu je poté formální ukončení řízení prohlášením.²³⁷

4.3.2.1.7 Rozhodčí nález

Vydání rozhodčího nálezu je očekávaným výsledkem rozhodčího řízení. Rozhodčí nález, jeho náležitosti a vydání je upraveno v rámci Čtvrté části RŘ. Nebylo-li stranami ujednáno jinak, rozhodčí nález musí být na základě čl. 32 odst. 1 RŘ vydán do dvou měsíců od prohlášení o ukončení řízení, přičemž tato lhůta může být případně odložena nebo

²³⁶ Tj. jedná se o jednotlivé důkazní prostředky upravené ustanoveními čl. 513 – 645 CPC.

²³⁷ Ve výjimečných případech však může být řízení znovuzahájeno. Jak stanoví čl. 31 odst. 6 RŘ, lze tak učinit za konkrétním účelem pouze v případě, existují-li pro tento úkon oprávněné důvody. Jako oprávněné důvody si lze přitom představit zejména nové, resp. nepředvídatelné skutečnosti, které nebyly ani nemohly být v průběhu řízení stranám ani rozhodčímu senátu známy, a které vyšly najevo až v této fázi řízení.

prodloužena se souhlasem stran nebo po předchozí konzultaci se stranami též na základě řádně odůvodněné žádosti rozhodčího senátu, případně z jeho vlastní iniciativy, předsedou OAC, a to podle čl. 32 odst. 5 RŘ i vícekrát. Rozhodce, který úmyslně brání vydání rozhodčího nálezu ve lhůtě, je pak na základě čl. 33 RŘ odpovědný za případnou škodu.

Forma rozhodčího nálezu musí být podle čl. 38 RŘ zásadně písemná. Obsahovými náležitostmi rozhodčího nálezu, vydávaného OAC, jsou uvedení sporných stran, odkaz na rozhodčí smlouvu, jména rozhodců včetně způsobu jejich jmenování, vymezení předmětu sporu, odůvodnění rozhodčího nálezu, ustanovení ohledně náhrady nákladů řízení, místo rozhodčího řízení včetně místa a data vydání rozhodčího nálezu, podpisy většiny rozhodců, případně též označení nesouhlasných hlasů a označení rozhodců, kteří nebyli schopni nebo odmítli rozhodčí nález podepsat.

Proti vydanému rozhodčímu nálezu není možné podat odvolání. Tato skutečnost vyplývá z ustanovení čl. 40 odst. 2 RŘ, když postoupení rozhodnutí sporu stranami OAC již přímo znamená vzdání se práva na odvolání.

4.3.2.2 Arbitrážní centrum při Advokátní komoře

Arbitrážní centrum při Advokátní komoře je arbitrážním centrem pro občanské, obchodní a správní spory (*Centro de Arbitragem de Litígios Cíveis, Comerciais e Administrativos da Ordem dos Advogados*, dále též jen „CAL“), přičemž svou rozhodčí činnost vykonává v rámci Národní rady svobodných povolání (*Conselho Nacional de Profissões Liberais*). Působí v Lisabonu při Advokátní komoře (*Ordem dos Advogados*),²³⁸ přičemž svoje služby poskytuje od roku 1993 na základě oprávnění Ministerstva spravedlnosti č. 21/93 z 5. května 1993. Rozhodčí řízení před CAL se řídí vydaným rozhodčím řádem – (*Regulamento de Arbitragem*, dále též jen „RA“) ze dne 16. 12. 2005; o nákladech řízení je rozhodováno podle Pravidel nákladů rozhodčího řízení a sazebníku nákladů rozhodčího a mediačního řízení (*O regulamento de custas de arbitragem e tabelas de custas de mediação e arbitragem*).

²³⁸ Viz oficiální internetové stránky Advokátní komory: <http://www.oa.pt>.

Okruh sporů, k jejichž rozhodování je CAL příslušný, je vymezen čl. 1 odst. 1 RA. Předmětem řízení před CAL může být spor mezi svobodnými povoláními, mezi svobodnými povoláními a jejich klienty nebo jakýkoliv jiný spor občanskoprávní, obchodněprávně nebo správně-právní povahy, který není zvláštním zákonem svěřen do pravomoci soudu nebo obligatorního rozhodčího řízení a který se zároveň nevztahuje k nepřevoditelným právům.²³⁹

4.3.2.2.1 Rozhodčí smlouva

Pravomoc CAL projednat v mezinárodním rozhodčím řízení spor mezi stranami může být založena výhradně platně uzavřenou rozhodčí smlouvou v jeho prospěch. Podstatnou náležitostí předmětné rozhodčí smlouvy je podle čl. 2 odst. 1 RA vyhotovení v písemné formě, přičemž za dodržení tohoto požadavku se považuje podle odst. 2 i rozhodčí smlouva v podobě dokumentu, podepsaného oběma stranami, formou dopisů nebo telekomunikačních prostředků, u nichž existuje zaznamenanost v písemné podobě a zahrnujících podpisy stran, za předpokladu, že je v nich vysloven souhlas s postupem v rámci rozhodčího řízení přímo nebo se v nich alespoň odkazuje na jiný dokument tento nutný souhlas obsahující.

4.3.2.2.2 Rozhodci

V rozhodčím řízení před CAL rozhoduje rozhodčí senát, který podle čl. 3 odst. 1 RA sestává z jednoho nebo ze tří rozhodců. Rozhodcem může být podle čl. 4 odst. 1 RA pouze fyzická osoba s plnou způsobilostí k právním úkonům. V případě absence dohody stran o počtu rozhodců může být jejich počet určen, s ohledem na povahu sporu, představenstvem CAL. Rozhodce, včetně předsedy rozhodčího senátu, jsou oprávněny jmenovat podle čl. 5 odst. 1 RA strany, a to buď přímo v rozhodčí smlouvě, případně v některém z následujících podání. Neučiní-li tak, budou k jmenování zvolených rozhodců ve stanovené lhůtě vyzvány představenstvem CAL.

V případě, že jsou rozhodci jmenováni stranami, podléhá tato volba schválení CAL. Přísluší-li jmenování rozhodce či rozhodců podle rozhodčí smlouvy, příp. jiného dokumentu,

²³⁹ Typicky se tak jedná v případě mezinárodního rozhodčího řízení o spor mezi portugalským advokátem a zahraničním klientem ze smlouvy o poskytování právních služeb.

představenstvu CAL, realizuje tento výběr rozhodců převážně ze seznamu rozhodců, vedeného generálním tajemníkem CAL. Jinými slovy, pokud strany samy vyberou rozhodce, kteří budou o jejich sporu rozhodovat, musí být tyto osoby dodatečně schváleny CAL. Odkáží-li strany v rozhodčí smlouvě pouze rozhodování o jejich sporu na CAL, s tím, že k jejich určení je CAL příslušný sám, jmenuje rozhodce v takovém případě představenstvo, přičemž rozhodcem může být i osoba na seznamu rozhodců neuvedená.

Funkce rozhodce při CAL je funkcí vykonávanou zásadně dobrovolně. Jakmile však rozhodce jednou funkci přijme, odpovídá za škodu případně způsobenou, a funkce se může podle čl. 6 odst. 1 RA vzdát pouze v případě závažných důvodů, pro něž by byl její výkon nemožný.²⁴⁰ Přijetí přitom nemusí být učiněno písemně ani explicitně, za přijetí funkce rozhodce se považuje, pokud osoba, která byla rozhodcem jmenována, začne jako rozhodce fakticky vystupovat, případně též v případech, kdy své jmenování ve lhůtě deseti dnů písemně k rukám představenstva neodmítne.

Rozhodce musí být osobou nezávislou a nestrannou. V případě pochybností o nedodržení těchto požadavků je rozhodce povinen o tomto písemně uvědomit generálního tajemníka CAL, s uvedením důvodů, které by mohly zavdat podezření o jeho nestrannosti, přičemž o této skutečnosti jsou bezodkladně vyrozuměny sporné strany. Strana, která rozhodce nejmenovala, ve výjimečných případech též strany, která „svého“ rozhodce jmenovala, mohou proti osobě rozhodce podat námitku podjatosti, o které následně rozhodne představenstvo CAL. Jedná-li se o přitom o nesrovnalosti ohledně ustavení rozhodčího senátu nebo o nedostatek pravomoci rozhodčího senátu²⁴¹, mohou být tyto skutečnosti podle čl. 15 odst. 4 RA namítány nejpozději ve vyjádření strany žalované k žalobě.

4.3.2.2.3 Průběh řízení

Mezinárodní řízení před CAL je podle čl. 10 odst. 1 RA zahajováno na základě žádosti o zahájení rozhodčího řízení, podávané ke generálnímu tajemníkovi CAL. Obsahem

²⁴⁰ Bude se přitom pravděpodobně jednat o okolnosti objektivně odůvodnitelné, jako např. zejména vážné zdravotní problémy apod.

²⁴¹ V případě, že rozhodčí senát dostatek pravomoci pro rozhodnutí sporu konstatuje, platí, že předmětné rozhodnutí, kterým dostatek pravomoci vyslovil, může být podle čl. 16 odst. 5 RA přezkoumáváno u soudu nejdříve až po vydání rozhodnutí ve věci samé.

předmětné žádosti přitom musí být přímý odkaz na sjednanou rozhodčí smlouvu, určení rozhodců, které je strana oprávněna jmenovat, případně návrh rozhodců, mají-li být tito jmenováni na základě dohody stran, a dále označení protistrany a vymezení předmětu sporu, včetně důvodů, ze kterých žalobce svůj nárok dovozuje.

Pokud jde o rozhodné právo, platí v řízení před CAL, že rozhodci ve věci rozhodují podle práva platného, nedohodly-li se strany podle čl. 22 RA na rozhodnutí sporu podle zásad spravedlnosti.

O podané žádosti následně CAL vyrozumí stranu žalovanou a zároveň poskytne této desetidenní lhůtu²⁴² pro vyjádření, přičemž strana žalované se v této odpovědi vyjádří k návrhům žalobce a současně podle čl. 11 odst. 2 RA určí rozhodce, které je příslušna jmenovat. Odpověď žalovaného může být rovněž koncipována jako protinávrh, přičemž v takovém případě je strana povinna uvést důkazní prostředky, které její nárok zakládají.

Po uplynutí lhůty pro vyjádření strany žalované následně představenstvo CAL jmenuje rozhodce, kterého jí ve smyslu čl. 12 odst. 1 RA případně podle rozhodčí smlouvy přísluší jmenovat a vyčíslí hodnotu předmětu sporu²⁴³ a hodnotu přípravného řízení. Po ustavení rozhodčího senátu a vyčíslení výše poplatků za rozhodčí řízení je věc podle ustanovení čl. 13 odst. 1 RA formálně předána generálním tajemníkem CAL rozhodčímu senátu, který ve věci následně rozhoduje podle pravidel stranami zvolených, a není-li těchto, podle příslušných ustanovení RA. Při volbě rozhodných pravidel stranami však musí být s ohledem na čl. 14 odst. 2 RA zachováno dodržení principu rovnosti stran, zásada kontradiktornosti a principu *audiatur et altera pars*, ať již ve formě písemné nebo ústní.

Rozhodčí senát následně vyzve stranu, která zahájení rozhodčího řízení iniciovala, k podání žaloby ve lhůtě, která nesmí být kratší než 20 dnů, ne však delší než dnů 30. S ohledem na ustanovení čl. 14 odst. 4 RA musí podaná žaloba rovněž zahrnovat rozhodné

²⁴² K běhu lhůt v řízení před CAL viz čl. 14 odst. 7 RA, jenž stanoví, že není-li stanoveno jinak, do běhu lhůt stanovených v rámci RA, případně určených rozhodčím senátem nebo představenstvem, se nezapočítávají soboty, neděle a svátky v místě rozhodčího řízení (Pozn.: svátky v místě rozhodčího řízení je třeba vzít i v rámci Portugalska, neboť zde existují svátky lokální, když v jiných částech země je běžný pracovní den).

²⁴³ Správné určení hodnoty sporu je rozhodné zejména s ohledem na stanovení výše poplatku za rozhodčí řízení podle Pravidel nákladů rozhodčího řízení. Rozhodnutí o vyčíslení hodnoty předmětu sporu je přitom možné, s přihlédnutím ke skutečnostem, které ve věci později vyjdou najevo, podle čl. 17 odst. 2 RA, revidovat. Nezaplacení poplatku za rozhodčí řízení, příp. jiných poplatků je přitom skutečností, která ve smyslu čl. 14 odst. 10 RA brání tomu, aby mohlo rozhodčí řízení dále pokračovat.

skutečnosti a vymezení právního důvodu, z níž žalobce svůj nárok dovozuje.²⁴⁴ Po obdržení žaloby následně vyzve představenstvo CAL stranu žalovanou, aby se ve stejné lhůtě k obsahu žaloby vyjádřila, přičemž v tomto ohledu se má za to, že v případě, pokud se strana žalovaná k podané žalobě nevyjádří, presumuje se podle čl. 15 odst. 2 RA její souhlas s žalobcem tvrzenými skutečnostmi.

Po provedení skončení písemných podání učiní rozhodčí senát pokus o smírné řešení sporu, přičemž jednání o uzavření smíru by mělo v takovém případě proběhnout v místě konání rozhodčího řízení. Koná-li se smírní jednání, rozhodčí senát v něm, podle čl. 16 odst. 2 RA, s přihlédnutím k jednotlivým zájmům stran, usiluje o nalezení vhodného řešení, ať již se jedná o meritum sporu či o další otázky se sporem související.

Nepodařilo-li se při jednání dospět ke smírnému řešení sporu, nebo neproběhlo-li toto jednání vůbec, jsou strany následně podle čl. 17 odst. 2 RA rozhodčím senátem vyzvány, aby ve lhůtě 10 dnů od doručení výzvy označily své důkazy a přiložily k nim příslušné dokumenty; platí přitom, že podle čl. 18 odst. 2 RA může být při rozhodčím řízení před CAL předložen jakýkoliv důkaz přípustný podle CPC.²⁴⁵ Do pravomoci rozhodčího senátu v řízení náleží, aby na základě vlastního uvážení nebo k žádosti kterékoliv ze stran pořizoval vyjádření účastníků řízení ke skutečnostem, provedl výslech třetích osob, vyžádal si předložení dokumentů od účastníků řízení nebo od třetích osob, ustavoval znalce a prováděl šetření, ohledání a kontroly. Po předložení důkazů následně rozhodčí senát nařídí ústní jednání, neujednaly-li si strany, že ústní jednání nařizováno být ve věci nemá.

4.3.2.2.4 Rozhodčí nález

Rozhodčí nález musí být v mezinárodním rozhodčím řízení před CAL vydán podle čl. 20 odst. 1 RA nejpozději ve lhůtě 6 měsíců, nedohodly-li si strany do doby ustavení rozhodčího senátu dobu odlišnou. Lhůta podle předmětného ustanovení začíná běžet k datu zaplacení poplatků za rozhodčí řízení, nebo nebylo-li těchto poplatků, k datu výzvy rozhodčího senátu k označení důkazů, přičemž tato lhůta může být, v případě sporů zvlášť komplikovaných, na žádost rozhodčího senátu, prodloužena představenstvem CAL až na

²⁴⁴ Tyto náležitosti musí splňovat dle předmětného ustanovení též podávané námítky a vyjádření k námítkám.

²⁴⁵ Tj. důkazní prostředky podle čl. 513 – 645 CPC (viz výše).

dvojnásobek své původní délky, tj. na jeden rok. V případě, že není možné rozhodčí nález vydat ve lhůtě stanovené stranami (byť prodloužené představenstvem), která byla stanovena jako kratší než 6 měsíců, přičemž tuto délku je možno považovat s přihlédnutím k objektivním okolnostem za odůvodnitelnou, může představenstvo CAL z vlastní iniciativy nebo na žádost rozhodčího senátu, za předpokladu, že lhůta pro vydání rozhodčího nálezu nebyla podstatnou náležitostí rozhodčí smlouvy, určit podle čl. 20 odst. 3 RA lhůtu jinou, přičemž i tuto lhůtu je možné výjimečně, na žádost stran nebo všech rozhodců, prodloužit až na dvojnásobek původní délky.

V případě, že o rozhodčí senát sestává z více rozhodců, je rozhodnutí o rozhodčím nálezu přijímáno většinou hlasů, přičemž platí, že rozhodování se musí účastnit všichni rozhodci. V případě, že není možné dosáhnout většiny, rozhodne ve věci podle čl. 21 odst. 2 RA předseda rozhodčího senátu.

Náležitosti vydávaného rozhodčího nález jsou upraveny čl. 23 RA, když podle předmětného ustanovení je nález vydáván v písemné formě a musí obligatorně obsahovat označení sporných stran, odkaz na příslušnou rozhodčí smlouvu, označení rozhodců včetně způsobu, jakým byli do funkce jmenováni, vymezení předmětu sporu a roli každé ze stran v něm, právní a skutkové odůvodnění rozhodnutí, vyjma případů, kdy bylo rozhodováno podle zásad spravedlnosti, rozhodnutí o nákladech řízení, označení místa řízení a místa a data vydání rozhodčího nálezu, podpis alespoň většiny rozhodců včetně případného vyznačení nesouhlasných názorů a též označení rozhodců, kteří nemohli nebo odmítnuli rozhodčí nález podepsat.

Po úplném uhrazení nákladů řízení, vzniklých CAL, je následně v souladu s čl. 24 odst. 2 RA zaslána každé ze stran jedna ověřená kopie vyhotovení rozhodčího nálezu, ověřená generálním tajemníkem CAL. Rozhodnutí vydávané v mezinárodním rozhodčím řízení je podle ustanovení čl. 25 RA konečné a není možné se proti němu odvolávat, čímž není dotčeno právo stran domáhat se zrušení rozhodčího nálezu soudem.

5. Společná mezinárodní úprava

Mezinárodní rozhodčí řízení není výlučně předmětem národní právní úpravy, ale zabývá se jím i právo evropské. Tato kapitola se tak alespoň v krátkosti zmíní o úpravě rozhodčího řízení v rámci EU a o stálých rozhodčích soudech působících mimo území České republiky a Portugalska, neboť se, navzdory vysoké využívanosti zahraničních rozhodčích institucí, jedná o téma velmi obsáhlé přesahující rámec této práce.

5.1. Evropská úprava

Vzhledem k faktu, že jsou Česká republika i Portugalská republika členskými státy Evropské unie, je důležité zmínit i právní úpravu rozhodčího z pohledu evropského práva. Mezi právními dokumenty zabývajícími se rozhodčím řízením na evropské úrovni je třeba zmínit Smlouvu o fungování Evropské unie, jež ve čl. 272 a 273 zakládá pravomoc Soudního dvora EU, tj. v případě podle čl. 272 rozhodovat na základě rozhodčí doložky obsažené ve veřejnoprávní nebo v soukromoprávní smlouvě uzavřené EU nebo jejím jménem a podle čl. 273 má Soudní dvůr rovněž pravomoc rozhodovat spory mezi členskými státy, které souvisejí s předmětem Smlouvy o EU a Smlouvy o fungování EU, jsou-li mu tyto spory předloženy na základě rozhodčí smlouvy, tedy v případech, kdy je jednou ze stran rozhodčího řízení buď EU nebo její členský stát.

Mezi dalšími významnými právními normami je taktéž třeba zmínit doporučení Evropské Komise č. 98/257/ES o zásadách pro orgány příslušné pro mimosoudní urovnání sporů²⁴⁶, které stanoví sedm nezávazných doporučení pro orgány mimosoudně rozhodující spotřebitelské spory,²⁴⁷ a doporučení Evropské Komise č. 2001/310/ES o zásadách, jež se týkají mimosoudních orgánů při konsensuálním řešení spotřebitelských sporů.²⁴⁸

²⁴⁶ Toto doporučení je důležité i vzhledem k rozsudku Soudního dvora EU ve věci Alassini (ve spojených případech C-317/08, C-318/08, C-319/08 a C-320/08), které v bodě 39 deklaruje povinnost smluvních států při upravování mimosoudního řízení jej vzít náležitě v úvahu.

²⁴⁷ Těmito zásadami jsou zásada nezávislosti orgánu, zásada transparentnosti řízení, zásada obžalovací, zásada efektivnosti, zásada legality, zásada svobody a zásada možnosti zastoupení strany.

²⁴⁸ Zásadami upravovanými tímto doporučením jsou zásada nestrannosti, zásada transparentnosti, zásada efektivnosti a zásada spravedlnosti.

5.2. Stálé rozhodčí soudy

Jak již bylo výše zmíněno v předchozích kapitolách, strany mohou k řešení svých sporů v rámci mezinárodního rozhodčího řízení využít služeb jak tuzemských rozhodčích institucí, tak rozhodčích institucí v zahraničí. Zahraniční stálé rozhodčí soudy nabízejí klientům služby prostřednictvím odborně kvalifikovaných specialistů pro jednotlivé oblasti jejich sporů, ovšem nutno dodat, že obvykle za cenu vyšší finanční nákladnosti.

Stálých rozhodčích soudů fungujících v zahraničí je celá řada. Významnost těchto institucí nelze jednoznačně definovat, nicméně mezi nejvýznamnějšími jsou tradičně v literaturách²⁴⁹ zmiňovány rozhodčí soudy při Mezinárodní obchodní komoře (ICC, *International Chamber of Commerce*), Stockholmské obchodní komoře (SCC, *Stockholm Chamber of Commerce*), Londýnský mezinárodní rozhodčí soud (LCIA, *London Court of International Arbitration*) a Americká rozhodčí asociace (AAA, *American Arbitration Association*). Tyto rozhodčí soudy si pro úpravu řízení vydávají rozhodčí řády či pravidla, pravidla o nákladech řízení, vedou si seznamy rozhodců či publikují doporučená znění rozhodčích doložek v jejich prospěch.

Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory se sídlem v Paříži je zřejmě nejvýznamnějším mezinárodním rozhodčím soudem vůbec; svojí činnost vykonává již od roku 1923. Působnost tohoto mezinárodního rozhodčího soudu se týká výhradně mezinárodních sporů. Řízení před tímto rozhodčím soudem se řídí soudem vydávanými řády. Posledním platným řádem pro rozhodčí řízení jsou Pravidla rozhodčího řízení, platná od 1. ledna 1998 včetně sazebníku poplatků účinného od 1. května 2010.²⁵⁰

Rozhodčí soud Stockholmské obchodní komory se sídlem ve Stockholmu je rozhodčí institucí s pravomocí rozhodovat spory jako mezinárodní, tak i vnitrostátní. Působí od roku 1917, jeho úlohou je vést rozhodčí řízení v souladu s řádem SCC včetně rozpisu nákladů řízení, účinných od 1. ledna 2010²⁵¹ či jinými pravidly nebo řády, bylo-li tak stranami ujednáno.

²⁴⁹ Např. Raban, P.; Born, G.; Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S.

²⁵⁰ Viz http://www.iccwbo.org/uploadedFiles/Court/Arbitration/other/rules_arb_czech.pdf.

²⁵¹ Viz http://www.sccinstitute.com/filearchive/3/35894/K4_Skiljedomsregler%20eng%20ARB%20TRYCK_1_100927.pdf.

Londýnský soud pro mezinárodní rozhodčí soud se sídlem v Londýně funguje od roku 1892. Jeho působnost je vymezena výhradně mezinárodními spory, řízení před tímto rozhodčím soudem se řídí Rozhodčími pravidly LCIA, účinnými od 1. ledna 1998.²⁵²

„Americká rozhodčí asociace je neziskovou organizací, která poskytuje administrativní, vzdělávací a rozvojové služby pro obecně rozšířené použití řízení na řešení sporů.²⁵³“ Sídlo této organizace je v New Yorku, její pobočky lze nalézt rovněž v Mexico City, Dublinu a výhledově též v Singapuru. Kompetentním orgánem pro řešení sporů v rámci AAA je Mezinárodní centrum pro řešení sporů, v jeho jurisdikci jsou spory jak mezinárodní, tak vnitrostátní. Řízení před Mezinárodním centrem se řídí Řádem pro mezinárodní řešení sporů, účinným od 1. června 2009, včetně sazebníku poplatků, účinného od 1. června 2010.²⁵⁴

²⁵² Viz http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/LCIA_Arbitration_Rules.aspx.

²⁵³ AAA Annual Report 1999, str. 3 *In* Raban, P., str. 168.

²⁵⁴ Viz <http://www.adr.org/si.asp?id=6449>.

6. Komparace

Obě shora rozebírané právní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení ad hoc, tj. úprava česká a portugalská, koncepčně vycházejí zejména z pojetí Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL z roku 1985, resp. 2006, který je ostatně předlohou právní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení i v mnoha dalších státech. Díky inspiraci zákonodárce tímto Vzorovým zákonem při tvorbě zákonů o rozhodčím řízení lze nalézt v rámci české a portugalské právní úpravy ustanovení stejná a obdobná, nicméně stejně tak je možné v těchto nalézt i ustanovení do jisté míry odlišná či některé instituty upravené jedním právním řádem, které druhý právní řád neupravuje vůbec atp. V této souvislosti je rovněž vhodné zmínit, že zatímco česká právní úprava zůstává od roku 1995, tj. od nabytí účinnosti ZRR, víceméně konzistentní, tj. zásahy do koncepce (mezinárodního) rozhodčího řízení lze veskrze hodnotit jako menšího rozsahu, portugalská právní úprava v nedávné době doznala i s ohledem na nový zákon o dobrovolném rozhodčím řízení (NLAV) změn podstatně zásadnějších. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto změny však byly již podrobněji rozebrány v rámci kapitoly Portugalská právní úprava, nebudu se jim v této části opětovně podrobněji věnovat. Celkově je nicméně možné konstatovat, že v souvislosti s novou aplikací NLAV se obě právní úpravy (mezinárodního) rozhodčího řízení, oproti dosavadní úpravě v rámci LAV, vzájemně spíše přiblížily.

Při porovnávání české a portugalské právní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení je kromě shora uvedených indikátorů rovněž třeba vzít v potaz vázanost obou států mezinárodními smlouvami, a to především v oblasti bilaterálních mezinárodních smluv o uznání a výkonu rozhodčích nálezů a smluv o právní pomoci, přičemž i z tohoto důvodu se budou závazky a pravidla pro výkon a uznání ve vztahu k jednotlivým státům odlišovat. Současně je též třeba přihlídnout k odlišnostem v úpravách mezinárodního rozhodčího řízení institucionálního, když rozhodčí řády vydávané jednotlivými stálými rozhodčími soudy, resp. arbitrážními centry jsou logicky utvářeny odlišnými sledovanými cíli, specifickými lokálními poměry a potřebami.

6.1 Odlišnosti v právních úpravách

Ustanovení, které jsou v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení mezi českým a portugalským právním řádem ve větší či menší míře odlišné, se v rozebíraných právních pramenech nachází poměrně značné množství, když rozdílnost některých ustanovení leckdy vyplývá pouze z rozdílnosti použité formulace a přirozeně též z odlišné stanovených délek procesních lhůt; v tomto ohledu proto bude níže poukázáno pouze na odlišnosti nejvýznamnějšího charakteru.

Odlišností mezi českou a portugalskou právní úpravou mezinárodního rozhodčího řízení ad hoc zřejmě nejzásadnějšího významu je samotná definice, resp. konstrukce mezinárodního prvku, tj. jaké řízení má být dle daného právního řádu jako rozhodčí řízení mezinárodního rozumu. V tomto ohledu je třeba zmínit, že se nejedná pouze o problém teoretický, neboť jeho správná interpretace může přímo ovlivnit použití příslušného předpisu, tj. např. rozhodčího řádu pro vnitrostátní rozhodčí řízení nebo řádu pro rozhodčí řízení mezinárodní.²⁵⁵ Zatímco se tedy česká právní úprava o výkladu termínu mezinárodního prvku nezmiňuje vůbec a pro jeho determinaci se tak používá např. čl. 1 odst. 3 Vzorového zákona UNCITRAL, v portugalském právním řádu, tj. konkrétně podle čl. 49 NLAV, je mezinárodní prvek definován poměrně jasně, když rozhodčí řízení považováno za mezinárodní, kdykoliv se týká mezinárodního obchodu. Ačkoliv ani tato zavedená konstrukce není zcela pregnantní a může vyvolávat jisté pochybnosti, zcela jistě poskytuje lepší vodítko pro určení mezinárodního prvku, tj. determinaci mezinárodního rozhodčího řízení než mlčící právní úprava česká.

Další odlišnost mezi českou a portugalskou právní úpravou je možno nalézt v oblasti úpravy nákladů řízení. Předmětný rozdíl se přitom vztahuje k možnosti rozhodců dle portugalské právní úpravy odstoupit z funkce, a to v případě, pokud z rozhodčí smlouvy není zřejmé, jakým způsobem mají být placeny poplatky za rozhodčí řízení a hrazeny vynaložené náklady, a současně strany s rozhodci neupraví až do doby jmenování posledního z rozhodců tyto náležitosti písemně, přičemž česká právní úprava se touto eventualitou vůbec nezabývá. Současně je rozhodnutí o nákladech řízení (nebylo-li stranami ujednáno jinak), včetně uvedení místa rozhodčího řízení a data vynesení, jednou z esenciálních náležitostí

²⁵⁵ Takto bylo např. dříve zvláštním předpisem upraveno mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení vedené před rozhodčím soudem při HK a AK ČR.

vydávaného rozhodčího nálezu podle NLAV, v režimu ZRŘ rozhodnutí o nákladech řízení součástí rozhodčího nálezu být nemusí, když těmito jsou podle § 25 ZRŘ výroková část, odůvodnění rozhodnutí a podpis alespoň většiny rozhodců.

Odlišností české právní úpravy rozhodčího řízení oproti právní úpravě portugalské jsou též ustanovení týkající se řešení sporů ze spotřebitelských smluv. Do českého právního řádu byla tato úprava implementována zákonem č. 19/2012 Sb., jenž obsahově vychází ze Směrnice Rady 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Obecně je přitom možné konstatovat, že režim řešení sporů ze spotřebitelských smluv v rámci rozhodčího řízení je oproti sporům „nespotřebitelským“ o poznání přísnější, když klade požadavky jak na formu a způsob uzavírané rozhodčí doložky podle § 3 odst. 5 ZRŘ, tak též na požadavky pro výkon funkce rozhodce pro rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv, včetně jejich zápisu do seznamu rozhodců, vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR. Portugalská právní úprava se však s problematikou řešení sporů ze spotřebitelských smluv v rámci rozhodčího řízení prozatím nevypořádá vůbec a z tohoto důvodu se na ní aplikují stejná ustanovení jako v případě sporů „nespotřebitelských“.

Další rozdíl mezi porovnávanými právními úpravami lze nalézt v oblasti rozhodčího řízení institucionálního, tj. ve fungování stálých rozhodčích soudů. Jak stanoví § 13 odst. 1 ZRŘ, stálé rozhodčí soudy mohou být v českém právním řádu zřízeny pouze jiným zákonem nebo jen tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon výslovně připouští. Na základě předmětného ustanovení tak v České republice svojí činnost fakticky vykonávají celkem tři stálé rozhodčí soudy, tj. jmenovitě Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR, Burzovní rozhodčí soud a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno, když pouze Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR je rozhodčím soudem s obecnou rozhodovací pravomocí. Situace v Portugalsku je v oblasti institucionálního rozhodčího řízení přitom zcela odlišná, když svoji činnost zde vykonává celkem 35 stálých rozhodčích soudů, zvaných arbitrážní centra, která podléhají autorizačnímu procesu Kanceláře pro alternativní řešení sporů při Ministerstvu spravedlnosti Portugalské republiky. Na druhou stranu je ovšem nutné poznamenat, že navzdory celkovému vyššímu počtu stálých rozhodčích soudů, spadá řešení mezinárodních sporů do jurisdikce pouze dvou arbitrážních center, tj. Obchodního arbitrážního centra při Portugalské obchodní a hospodářské komoře a Arbitrážního centra při Advokátní komoře.

Jako další významný rozdíl mezi českou a portugalskou právní úpravou mezinárodního rozhodčího řízení je možné zmínit postup po zrušení rozhodčího nálezu soudem. Jak stanoví § 34 odst. 1 ZRŘ, zruší-li soud rozhodčí nález z důvodů uvedených v § 31 písm. a), b), g) nebo h) ZRŘ, pokračuje k návrhu některé ze stran po právní moci rozsudku v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodne, přičemž věc již nelze v rozhodčím řízení projednat. Oproti tomu čl. 46 odst. 10 NLAV stanoví, že v případě zrušení rozhodčího nálezu soudem se stává, s ohledem na předmět sporu, rozhodčí smlouva opětovně účinnou, a nedohodly-li se strany jinak, lze věc v rámci rozhodčího řízení opětovně projednat.

Pro úplnost je možné uvést též další rozdíl mezi právními úpravami, který se však nevztahuje výlučně na oblast mezinárodního rozhodčího řízení, ale pro jeho důležitost je vhodné jej zmínit alespoň ve stručnosti. Jedná se o odlišnost v koncepcích nabytí způsobilosti k právním úkonům v plném rozsahu, když tato skutečnost může být v řízení rozhodná jak při posuzování subjektivní arbitrability, tak též při posuzování způsobilosti rozhodce k výkonu funkce. V českém právním řádu se nabývá plné svéprávnosti tradičně zletilostí,²⁵⁶ tj. dosažením 18 let věku, když okamžikem nabytí se v této souvislosti rozumí začátek dne, kdy fyzická osoba dosáhne 18 let věku; oproti tomu podle portugalského právního řádu se okamžikem nabytí způsobilosti k právním úkonům rozumí až konec dne, kdy fyzická osoba 18 let věku dosáhne.

6.2 Rozhodčí řízení de lege ferenda z pohledu českého práva

S ohledem na výše popsané rozdíly mezi českou a portugalskou právní úpravou mezinárodního rozhodčího řízení lze říci, že implementací některých ustanovení portugalské právní úpravy do úpravy české by bylo možné stávající českou úpravu zefektivnit. Zákodárce by si měl v tomto ohledu zejména uvědomit, že nekonformní a restriktivní úprava mezinárodního rozhodčího řízení povede k jeho menší využívanosti a pokud se Česká republika nechce stát zemí rozhodcovského „pravěku“, měla by současné moderní trendy reflektovat. Legislativní snahy by přitom měly směřovat především ke zvýšení důvěryhodnosti rozhodčího řízení mezi laickou a odbornou veřejností, která i přímo souvisí s

²⁵⁶ Resp. též podle § 30 odst. 2 NOZ přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svěprávnost nabytá uzavřením manželství se v takovém případě neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

jeho větší otevřeností. Je totiž nutné vzít v potaz fakt, že od vydání ZRŘ v roce 1994 uplynulo již 20 let; jak se během této doby ukázalo, některé prvky nejen v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení nebyly zákonodárcem upraveny i s ohledem na budoucí vývoj dostatečně, vhodným způsobem či dokonce vůbec. Na základě poznatků nabytých při studiu právní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení v Portugalsku by mohlo být vhodné, dle mého názoru, do české právní úpravy implementovat zejména tyto níže popsané změny, nebo alespoň tyto návrhy podrobit odborné diskuzi.

První možná změna se týká portugalské koncepce autorizace „českých arbitrážních center“, tj. rozhodčích institucí v rámci řízení ad hoc. Podle ustanovení § 13 odst. 1 ZRŘ mohou být stálé rozhodčí soudy zřizovány pouze jiným zákonem nebo jen tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon výslovně připouští. S ohledem na recentní judikaturu lze tak jasně pozorovat restriktivní snahy činnost arbitrážních center omezovat. Zákonodárce však, podle mého názoru, při snaze regulovat činnost rozhodčích soudů zašel příliš daleko, když fungování „nestálých“ rozhodčích soudů fakticky eliminoval. Domnívám se, že současný nastavený trend správným není a legislativní činnost státu by naopak směřovat k podpoře činnosti arbitrážních center, obzvláště s ohledem na zahlcenost státního soudnictví, přičemž pominout nelze ani finanční stránku věci, když zejména v případě mezinárodního rozhodčího řízení se může jednat o zajímavé finanční zdroje. Současně je vhodné doplnit, že podpora „českých arbitrážních center“ by byla zcela v souladu s rekodifikací soukromého práva, proběhnuvší ke dni 1. 1. 2014, a která se zcela jednoznačně vrací k upřednostňování tradičního principu smluvní volnosti stran.

Jednou z příčin, která zákonodárce k aplikaci shora popisovaných restriktivních tendencí vedla, bylo zcela jistě vymýcení leckdy „ne zcela standardních“ činností arbitrážních center, která se vyskytla zejména v některých (medializovaných) případech řešení sporů ze spotřebitelských smluv. Tento excesivní postup však, podle mého názoru, nelze paušalizovat, tj. na základě několika individuálních pochybení uplatňovat princip kolektivní viny a činnost arbitrážních center *a priori* zakazovat. Naopak, režim fungování těchto rozhodčích soudů je, podle mého názoru, de lege ferenda možné nastavit tak, aby například rozhodci těchto rozhodčích institucí museli splňovat stanovené kvalifikační požadavky, přičemž v tomto ohledu lze zcela jistě vyjít ze stávající úpravy vztahující se na kvalifikaci rozhodců, kteří mohou být určeni rozhodčí doložkou pro rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv podle § 35a a násl. ZRŘ. Uvažovat je možné například též o stanovení požadavku na minimální věk

rozhodce, tak jak je tomu například upraveno v řízení před BRS, byť věk rozhodce samozřejmě sám o sobě garancí správnosti rozhodnutí není. Minimální věk rozhodce by však představoval alespoň částečnou garanci zkušeností rozhodce, když v obecné rovině je, podle mého názoru, možné nicméně uvažovat tak, že prakticky jakákoliv změna, která by požadavky na kvalifikaci rozhodců zpřísnila, v konečném důsledku povede ke zvýšení důvěryhodnosti rozhodčího řízení mezi laickou a odbornou veřejností. Současně by též bylo možné taktéž uvažovat i o koncepci tzv. „dvourychlostního“ rozhodčího řízení, kdy by splnění stanovených autorizačních kritérií bylo předpokladem pro rozhodování sporů nad určitou finanční částku, tj. např. sporů, jejichž hodnota přesahuje částku 500.000,- Kč apod.

Další navrhovaná změna české právní úpravy se týká specifikace mezinárodního prvku. Absence relevantního ustanovení a „násilná“ aplikace čl. 1 odst. 3 Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži UNCITRAL je dalším důvodem způsobujícím právní nejistotu a v tomto ohledu se tudíž domnívám, že by zákonodárce měl postavit definici mezinárodní prvku (alespoň pro oblast rozhodčího řízení) najisto. Přinejmenším by tak mohlo být učiněno způsobem, jakým je koncepce mezinárodního rozhodčího řízení formulována v právní úpravě portugalské.

Třetí navrhovaná změna se týká obsahových náležitostí rozhodčí smlouvy. Domnívám se, že zákonodárce správně identifikoval problémy vztahující se k obsahu rozhodčí smlouvy v případě spotřebitelských sporů, které nově zahrnul do § 3 odst. 5 ZRŘ. Podle mého názoru by bylo vhodné tyto obsahové náležitosti rozšířit i pro okruh sporů „nespotřebitelských“. Předmětná změny by v obecné rovině zcela jistě vedla k poněkud vyšší míře formalismu rozhodčího řízení, na druhou stranu by však bezpochyby přispěla k důvěryhodnosti rozhodčího řízení v očích veřejnosti a v neposlední řadě by též předešla případným procedurálním komplikacím (např. v případě nákladů řízení).

Jako další navrhovanou změnou, která může být z pohledu rozhodčího řízení považována do jisté míry za „kacířskou“, neboť by do jisté míry negovala postavení rozhodčího řízení jako mimosoudního způsobu řešení sporu je otázka propojení bližšího s mocí soudní. Zde mám na mysli především koncepci odvolání ke státním soudům (jmenovitě např. Vrchním soudům), avšak jen u sporů některých (např. jen sporů, jejichž hodnota přesahuje 5.000.000,- Kč). Domnívám se, že by tato úprava opět přispěla ke zvýšení

transparentnosti a důvěryhodnosti, jež by v konečném důsledku vedla k vyšší míře využívání rozhodčího řízení a odlehčení již tak přetížené soustavě státních soudů.

Další navrhovaná změna se týká případu, kde má být rozhodce jmenován podle § 9 ZRŘ soudem. V případě mezinárodního rozhodčího řízení by bylo vhodné, podle mého názoru, do české právní úpravy zakotvit, za účelem zajištění osoby skutečně nezávislé a nestranné, preferenci státní příslušnosti rozhodce odlišné od státní příslušnosti sporných stran, tak jak upravuje čl. 10 odst. 6 NLA V.

Předposlední navrhovaná změna se týká možnosti jmenování náhradního rozhodce pro případ, že se stranou prvně jmenovaný (určený) funkce z jakéhokoliv důvodu neujme. Zákon o rozhodčím řízení tuto možnost sice nevyklučuje, nicméně strany, které rozhodčí smlouvu uzavírají, si tuto eventualitu leckdy ani neuvědomují a její explicitní zakotvení do ZRŘ by tak mohlo předejít případným komplikacím v popisovaných případech.

Poslední možná navrhovaná změna se týká úpravy nákladů řízení, resp. poplatků za rozhodčí řízení. Podle mého názoru by zákonodárce měl sjednotit poplatky za rozhodčí řízení ad hoc, a to způsobem obdobným, jako je tomu u řízení soudního na základě zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Domnívám se, že uzákoněný sazebník rozhodčích poplatků by přitom bylo možné přiměřeně aplikovat i na řízení před stálými rozhodčími soudy.

Pro úplnost, spíše jen do úvahy, bych rád zmínil též možnost do rozhodčího řízení (mezinárodního) inkorporovat řízení smírčí, tak jak je tomu zakotveno v rámci řízení, vedeného před Arbitrážním centrem při portugalské Advokátní komoře.

7. Závěr

Cílem této rigorózní práce poskytnout relevantní informace o ad hoc a institucionálním mezinárodním rozhodčím řízení v České republice a Portugalsku, a to včetně provedení analýzy předmětných právních úprav a aplikace získaných poznatků do české právní úpravy de lege ferenda. Tato práce tedy podrobně rozebrala jednotlivé prvky rozhodčího řízení, tj. arbitrabilitu sporu, mezinárodní prvek a rozhodné právo sporu, rozhodčí smlouvu a její formální náležitosti, postavení a funkci rozhodce, procesní stránku rozhodčího řízení (řízení ad hoc a řízení institucionálního před stálými rozhodčími soudy, resp. arbitrážními centry), rozhodčí nálezy a jejich vykonatelnost atd.

Na základě provedené analýzy je možné konstatovat, že česká i portugalská právní úprava mezinárodního rozhodčího řízení jsou si v mnohých aspektech podobné. Tato skutečnost vyplývá jednak z inspirace legislativců Vzorovým zákonem o mezinárodní obchodní arbitráži a dále též ze skutečnosti, že jsou oba státy signatáři řady významných mezinárodních smluv, tj. především Newyorskou úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, Washingtonskou úmluvou o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států, Ženevským protokolem o doložkách a rozsudím a Ženevskou úmluvou o vykonatelnosti cizích rozhodčích nálezů. Obecně je tedy možné konstatovat, že pokud jde o úpravu rozhodčího řízení ad hoc, převládají prvky společné, když tato skutečnost byla ještě umocněna přijetím NLAV, jakožto moderní podoby zákona o rozhodčím řízení, která reflektuje současný vývoj a trendy. Současně je možné uzavřít, že společné prvky lze najít též v úpravě mezinárodního rozhodčího řízení institucionálního, tj. v řádech stálých rozhodčích soudů v České republice i Portugalsku, které na druhou stranu, přirozeně reflektují lokální či profesní specifika.

Z provedené analýzy dále vyplynulo, že navzdory poměrně nedávné novelizaci zákona o rozhodčím řízení NRZ, resp. rekodifikací soukromého právo, v české právní úpravě mezinárodního rozhodčího řízení, ale i v úpravě rozhodčího řízení obecně, zůstaly některé problémy neřešeny. Tyto skutečnosti byly podrobněji nastíněny v kapitole věnující se komparaci českého a portugalského právního systému. V této souvislosti se domnívám, že by se, i s ohledem na budoucí osud rozhodčího řízení, měl zákonodárce těmito problémy pro futuro zaobírat, případně alespoň některé z nich podrobit odborné diskuzi.

8. Přílohy (doporučená znění rozhodčích doložek do smluv)

č. 1. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky:

"Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky podle jeho řádu jedním rozhodcem jmenovaným předsedou Rozhodčího soudu."

č. 2. Burzovní rozhodčí soud:

a) v případě tří rozhodců:

„Všechny spory vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní (včetně otázek jejího vzniku, zániku či platnosti) budou rozhodovány v rozhodčím řízení třemi rozhodci, přičemž každá ze stran jmenuje jednoho rozhodce z osob zapsaných na seznamu rozhodců Burzovního rozhodčího soudu při Burze cenných papírů Praha, a.s. (BRS) a tito rozhodci zvolí předsedajícího rozhodce taktéž z osob zapsaných na seznamu rozhodců BRS. V případech, kdy jedna ze stran rozhodce podle předchozí věty rozhodce nejmenuje nebo kdy rozhodci jmenovaní stranami předsedajícího rozhodce nezvolí, jmenuje chybějícího rozhodce z osob zapsaných na seznamu rozhodců BRS předsednictvo BRS způsobem uvedeným v Řádu BRS ve znění účinném v době zahájení rozhodčího řízení (Řád). Na postup ve sporu se přiměřeně použije Řád BRS včetně souvisejících předpisů. Místem rozhodčího řízení bude Praha, jazykem rozhodčího řízení bude čeština a administrativní podporu rozhodčímu řízení bude poskytovat BRS v souladu s citovaným ustanovením Řádu.“

b) v případě jednoho rozhodce:

„Všechny spory vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní (včetně otázek jejího vzniku, zániku či platnosti) budou rozhodovány v rozhodčím řízení jediným rozhodcem určeným z osob zapsaných na seznamu rozhodců burzovního rozhodčího soudu při Burze cenných papírů Praha, a.s. (BRS) dohodu stran. V případech, kdy se strany na osobě jediného

rozhodce nedohodnou do 30 dnů ode dne, kde první z nich osobu rozhodce navrhla, jmenuje jej na návrh stran nebo kterékoli z nich předsednictvo BRS způsobem uvedeným v Řádu BRS ve znění účinném v době zahájení rozhodčího řízení (Řád). Na postup ve sporu se přiměřeně použije Řád BRS včetně souvisejících předpisů. Místem rozhodčího řízení bude Praha, jazykem rozhodčího řízení bude čeština a administrativní podporu rozhodčímu řízení bude poskytovat BRS v souladu s citovaným ustanovením Řádu.“

č. 3. Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno:

„Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Českomoravské komoditní burze Kladno podle jeho Řádu.“

č. 4. Obchodní arbitrážní centrum při Portugalské obchodní a hospodářské komoře:

„Všechny spory vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti z ní budou s konečnou platností rozhodovány podle Rozhodčího řádu Obchodního arbitrážního centra při Portugalské obchodní a hospodářské komoře (Centrem pro obchodní arbitráž), jedním nebo více rozhodci jmenovanými podle ustanovení Řádu.“

č. 5. Arbitrážní centrum při Advokátní komoře:

1. Všechny spory související s výkladem, prováděním, porušením a neplatností Smlouvy budou řešeny rozhodčím senátem, ustaveným v rámci pravomocí CAL - Arbitrážního centra pro občanské, obchodní a správní spory při Advokátní komoře, podle následujících podmínek:

a) rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel Rozhodčího řádu CAL a v případě otázek neupravených v první řadě podle předpisů rozhodci určených, není-li ani jich,

ustanoveními zákona o dobrovolném rozhodčím řízení, případně podle občanského soudního řádu;

b) pokud jde o náklady řízení, bude postupováno podle Pravidel nákladů rozhodčího řízení a Sazebníku nákladů rozhodčího řízení CAL, v případě jejich absence podle Nařízení o nákladech řízení.

c) Rozhodčí senát sestává ze třech rozhodců, když každá ze stran jmenuje jednoho rozhodce a tito jmenovaní rozhodci volí rozhodce třetího;

d) Pro případ, že některá ze stran rozhodce nezvolí nebo se jmenovaní rozhodci nedohodnou na volbě rozhodce předsedajícího, bude tento určen předsedou Lisabonské okresní rady Advokátní komory.

e) Rozhodčí senát rozhoduje podle platného práva a proti jeho rozhodnutí není odvolání přípustné, čímž není dotčeno právo domáhat se zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení zákona o dobrovolném rozhodčím řízení [příp. „(...) a proti jeho rozhodnutí je přípustné podat odvolání a domáhat se zrušení za podmínek zákona o dobrovolném rozhodčím řízení“].

2. Rozhodčí řízení se obvykle koná v prostorách CAL v sídle Lisabonské okresní rady Advokátní komory, přičemž může, v případě, že jsou shledány relevantní důvody, na základě nařízení centra nebo na žádost kterékoliv ze stran proběhnout pokus o smír, proběhnout provádění důkazů, výslech účastníků a vyhlášení nálezu též v určených pobočkách Advokátní komory.

9. Seznam použité literatury

1. Bělohlávek, A.: Arbitration, ordre public and criminal law: interaction of private and public international and domestic law, Kyjev, Taxon, 2009
2. Bělohlávek, A.: Nový Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Právní rozhledy 20/2012, 2012
3. Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: komentář, Praha, C. H. Beck, 2004
4. Bernardini, P.: The Role of The International Arbitrator in Arbitration International, Volume 20, Number 2, 2004
5. Bezouška, P. et Kocina, J.: Právní povaha rozhodčího řízení – aplikační problémy in Právní rádce 16/2010, 2010
6. Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, J.M.: Redfern & Hunter on International Arbitration, The Kluwer International, 2009
7. Born, G.: International commercial arbitration: commentary and materials, Kluwer Law International, 2009
8. Braz, H.: Portugal mais próximo dos centros de arbitragem internacionais, Direito e Justiça, 2012
9. Crha, M.: Arbitrabilita spotřebitelských a pracovněprávních sporů In Právo pro podnikání a zaměstnání 9/2010, 2010
10. De Fina, A. A.: The party appointed arbitrator in international arbitrations – Role and selection In Arbitration International, Volume 15, Number 4
11. Drápal, L., Bureš, J.: Občanský soudní řád I, II, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2009
12. Fenn, P.; Davies, E.; O'Shea, M.: Dispute resolution and conflict management in construction - an international perspective, London, E & FN SPON, 1998
13. Ferros, P.: A nova lei de arbitragem voluntária, Ccontentioso e arbitragem 1/2012, 2012
14. Forejt, A.: Řešení sporů v rozhodčím řízení, Praha, Prospektum, 1995
15. Herboczková, J.: Způsoby výběru práva rozhodného pro meritum sporu v mezinárodním rozhodčím řízení, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012
16. Hill, R.: On-line Arbitration: Issues and Solutions in Arbitration International, Vol. 15, No. 2
17. Hrabec, J.: Jeden případ libovůle obecného soudu ve vztahu k rozhodčímu řízení In Právní rozhledy č. 22/2010, 2010

18. Jenkins, J. et Stebbings, J.: International construction arbitration law, Kluwer Law International, 2006).
19. Kalenský, P. in Mothejzíková, J., Steiner, V. a kol. Zákon o rozhodčím řízení. Komentář. Praha: C. H. Beck, 1996
20. Klein, B. et Doleček, M., M.: Meritum - Rozhodčí řízení, Praha, ASPI, a. s., 2007
21. Lew, J.; Mistelis, L.; Kröll, S.: Comparative international commercial arbitration, The Hague, Kluwer Law International, 2003
22. Lisse, L.: Rozhodčí doložky arbitrážních center ve světle recentní judikatury In Právní rádce 10/2010, 2010
23. Lisse, L.: Rozhodčí řízení de lege ferenda In Právní rádce 1/2011, 2011
24. Martins, S. et Valério, J.: A nova lei de arbitragem: Principais alterações introduzidas, Actualidad Jurídica Uría Menéndez , 2012
25. Mistelis, L. et Brekoulakis, S.: Arbitrability: International & comparative perspectives, Kluwer Law International, 2009
26. Morais Leitão, J. et Moura Vicente, D.: International handbook on commercial arbitration, Kluwer Law International, 2002
27. Moura Vicente, D.: International Arbitration and the recognition of foreign arbitral awards in Portugal, LLP Professional Publishing, 2006
28. Pauknerová, M: Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy 12/2003, 2003
29. Pereira Barrocas, M.: Lei de Arbitragem Comentada, Almedina, Coimbra, 2013
30. Pietrowski, R.: Evidence in International Arbitration In Arbitration International, Volume 22, Number 3, 2006.
31. Pohl, T.: Otazníky v řízení před rozhodci In Právní rádce 5/2010, 2010
32. Raban, P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha, C.H.Beck, 2004
33. Rozehnalová, N.: Mezinárodní právo obchodní II. díl - Řešení sporů, Brno, MU Brno, 2. vydání, 1999
34. Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha, ASPI, Wolters Kluwer, 2008
35. Rubino-Sammartano, M.: International Arbitration law and practice, The Hague, Kluwer Law International, 2001
36. Růžička, K.: K otázce právní povahy rozhodčího řízení, Bulletin advokacie č. 5/2003, 2003

37. Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2. vydání, 2005, str. 22.
38. Řezníčková, I.: Spory, které rozhodne možná rozhodce In Právní rádce 3/2011, 2011
39. Schelle, K.; Schelleová, I.: Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy, Praha, Eurolex Bohemia, 2002
40. Tannock, Q.: Judging the Effectiveness of Arbitration through the Assessment of Compliance with the Enforcement of International Arbitration Awards in Arbitration International, Volume 21, Number 1, 2005
41. Tripes, A.: Exekuce v soudní praxi, C. H. Beck, Praha 2006, In Kocina, J.: Vykonatelnost a doručování rozhodčích nálezů, Bulletin advokacie 4/2012

Resumé

Předmětná rigorózní práce se zabývá analýzou právní úpravy ad hoc a institucionálního mezinárodního rozhodčího řízení v České republice a Portugalsku. Zpracovává jednotlivé prvky (mezinárodního) rozhodčího řízení, jako jsou arbitrabilita sporu, náležitosti rozhodčí smlouvy, funkce rozhodce, procesní úpravu řízení, rozhodčí nálezy a jejich vykonatelnost, jakož i další skutečnosti, které jsou ve vztahu k mezinárodnímu rozhodčímu řízení relevantní.

Tato práce současně podrobněji rozebírá rozhodčí řády stálých rozhodčích soudů, které jsou v České republice a v Portugalsku oprávněny řešit mezinárodní spory. V této souvislosti je vhodné poznamenat, že pokud jde o řády portugalských arbitrážních center, tyto byly z českého pohledu oblastí téměř neprobádanou. To byl ostatně i jeden z důvodů, proč volba práce padla právě na toto téma.

Sledovaným záměrem této práce není pouze „hrubý“ popis, resp. citace příslušných ustanovení, ale detailní rozbor problematiky tam, kde by se mohly, s ohledem na nejednoznačnou dikci, nekonstantní nebo neexistující judikaturu či z jiných důvodů, v praxi objevit problémy. Cílem této práce je tudíž poskytnout čtenáři komplexní náhled na ad hoc a institucionální mezinárodní rozhodčí řízení v České republice a Portugalsku a umožnění pochopení relevantních souvislostí v širším kontextu.

Z důvodu přehlednosti je předmětná rigorózní práce rozdělena do pěti hlavních částí, jež se zabývají povahou rozhodčího řízení obecně, analýzou české právní úpravy, analýzou portugalské právní úpravy, představením právní úpravy společné a komparací právních úprav včetně kapitoly věnované rozhodčímu řízení de lege ferenda z pohledu českého práva.

Předmětná rigorózní práce kromě vnitrostátních právních norem, dále zpracovává též právní prameny mezinárodní, tj. dvoustranné i vícestranné mezinárodní smlouvy a úmluvy, kterými jsou Česká republika a Portugalsko signatáři.

Abstract

This rigorous work deals with the analysis of legal regulation of ad hoc and institutional international arbitration in the Czech Republic and Portugal. It processes individual elements of (international) arbitration, such as the dispute arbitrability, prerequisites of the arbitration agreement, the function of an arbitrator, arbitration proceedings, arbitration awards and their enforcement, as well as other facts relevant to the international arbitration.

The work also analyses the rules of arbitration of the permanent arbitration courts, which are in the Czech Republic and Portugal authorized to solve international disputes. In this context, it is worth noting that in terms of rules of arbitration of the Portuguese arbitration centres, these were from the Czech point of view almost unexplored areas. This was indeed one of the reasons for the choice of such subject.

The aim of this work is not to provide only a "rough" description, respectively to quote the relevant legal provisions, however to provide detailed analysis of problems where they could occur due to the ambiguous wording, non-constant or non-existing judicial decisions or from other reasons. Therefore, the goals of the work are to provide the reader a comprehensive view on ad hoc and institutional international arbitration in the Czech Republic and Portugal and allow him to understand the problematic in the whole context.

From the clarity reasons is the rigorous work divided into five main sections, dealing with the nature of arbitration in general, analysis of Czech legislation, analysis of the Portuguese legislation, an introduction to legislation in common and comparison of Czech and Portuguese regulations, including a chapter providing a view de lege ferenda from the Czech perspective.

In addition to the domestic legal regulation the work also handles with the international legal sources, i.e. with bilateral and multilateral international treaties and conventions whose are the Czech Republic and Portugal signatories.

Název práce

Právní úprava ad hoc a institucionálního mezinárodního rozhodčího řízení v české republice a Portugalsku

Title of Work

Legal regulation of ad hoc and institutional international arbitration in the Czech Republic and Portugal

Klíčová slova

mezinárodní rozhodčí řízení, ad hoc, Portugalsko

Key words

international arbitration, ad hoc, Portugal